

Aposoroo

Kua varada nuaira Aposoroo vaidiia iira mmayaayavai

Kua varada nuaira Aposoroo vaidiia iira mmayaayaivaa Rukaaso fafaara reeravai. Ivo aa yanaa Aposoroo yanaa aavaa roo vaa Yisuunna mmayaaya ari tauraa roovakidiriaatama vooyavai aavaki reeravai.

Aa yanaa aavaki vai kuaivo ataama vaivai. Yisuunna nnaagiai nuaya Mmannasa Yoketaivo iya tasipooduu iya mmayaaya yoketaivaa varada tauraa Yerusaremaiya kiaa mmida Yutayaa mmataivaki varuuyaataama Samariaivaki varuuyaata mmuakiaa mmatavau varuuyaataama kiaa mmiravai. Tauraa tuanaa Yutayaa gionna kiaapu vooyananaa ausa hanigooduu iya nnaagiai ngiari voopinnaiya vo mmata vo mmata varuu vooyaataama ausa hanigeeravai.

1 ¹Boo Tiopiri-o, ni yanaa tauravau Yisuuva mmuakiaa mmooriyavai tauraa uuyauvaatama mmuakiaa kua ti kiaa ti mmuuyauvaatama na fafaara reeravai. Yisuuva toosa hara kioo uu mmooriivaaraatama iima roo vioo vioo ²nnaagiai Anutuuqo inna vitoo ngiau aapu vuuvaaraatama na fafaara reeravai. Yisuuva homo mmatayaa varuu suaivaki Mmannasa Yoketaivaa yaagueeqaivo inna tasipooduu ari kua kutaivaa varada nuau vaidiia ngiari mmooriivauvaa iikiateera kuaivaa iya kiaa mmiravai. ³Yisuuva ari putuuvakidiri kava diitoo varioo taara vaidivaitana yuku yaaku taika kioo (40) suaivaki nuainno varioo ari kua varada nuau vaidiia ari mmammaivaa kaayauneetu kooyaa iya vitairavai. Fai iya kiaara: Kutaa Yisuuva kava diitoo hara kioo varinoo, kiaaraivaara ivo ari mmammaivaa iya vitairavai. Ivo nuainno varioo ari mmammaivaa iya vitau suaivaki ivo Anutuuqo gionna kiaapuuyara diravaara iyaata kua tiravai. ⁴Vo suai voovaki iya mmuaavau nuunama varida yeenna nneeda varuduu too Yisuuva iya tasipama varioo iya kiaa mmioo tunoo: Sa Yerusareema pikiada kuatee. Aavaki varida ni Napoova kua kiaa teerama kioo kati ngii minara tuu mminnaivaara faannakiatee. Vaa na ivaara ngii giaa ngii miravai. ⁵Yuvuaano mmanna nnooriivaadiri

ngii apiravai. Fai kiisa suai Mmannasa Yoketaivoono nnoori apiravaa roosiima ngiiki tiinaravaivee, tiravai.

Anutuuqo Yisuunna vitoo ngiau aapu viravai

⁶Kava vo suai voovaki iya nuunaida varuduu too Yisuuva iya tasipama varuduu iya inna yaparaida tunoo: Nnaaru ta Isarairaa gioonna kiaapuuya ta titiyara haitatuuda yoketaama variaannaneema aanna a makee tiyara itaama dinarannee? A itaama diee ngiari voopinnaiya ti haitatuukiaiya yaataree tiyara dinarannee? ⁷tuduu rikioo ivo iya sai tunoo: Vaa ni Napooa ari iikiatai suaivaa mmataama kiaivai. Fai hama ivo ivaara ngii giaa ngii minai ngia hama ivaara rikiaaravee. Aa kua aavaa na ngii giaa ngii minai fai ngia rikiaaravee. ⁸Mmannasa Yoketaivo ngiiyaa tiino too inna yaagueeqaivo ngii suvuainaravai. Ngii suvuau kinai ngia niyaraata ni mmayaayaivaaraatama Yerusareema gioonna kiaapuuya kiasa mmida mmuakiasa gioonna kiaapu Yutayaiyaata Samariaiyaatama kiasa mmida vo yoosinna vo yoosinna suai raari reeraipinnai suai haatapeeraipinnai tooya sai tooya sainai ngieera variaiyaatama kiasa mmiaaravaivee, tiravai.

⁹Ivo itaa kua kiasa taika kioodoo rikiada iya inna teeda vauduu Anutuuqo ngiau aapu inna vitoo vuduu namaivo inna rummua apu kioodoo iya hama inna teeravai.

¹⁰Iya ngiau aapu Yisuuva vuuvaki homo puaisakama teeda vauduu vaidi taaravaitana mmammayaa uyirana poosa kuauvaitana uyu kioovaitana akiairaama iya vainiivau dida vaidi ¹¹tunoo: Vaidi Karirayaayaso, ngia aaniira aavaki dida vaidi mmannammanna ngiau aapu teeda nnaasu vakiaannee? Aa ngia taavo Anutuuqo Yisuunna vitoo ngiau aapu kuaineema fai kava mmuaikaraama tiinaravaivee, tiravai.

Yutaasaa mmaata varaanaraivaa mmataama kieeravai

¹²Ivaitana itaa kua kiasa kioodoo Yisuunna kua varada nuairaiya taapi Oriveeta Yerusareema mmatama vauvakidiri pikiada Yerusareema kava vara ranada viravai. ¹³Vida ivaki ngiari varira nnauvaa veraayaa vau terenaivau vau nnauvaki viravai. Ivaki vida varuuya nnutuuyauvo ataama vairavai. Voovai nnutuuvo Petorooso voovai nnutuuvo Yuvuaano voovai nnutuuvo Yakooopo voovai nnutuuvo Adiriaaso voovai nnutuuvo Piriipo voovai nnutuuvo Tumaaso voovai nnutuuvo Batoromaiva voovai nnutuuvo Mataiva voovai Arapainna mmaapuuvaa nnutuuvo Yakooopo voovai vaidi voovono inna mmataivaa varoovaara kaayau rapira vaidiivaa nnutuuvo Simoono voovai Yakooopaa mmaapuuvaa nnutuuvo Yutaasovee. ¹⁴Iyaano mmuaavau nuunaida mmuaavaugiataama makemakee yaaku vareeravai. Gioonna vooyaataama Yisuunna kaano Mariaavaata Yisuunna kataidootama iya tasipama nuunaida yaaku vareeravai.

¹⁵Ii suai ivaki kaayau gionna kiaapu yaaku saivai sainaidiri mmuaa vaidivai yuku yaaku taika kioo (120) gionna kiaapuuya Yisuunnara kutaavaivee tuuya nuunaida varuduu iyakidiri Petorooso diitoo iya avuuvau dioo vainno tunoo: ¹⁶Ni seenayaso, nnaaru Mmannasa Yoketaivoono ti rubuungaa Davuitiinna yaataivaki kiaa mmuu kuaivaa Anutuuqaa yanaivau fafaara raa kioovo vaivai. Yutaaso kooyaa Yisuunna ari nnammutuiaiya inna vitainai teeda iya inna utuaara kuaivaa fafaara raa kioovo vauvaa kaanaivo vaa vairavai. ¹⁷Vaa tauraa Yisuuva Yutaasaa mmataama kioodoo ti tasipama mmoori varoo ti tasipama nuairavai.

¹⁸Yutaaso ari mmoori maisaivaa irisai sikau varoovaadiri mmata voovaa yookaama kioo ivaki maisama putuoo vauduu inna ausaivo rusitia roo vuduu inna naaraivo mmaanai tioo viravai. ¹⁹Tioo vuduu mmuakiaa gionna kiaapu Yerusareema varuuya rikiada ngiari kua tuanaivakidiri mmataivaa nnutuuvaa tunoo: Akeredamavee, tiravai. Ii nnutu ivaa oyaivo tunoo: Kiauvo vau sikauvaadiri yookaama kieera mmatavaivee, tiravai.

²⁰Anutuuqaa kua yanaa voovai nnutuovo Saama ivaki vai kuaivo vainno tinoo:

Inna nnauvo mmanna nnauvai vakiaivee.

Sa vaidi voovoono ivaki variaivee, tiivai.

Kua fafaara voovai vainno tinoo:

Kii ari vo vaidi voovoono

ari mmoori vareera mmaataivaa varaivee, tiivai.

²¹⁻²²Kua fafaaraivoono itaa kua tiivaara kii ta vo vaidi voovai mmataama kikio inna mmaataivaa varoo ti tasipama ti Udaanga Yisuuva kava diitoo kuaivaara gionna kiaapuuya kiaa mmiaivee. Mmuakiaa suai Yisuuva ti tasipama vioo ngioonno varuu suaivaki ti tasipama nuaira vaidi voovoono inna mmaataivaa varaivee. Yuvuaano gionna kiaapuuya nnoori apuu suaivakidiri vioo vioo tuma Anutuuqo Yisuunna vitoo ngiau apuu suaivakiaatama ivootama ti tasipama nuairaivoono Yutaasaa mmaataivaa varaivee. ²³Petorooso itaa kua tuduu rikiada gionna kiaapuuya taara vaidivaitana nnutuuvaitana tiravai. Vaidi voovai nnutuuvaa Yoosipo tiravai. Inna nnutu voovai Parasaapo vauduu voovai Yusutuuva vairavai. Iya vuai vaidiivaa nnutuuvaa Matiaavavee tiravai. ²⁴Iya vaidiivaitana nnutuuvaitana kiaa taika kiada yaaku varada tunoo: Udaanga-o, vaa a mmuakiaa gionna kiaapuuya ausa vuatinniiyauvaa taa taika kiaannano. Itaama vaikiyai aa taara vaidi aavaitana a tee a mmataama kiaanna voovai ti vitaakianee. ²⁵Ti vitainai ta teekio rikioo fai ivo vaidi aposoroo Yutaasaa mmaataivaa varoo inna mmooriivaa varaanaravai. Vaa Yutaaso ari mmooriivaa pikioo ari uu aataruuvaa irisaivaki viravaivee. ²⁶Iya itaa kua kiaa yaaku vara taika kiada vaidiivaitana nnutuuvaitana kooyaa vauduu rikiada iya vaidi nnutu

vau sikauvaitana tooriivaki uyu kiada fuarau kiada tooduu Matiaasaa nnutuuvo kooyaa vairavai. Vauduu ivo Yisuunna kua varada nuaira vaidi aposorooya yaakuuvaitana yukukidiri mmuaavai tasipama nuairavai.

Mmannasa Yoketaivo tiiravaivee

2 ¹Yutayaiya nnaagiai buusa nneera suaivaa nnutuuvo Pedikoosa suaivaki gioonna kiaapu mmuakiaaya Yisuunnara kutaavaivee tiraiya nuunaida mmuaavau variravai. ²Varuduu akiairauduu ngiau aapuuvakidiri akuaivo pinaa akuavai tuoo yuunna yaamuruka akua roosiima kiaa roo tuoo iya varuu nnauvaa aakiaivaki vioo pinaa akuavai tuoo varuduu ³gioonna kiaapuuya tooduu ikia hauruuvaa roosiima raubiriinno mmuakiaa ivaki varuuyayaa vairavai. ⁴Vauduu Mmannasa Yoketaivo iya aakiaiyauvaki suvuainno Mmannasaivo iya avaiyauvaa tasipooduu ari vo kua vo kuaiyauvaa hama tauraa rikiooyauvakidiri tiravai.

⁵Itaama uu suaivaki Yutayaa vaidi vooya mmuakiaa vo mmata vo mmata varuuya kati ngiari tinniyaadiri Anutuuqaara yaata utira vaidiia numa Yerusareema variravai. ⁶Kaayau gioonna kiaapuuya ivaki varida rikiooduu akua pinaivo vuduu rikiada nnida nuunaida rikiooduu Yisuunnara kutaavaivee tira gioonna kiaapu mmuakiaaya iya mmuaavai mmuaavai ngiari kua tuanaa vo kua vo kuaiyauvakidiri tuuyauvaara iya pinaama nnikiarairavai. ⁷Iya nnikiaraida yaaku vuatavuataida tunoo: Mo aa kua kiaa gioonna kiaapu aaya Karirayaa diaa gioonna kiaapuyavee. ⁸Mo iya dataama kiadaida kuaivaa kiaani ta rikiaunnano vo kua vo kuaiyauvo ti kua tuanaayauvai vainnee? ⁹Mo ta mmuakiaaya vo mmata vo mmataivakidiri ngiaunnava. Ta Parataadiri ngiaunnaiyaata ta Meteediri ngiaunnaiyaatama ta Iramitiidiri ngiaunnaiyaata ta Mesopotamiaadiri ngiaunnaiyaatama ta Yutayaadiri ngiaunnaiyaata ta Kapatokiaadiri ngiaunnaiyaatama ta Podoodiri ngiaunnaiyaata ta Asiaadiri ngiaunnaiyaatama ¹⁰ta Purukiaadiri ngiaunnaiyaata ta Paburiaadiri ngiaunnaiyaatama ta Iyiipadiri ngiaunnaiyaata ta Kureena yoosinna vainima nnutuuvo Ripuaadiri ngiaunnaiyaatama ta Rooma yoosinnaivau variaunnaiyaatama ngiaunnava. ¹¹Ta Roomadiri ngiaunna vooya vaidi Yutayaa tuanaiyaata ta vooya vopinnaa kumimakaiya hanigiada Yutayaiya aataruuvau kuaunnaiyaatama ngiaunnava. Ta Kereteediri ngiaunnaiyaatama ta Arapiaadiri ngiaunnaiyaatama ngiaunnava. Nnida ta mmuakiaaya rikiaunnani iya vo kua vo kuaiyauvaa kiaiyauvo ti kua tuanaayauvaida kiaanoo. Anutuuqo ari vookara ari vookarai mmooriiyauvaa iivaaraida iya ti kuaiyauvakidiri kiaanoo, ¹²kiaa kiada varida pinaama nnikiaraida kaayau kumimakaida varida ngiari yapara ngiari yaparaida tunoo: Mo oyaivo dataamainno vainnee? tiravai. ¹³Tuduu rikiada vooyaano Yisuunnara kutaavaivee

tuuyara raida tunoo: Iya kapikarai nnooriivaa nnaa kiada kumimakaida varidaida itaa kua kiaanoo, tiravai.

Petorooso kua mmayaayaivaa tiravai

¹⁴Tuduu rikioo Petorooso ari seena vaidi kua kutaivaa varada nuairaiyaatama diitoo iya vuutaivaki dioo vainno kuaivaa kaayau gioonna kiaapu nuunauyaki pinaama kuaivaa tioo tunoo: Ni seena Yutayaiyaata ngia Yerusareema variayaatama ni kuaivaa rikiaatee. Aa na kua tinara aavaa tuqinnama rikiaatee. ¹⁵Aa ta aavau diaunnaiyara ngia tiyara yaata utida kiaanoo: Vaa kapikarai nnooriivaa nnaa kiada kumimakakiaanoo. Ngia itaa kua kua kua ivo inna unnakuavaida kiaanoo. Anna makee suaivo ikiatainno nninoo. Hama kapikarai nnooriivaa nnaa suaivo nniivaaraida ngia unnakuavaida kiaanoo. ¹⁶Nnaaruaa vaidi forofetaivaa nnutuuvo Yuvueero aa ta makee iikiaunna kua aavaara tunoo:

¹⁷Anutuuqo tinoo:

Fai sui nnaagiayauvaki na ataama iinaravaivee.

Fai na ni Mmannasa Yoketaivaa

mmuakiaa gioonna kiaapuuya

kaayauma mminaravai.

Mminai fai ngii raunna mmaapuuya ni kuaivaa

kooyaa forofetaiya roosiima kuaa mmiaaravai.

Fai vaidi karaasaiya

ngiari avu tinniiyauvo hanigianai

ari vookarai aataruuyauvaa teekiai

yokovaiya ruvuaataiyauvaa taaravaivee.

¹⁸Kutaa, fai ii sui ivaki

na ni mmoori vareera kiaatanna ngiaammuauya

ni Mmannasa Yoketaivaa mminai teeda

fai iyaatama ni kuaivaa kooyaa kiaravaivee.

¹⁹Fai na ngiau aapu ari vookara

ari vookarai mmooriiyauvaa iina

mmataivaunnaata iinai taaravai.

Fai na iino too kiauvootama ikiaivoota

kaayau kiosuuvootama vainaravaivee.

²⁰Fai suaivo upisiino

kuraagaivo kiau roosiima kookee kuainaravai.

Aa mminnaa aayauvaa na tauraa iino too

nnaagiai na Udaangaivaa

ni sui pinaa ari vookaraivo nninaravaivee.

²¹Ii sui ivo nnino too

fai gioonna kiaapu voovoono

na Udaangaivaa niyara aayanna tinai
fai na inna vitee
yoketaivau yapaanaravaivee, tiivaivee.

Forofetaa Yuvueero itaa kua tiravai.

²²Ngia vaidi Isarairaayaso, aa kua aavaa rikiaatee. Vaa ngiengieenoo ivaa rikiada taavai. Yisuuva Nasareeta diaa vaidivai Anutuuqo ari yaagueeqaivaa inna mmuduu ivo Anutuuqaa mmoori ari vookara ari vookarauyauvaa ngii avuuyauvunu iinno Anutuuqo inna mmuduu uu mmooriivaa kooyaa ngii vitairavai. ²³Vaidi vooyaano Yisunna vitada ngii muduu ngia inna rupuuteera ee-oo tida vaidi maisaiya mmuduu iya inna vitada yatari sagaivau haara kieravai. Vaa Anutuuqo mmuaanaa tauraa ivaara yaata utuoo teerama kieravai. ²⁴Ngia itaama inna rupuutu kioodoo Anutuuqo putuuvakidiri inna tuduu kava diiteeravai. Anutuuqo tuduu mmamma nniitareeraivaata putiraivaatama pikioo kava diiteeravai. Putiraivo hama yopeema inna puaisa utuuvaara kava diiteeravai. ²⁵Nnaaruaa vaidi Davuitiivaano Yisuuva Anutuuqaata kua tuu kuaivaa tunoo:

Na tauko ni Udaangaivo
tupatupaa ni tasipama varivai.
Gioonna kiaapuuya maisa mmooriyauvaa
sa ni iikiateeraivaara
ivo ni yaaku yaadudainningiaa ni vainima varivai.

²⁶⁻²⁷Ivaara ni ausaivo yoketaikiai
na sirigaira kuaivaa kiaunoo.
Vaidiia putida oro varira yoosinnaivaki
fai a hama ni vaidi kaanaivaa pikiee kuanaravai.
Na aiyara mmuduuya ruee
i mmoori vareera ngiaammuaavua
fai a hama ni pikinai
na ivaki vaina uudainaravai.
Ivaara na vaidivai na putinaraivaara
hama yaata utirainna
na kava diitaanaraivaara
fai na faannaina varinaravaivee.

²⁸Vaa a tupatupaa varira aataruuvua
ni vitaakiannavai.
Fai na i tasipama varino
ni ausaivo kaayauma yoketaimai
na sirigainaravaivee.

Yisuuva itaa kua tuuvaa Davuitiivaano tiravai.

²⁹Petorooso itaa kua kiaa kioo kava tunoo: Ni seenayaso, na ti rubuungaa Davuitiinnara kutaa kuavai kooyaa ngii giaa ngii minaravee.

Ivo putuduu vaidiiya inna hau kieeravai. Aanna makee inna mmata nnauvo homo aa vainoo. ³⁰Ivoo forofetaa vaidivai varioo Anutuuoqo kua kiaa teerama kioo kuaivaa yaagueeqa kuaivaa tasipama tuuvaa rikieeravai. Anutuuoqoono Davuutiinna oyaivakidiri diitaanaraivaa fai Davuutiinna roosiima kietavai yapaanaraivaara kua yeena rau kieeravai. ³¹Kua yeena rau kioodoo Davuutiiva Anutuuoqo nnaagiai iinaraivaa too Anutuuoqo mmataama kioo vaidiivo kava diitaanaraivaara tunoo:

Vaidiia putida oro varira yoosinnaivaki
ivo hama inna vaidi kaanaivaa pikioo kuaivai.
Inna mmammaivo hama uudaivaivee.

Davuutiivaano itaa kua tiravai. ³²Anutuuoqo ii vaidi ivaa Yisuunna mmata nnauvakidiri tuduu kava diitooduu vaa ta mmuakiaaya teeravai. ³³Tooduu Anutuuoqo inna vitoo ngiau aapu ari yaaku yaadudainningiaa yapa kioo Mmannasa Yoketaivaa inna mmiravai. Ari Koova vaa kua kiaa teerama kioo kuaivaa iinno ari Mmannasa Yoketaivaa inna mmuduu vareeravai. Aanna makee ngia taivoota ngia rikiaivootama inna Yisuuvaano tuduu tiiravai. ³⁴Davuutiiva ariinoo hama ngiau aapu virainno tunoo:

Udaanga Anutuuoqo ni Udaangaivaa tunoo:
A ni yaaku yaadudainningiaa
vaidi nnoonnavai varianee.

³⁵Varia ree vinanai na tinai
a ai nnammutuaiya yaatara kiaanaravaivee.

Davuutiiva itaa kua tiravai.

³⁶Aa kua aavaa ta mmuakiaa gionna kiaapu Isarairaiya tuqinnama rikiaaravai. Ii vaidi ivaa Yisuunna ngia yatari sagaivau haara kioo ivaa Anutuuoqoono tikio rikioo ivo Anutuuoqo mmataama kioo vaidivai varioo ivo ti Udaangavai varinoo.

³⁷Petorooso itaa kua kiaa taika kioodoo gionna kiaapuuya rikiooduu iya ausaiyauvo kaayauma mmuaararooduu pinaama iya yaata utida Petoroosaata inna seena vaidi aposorooyaataama tunoo: Ti seenayaso, fai ta dataakiaaranee? ³⁸tuduu rikioo Petorooso iya sai tunoo: Anutuuoqo ngii mminnamminnaa maisaiyauvaa rugaanaraivaara ngiengieenoo mmuaavai mmuaavai ngiingii mminnamminnaa maisaiyauvaa pikiada hanigiaatee. Hanigiada Yisuu Kirisiinnara kutaavaivee kiaa kiada nnooriivaa varaatee. Fai ngia itaama iikio rikioo fai Anutuuoqo Mmannasa Yoketaivaa kati ngii minaravai. ³⁹Nnaaru Anutuuoqo ivaara ari kuaivaa ngiiyaraatama ngii nnaakaraiyaraatama mmuakiaa vo yoosinna vo yoosinna variayaraatama kua kiaa teerama kieeravai. Mmuakiaa gionna kiaapuuya ti Udaanga Anutuuoqo niisi ngiateera tiraiyara ivo ari kuaivaa kiaa teerama kieeravaivee, tiravai.

⁴⁰Petorooso kaayau ari vo kua vo kuaiyauvaatama vara nuunama kioo iya kiaa mmioo yamaa kua yamaa kua iya kiaa mmioo tunoo: Aanna

makee koonnama variaa gioonna kiaapuuya ngiari irisai maisaiyauvo vainaravai. Ngiengieenoo ngiingii aataru maisaiyauvaa pikiada iya irisai maisaiyauvaa varaaraivaa sa ngieeta varaatee, ⁴¹ tuduu rikiada kaayau gioonna kiaapu inna kuaivaara kutaavaivee tuuya nnooriivaa vareeravai. Ii suai ivaki kaayau gioonna kiaapuuya (3000) Yisuunnara kutaavaivee tuuya tauraanaiya tasipama nuunama variravai. ⁴² Varida iya mmuakiaa suai vaidi aposorooya tasipama varida iya kuaivaa rikiada iya tasipama yeenna nneeda varida iyaatama yaaku vareeravai.

Gioonna kiaapu vaa ausa hanigiooya ataama variravai

⁴³ Anutuuqoono tuduu rikiada vaidi aposorooya kaayau ari vookara ari vookarau mmooriiyauvaa uduu rikiada gioonna kiaapuuya kaayau ngiari vo vuayaata rikiada variravai. ⁴⁴ Varuduu Yisuunnara kutaavaivee tuuya mmuaavau nuunama vaidi aposorooya tasipama varida ngiari hoonahaanaiyauvaa mmuaavau nuunama yapa kiada ngiari mmu ngiari mmuuda variravai. ⁴⁵ Varida ngiari mmataivaatama ngiari hoonahaanaiyauvaatama vaidi vooya mmi kiada irisai sikauyauvaa varada eyommaaya duuyama mmiravai. Gioonna kiaapuuya hama iyasi mminnaa vooyauvai vauya iya sikauyauvaa duuyama iya mmiravai. ⁴⁶ Duuyama mmi kiada varida mmuakiaa suai iya nuunaira nnau pinaivaki mmuaavau nuunama variravai. Vari kiada kava vara ranada nnida vo nnau vo nnauyauvaki vida iya mmuaavau varida yeenna nneeda varuduu kaayau iya ausaiyauvo sirigauduu hama ngiariiyara mannaka tiraida adida variravai. ⁴⁷ Iya adida varida Anutuuqara kua yoketaivaa tida varuduu mmuakiaa gioonna kiaapuuya iya teeda iyara kua yoketaivaa tiravai. Tuduu rikioo mmuakiaa suai Anutuuqo tuduu gioonna kiaapu vooya vaa ngiari ausaiyauvaa hanigia kiada Yisuunnara kutaavaivee tuuya mmuaavau nuunama iya tasipama variravai.

Petoroosooya Yuvuaanaya vaidi voovai tuqinneeravai

3 ¹ Yaaku vareera suai voovaki suaivo hanigioduu Petoroosooya Yuvuaanaya nuunaira nnau pinaivakira viravai. ² Vida tooduu vaidi nnaaru ari kaanaa ausaivakidiri yuku maisau vaidiivaa vooya inna vitada nuunaira nnau pinaivaa keegia voovai nnutuuvo Keegia Yoketaa ivaki yapa kioduu hara kioo varuuvo iya too vairavai. Vaidiia mmuakiaa suai makemakee inna vitada nnida nuunaira nnau pinaa oyaivaki yapa kioduu varioo vaidiia nuunaira nnau pinaivaki vuuya sikaura ngiaaru tioo variravai. ³ Ivo ivau hara kioo varioo tooduu Petoroosooya Yuvuaanaya nuunaira nnau pinaivaki kuaaree kiaa vuduu too sikaura ivaitana ngiaaru tiravai. ⁴ Ngiaaru tuduu Petoroosooya Yuvuaanaya inna teeda nnaasu vaida Petoroosoono tunoo: A reeri ti taanee, ⁵ tuduu ivaitana sikauyauvaa ni mmiaaravee kiaa sai ivaitana

too vairavai. ⁶Too vauduu Petorooso tunoo: Hama na sikaunnaataainoo. Niiki vaivaa fai na i mminaravai. Na vaidi Nasareeta Yisuu Kirisiinna nnutuuvaa tinai inna yaagueeqaivaura diitee nookianee, ⁷kiaa kioo inna yaaku yaadudaivau utuoo inna vararu utu saivaata inna yuku ataiyauvo tadudoo yaagueeqauduu ⁸rikioo nnikiarainno ngiau diitoo nuairavai. Nuainno varioo nuunaira nnau pinaivaki ivaitana tasipama vioo suaireera reerama roo nuainno varioo Anutuuqaara kua yoketaivaa kiaa roo nuairavai. ⁹Nuainno varioo Anutuuqaara kua yoketaivaa kiaa roo nuauduu gioonna kiaapu mmuakiaaya inna teeda tunoo: ¹⁰Makemakee aa vaidi aavo nuunaira nnau pinaivaa Keegia Yoketaa oyavaki hara kioo varioo vaidiiya sikaura ngiaaru tira vaidivaivee, kiaa kiada nnikiaraida ivo keenaa nauuvaara yaaku vuatavuatairavai.

Petorooso nuunaira nnau pinaivaki mmayaayaivaa tiravai

¹¹Yaaku vuatavuataida varuduu vaidi yuku maisauvaa tuqinnama kioovo Petoroosaya Yuvuaanaya utu kioo vauduu gioonna kiaapu mmuakiaaya ivaa teeda nnikiaraida seenada iyasi nnida nnau haayaivaa nnutuuvo Soromoonaa Haaya ivaki nuunaida teeravai. ¹²Tooduu iya nnuuvaa Petorooso too iya tunoo: Gioonna kiaapu Isarairaayaso, ngia aaniira aavaara nnikiaraida ti teeda nnaasu vakiaannee? Ta safuuma varida titi yaagueeqaivaudiri aa vaidi aavaa iikiaunnano diitoo nuaivaaraida ngia ti teeda nnaasu vakiaannee? Ai hameetavee. ¹³Ti rubuungainna Aparahaamo Isaako Yakoopainna Udaanga Anutuuqo ari mmoori vareera ngiaammuaavua Yisuunna nnutuuvaa ngiau aapu yapa kiooduu ngia inna vitada vaidi kieetaiyasi vuduu Piratuuso inna yaparainno inna mmaanai titaanaree kiaa uuduu ngia Piratuusaa avuuvau innara ooqoo tiravai. ¹⁴Ngia vaidi yoketaa tuanaa hama mminnamminnaa maisaatauvaara ooqoo tida vaidi maisaivo vaidiiya ruputuduu putuuvono mmaanai kuaiveera Piratuusaa yaparairavai. ¹⁵Gioonna kiaapuuya yoketaama varira aataruuvaa nakaaravaa ngia ruputuduu putuduu Anutuuqo iva putuuvakidiri inna tuduu diiteeravai. Vaa ta ivaa teeda ivaara ngii giaa ngii miaunnanoo. ¹⁶Aa ngia taa vaidi aavo yuku maisauvaa tuqinnama kioovono Yisuu Kirisiinna nnutuuvaa kutaavaivee kiaa kioo diitoo yaagueeqama varivai. Vaa ngia inna teeda rikiaavai. Ivo Yisuunnara kutaavaivee kiaa kioo diitoo yoketaama ari vookaraama ngii avuuvau nuaivai.

¹⁷Ni seenayaso, vaa na makee rikiaunoo. Ngieeta ngii kieetaiyaatama hama Yisuunna arinaima teerama kiada maisa aataruuvaa inna iiravai. ¹⁸Nnaaru Anutuuqo ari forofetaa mmuakiaaya kiaa mmioo tunoo: Fai na mmataama kiaa vaidiiivo fai mmamma nniitareeraivaa varaananavaivee, tuduu forofetaiya gioonna kiaapuuya kiaa mmuuvaugiataama kaanaivo vairavai. ¹⁹Itaama vaiki ai Anutuuqo ngii mminnamminnaa

maisaiyauvaa rugaiveeraivaara ngiingii mminnamminnaa maisaiyauvaa pikiada hanigiaatee. ²⁰Yaagueeqaivo Udaanga Anutuuqaasidiri tuoo ngiisi vaino ngii yoketaakiaiveeraivaara ngiingii mminnamminnaa maisaiyauvaa pikiada hanigiaatee. Anutuuqo vaa ngiiyara mmataama kioo vaidiivaa Yisuu Kirisiinna titano ngiisi tiinaraivaara ngiingii mminnamminnaa maisaiyauvaa pikiada hanigiaatee. ²¹Ivo ngiau aapu mmannammanna hara kioo varioo suai nnaagiai Anutuuqo mmuakiaa mminnamminnaiyauvaa karaasa iinara suaivaki fai kava tiinaravee. Nnaaru Anutuuqo ivaara ari forofetaa yoketaiya kua kiaa teerama kioovaa iya kiaa mmuduu rikiada gioonna kiaapuuya kiaa mmiravai. ²²Ari forofetaa voovai Musiiva tunoo: Ngii Udaanga Anutuuqo ni titoneema fai ngiini forofetaa voovai titano tiinaravai. Ivo fai ngii oyaivakidiri diitaanaravai. Diitanai ngia iva tii kua mmuakiaavai rikiaatee. ²³Gioonna kiaapu voovai ii forofetaa ivo tii kuaivaa hama rikiai voovai fai Anutuuqo inna kuaivaa rikiaiyakidiri inna vitoo voovau kioo inna ruputu kino putinaravaivee. Musiiva itaa kua tiravai. ²⁴Mmuakiaa forofetaa Anutuuqaa kuaivaa kiaa mmiraiya Samueeraakidiri ngioo ngioo inna nnaagiai varuu forofetaiyaatama aa ta variaunna suai aavaara tiravai. ²⁵Anutuuqo ari kua kutaivaa ngiiyara ari forofetaiya kiaa mmuuvaa ngieeta rikiada varaavai. Anutuuqo kua yeena rau kioo kuaivaa ngii rubuungainna rikioovaa ngieeta rikiada varaavai. Nnaaru Anutuuqo Aparahaamaa tunoo: Fai i sidinnaidiiyakidiri fai na tinai mmuakiaa gioonna kiaapu mmatayaa variaya yoketaama variaaravaivee. Anutuuqo Aparahaamaa itaa kua tiravai. ²⁶Ivaara Anutuuqo ari mmoori vareera ngiaammuaavua mmataama kioo ngiiyarannaadee titooduu tiiravai. Ngiingii mminnamminnaa maisaiyauvaa pikiada yoketaama variateeraivaara inna titooduu tiiravaivee. Petorooso Isarairaiyaata kuaivaa itaa kua tiravai.

Vaidiia kuaivaa Petoroosaya Yuvuaanayaki yapeeravai

4 ¹Petoroosooya Yuvuaanaya gioonna kiaapuuya mmayaayaivaa kiaa mmida varuduu Anutuuqaara kati puara hudeera vaidiiaatama nuunaira nnau pinaivaara dira vaidi kieetaivoota vaidi Satuukaiyaatama ivaitanaasi nniravai. ²Nnida ivaitanaara iya nnannateeravai. Yisuuva putuduu Anutuuqo tuduu kava diitoo mmayaayaivaa ivaitana gioonna kiaapuuya kiaa mmuuvaa iya nnannateeravai. Yisuuva putuuvakidiri diitoo mmayaayaivaa gioonna kiaapuuya rikiada yaata utida tunoo: Yisuuva vaa diiteeravaara tida mmuakiaa gioonna kiaapu putuaiya fai diitaaravaivee, tuuvaara iya nnannateeravai. ³Iya nnannatooduu rikiada Petoroosaya Yuvuaanaya vitada kati oovi nnauvaki yapeeravai. Yapa kiooduu iya tooduu suaivo vaa haatapooduu rikiada ivaitanaaki kua yapaara suaivo hameetauduu turauvee kiaa kiada kati oovi nnauvaki

ivaitana yapa kieeravai. ⁴Ivaitana Yisuuva kava diitoo mmayaayaivaa tuuvaa vaa kaayau gionna kiaapuuya rikiada kutaavaivee kiaa kiada ngiari ausaiyauvaa hanigieeravai. Hanigiooduu iya vaidiia nnaasu jaaruduu kaayau (5000) variravai.

⁵Vauya patauduu Yutayaiya kieetaiyaatama yokovaiyaata kua mmaanna kiaa mmiraiyaatama Yerusareema nuunaida variravai.

⁶Anutuuqaara kati puara hudeera kieetaivaa nnutuuvo Anaasoota inna seena Kayapaavaatama Yuvuaanoota Aresadereevaataama Anutuuqaara kati puara hudeera kieeta vaidiivaa kata vayaa vooyaataama iya tasipama nuunaida variravai. ⁷Nuunaida varida Yisunna kua varada nuairaivaitanaara tuduu numa iya tammaivaki dida vauduu ivaitana yaparaida tunoo: Ngia dataama kiada vaidi yuku maisauvaa tuqinneeravainnee? Datai yaagueeqavai ngiisi vainnee? Giaa nnutuvai ngia tuduunno inna tuqinneeravainnee? tiravai.

⁸Tuduu rikioo Petoroosaa aakiaivaki Mmannasa Yoketaivo suvuauduu rikioo iya kuaivaa sai tunoo: Isarairaa kieetaiyaata yokovaiyaatama ni kuaivaa rikiaatee. ⁹Vaidi yuku maisauvo kati ivo yoketaama hara kioo varioo nuaivaaraida ngia ti yaparakiaannee? Ivo dataama kioo safuuma itaama variivaaraida ngia ivaaraida ti yaparakiaannee? ¹⁰Mo fai ngia kutaa tuanaa ivaara ti yaparaida ngia mmuakiaayaata mmuakiaa Isarairaa gionna kiaapuuyaataama aa kua aavaa rikiaaravai. Nasareeta diaa vaidi Yisuu Kirisiinna ngia yatari sagaivau haara kioovaa Anutuuqo tuduu kava diitooavaa nnutuuvaa kiaannaduu inna yaagueeqaivaura aa vaidi yuku maisa aavo diiteeravai. Diitooovono aa ivo ngii avuuyauvunu dioo vaikio inna yukuuvo yoketainoo. ¹¹Anutuuqaa kua fafaara voovai vainno Yisuunnara tunoo:

Ngia vaidiia sikau nnau heekeeraiyaano

sikau voovai teeda

maisavaivee kiaa kiada pikiaavai.

Yaagueeqa yatariivaa pupukiaivaa mmaara

hara kiaa kuabaivaa roosiima

ii sikau ivo nnau ipunnaivaki vaivo

inna yoketaavaivee.

Anutuuqaa kua fafaaraivo itaa kua tiivai. ¹²Ivoono nnaasu ti vitoo yoketaivau ti yapaanaravai. Hama gionna kiaapu voovono mmuakiaa mmatayaa variayakidiri Anutuuqo inna nnutuuvaa ti kiaa ti mmiiivoono ti vitoo yoketaivau ti yapaanaravaivee, tiravai.

¹³Tuduu rikiada kua yeena rau kioo vaidiiaano Petoroosooya Yuvuaanaya hama aatuurama kiada kuaivaa yaagueeqama kiaa mmuuvaa teeda nnikiarairavai. Ivaitana hama yanaa taavaitana mmanna kumina vaidivaitana varuuvaa kieeta vaidiia rikiada nnikiarairavai. Nnikiaraida ngiari yaata utiraivaki arinaima rikiada kiaanoo: Ivaitana

Yisuunna tasipama nuaira vaidivaitanavee, kiaanoo. ¹⁴Vaidiivaa Petoroosooaya Yuvuaanaya tuqinnoovoono ivaitana tasipama dioo vauvaa iya teeda hama ivaitana sai kiaara kuaivootairavai. ¹⁵Hama ivaitana sai kiaara kuaivootauduu iya Petoroosaya Yuvuaanaya tuduu ivaitana nuunauvakidiri pikiada mmaanai vuduu ngiari yapara ngiari yaparaida tunoo: ¹⁶Aa vaidi aavaitanaara ta aaniivai iikiaarannee? Ivaitana Anutuuqaa mmoori ari vookaraivaa iikiaivaa vaa mmuakiaa gioonna kiaapu Yerusareema variaya taavaivee. Hama ta yopeema ivaara kiaara: Hama iya iikiaavaivee, kiaaravee. ¹⁷Sa gioonna kiaapu vooya ivaitana iikiaa mmooriivaara rikiaateeraivaara kii ta ivaitana yaagueeqama kiaa mmida kiaara: Sa kava inna nnutuuvaa tasipama gioonna kiaapuuya kuaivaa kiaa mmiatee, kiaaravee.

¹⁸Iya itaa kua kiaa kiada Petoroosaya Yuvuaanayara tuduu kava iyasi nnuduu rikiada iya yaagueeqama tunoo: Sa gioonna kiaapuuya inna nnutuuvaa tasipama inna kuaivaa kiaa mmida sa inna mmayaayaivaa iya kiaa kookieekiatee, tiravai. ¹⁹Tuduu rikiada Petoroosooaya Yuvuaanaya iya kuaivaa sai tunoo: Ngiengienoo aa kua aavaa yaata utida rikiaatee. Dee kuavainno safuunnee? Ta Anutuuqaa avuuvau ngii kuaivaa rikiada iikiaunnaivo inna yoketaavainnee? Vara ta inna avuuvau inna kuaivaa rikiada iikiaunnaivo inna yoketaavainnee? ²⁰Ta titi avuuyauvaa teeda titi yaataiyauvaadiri rikioo kuaivaara hama ta yopeema pikiada kua seemuaa variaaravaivee, ²¹tuduu rikiada vaidiia nuunaida kua yeena rauya vo kua vo kuaiyauvaa kava yaagueeqama iya kiaa kiada mmaanai titooduu viravai. Gioonna kiaapuuya ivaitana uu mmooriivaa rikiada Anutuuqaara kua yoketaivaa tuuvaara kua yeena rau vaidiia ivaitana ruputuaara aataruuvaa buauduu hameetairavai. ²²Vaidiivaa ivaitana Anutuuqaa mmoori ari vookarauvaa iida inna tuqinnoo vaidiivaa nuanuuvo taara vaidi yuku yaaku taika kioodoo (40) kogoga variravai.

Gioonna kiaapuuya yaagueeqama variaaraivaara yaaku vareeravai

²³Vaidiia nuunaida kua yeena rauya Petoroosaya Yuvuaanaya mmaanai titooduu vida ivaitana ngiari seenaiyasi kava vara ranada vida Anutuuqaara puara kati hudeera kieetaiyaata vaidi yokovaiyaatama ivaitana kiaa mmuu kuaivaa ngiari seenaiyaata kiaa mmiravai. ²⁴Kiaa mmuduu rikiada mmuakiaaya nuunaida varida yaaku varada Anutuuqaata tunoo: Udaanga-o, a mmuakiaa ngiau mmataivaa iima kiee nnoori sorovuarivaa iima kiee mmuakiaa mminnamminnaayauvai ivaki vaiyauvaa iima kiee iyauvaara diannakuavee. ²⁵A Mmannasa Yoketaivaa tuduu tuuvoono i mmoori vareera vaidi ti rubuungaa Davuitiinna yaataivaki kiaa mmuduu fafaara roo tunoo:

Mo aaniira ngiari voopinnaa vaidiia
pinaama nnannateeravainnee?

Mo aaniira gionna kiaapuuya
inna mmaarau kua tida kua yeena rau kioodoo
hama kaanaivootairavainnee?

²⁶ Mmatayaa diaa kieetaiya teerama kioodoo
gionna kiaapuuyara diraiya nuunama kiada
Udaangaivaata ari mmataama kioo vaidiivaatama
rapuaara iiravaivee.

Davuitiiva itaa kua tiravai. ²⁷ Kutaa tuanaavee. Herootoota Podii Piratuusootama ngiari vooppinnaiyaata gionna kiaapu Isairairiyaatama aa yoosinna aavaki Yisuunna mmaara nuunairavai. Yisuuva i mmoori vareera vaidi yoketaa tuanaavai vaa eenoo inna mmataama kieeravai. Iya inna mmaara nuunairavai. ²⁸ Anutuuqo eenoo tauraa inna ruputuatera mmataama kioovaugiataama iya nuunaida iiravai. Hama a yaagueeqainna ivaara ee-oo kiannatiri. Hama iya nuunaida Yisuunna ruputuaatirivee. ²⁹ Udaanga-o, aanna makee vaidiiya avaikarai kuaivaa tiiki yapa kiaivaa a arinaima rikiee ivaara yaata utuee ta i mmoori vareera vaidiiya a ti tinai ta hama aatuuraida yaagueeqama i mmayaayaivaa gionna kiaapuuya kiaa mmiaaravee. ³⁰ Ai yaagueeqaivaa ti mmiee a tinai i mmoori vareera vaidi yoketaa tuanaa Yisuunna nnutuuvaa ta tida inna yaagueeqaivaura gionna kiaapu nniitaraiya utikiai diitaaravai. Fai ta ari vookara ari vookarai mmooriiyauvaatama itaama iikiaravaivee.

³¹ Iya itaama yaaku vara taika kioodoo rikioo iya nuunaida varuu nnauvo korokoroodoo Mmannasa Yoketaivo mmuakiaayaki suvuau kioodoo iya hama aatutaama kiada Anutuuqaa mmayaayaivaa tiravai. Iya yaagueeqama kiada tiravai.

Gionna kiaapuuya ngiari mminnaiyauvaa mmuaavau yapeeravai

³² Gionna kiaapu vaa ausa hanigiooya mmuaa ausavai varada mmuaa yaata tinnivai vareeravai. Varoodoo gionna kiaapu voovoona hama ariiyara yaata utuoo ari mminnamminnaiyauvaa ari nnaasu vareeravai. Mmuakiaaya ngiari mminnamminnaiyauvaa ngiari mmi ngiari mmiiravai. ³³ Yisuunna kua varada nuaira vaidi aposorooya Anutuuqaa yaagueeqa ari vookarauvo iya tasipooduu iya Udaanga Yisuu Kirisiiva kava diitoovaara gionna kiaapuuya yaagueeqama kiaa mmuduu Anutuuqo kati iyara kaayauma yoketauduu iya yoketaama variravai. ³⁴ Varuduu hama gionna kiaapu voovoona kati varioo ariisi vau mminnaiyauvaara buairavai. Aikiooma vairavai. Gionna kiaapuuyasi nnauyavoota mmataiyavoota vauyaano iyauvaa ngiari vo vaidiiya mmi kiada irisai sikauyauvaa varada ³⁵ aposoroo vaidiiya mmuduu teeda varada gionna kiaapuuya hama mminnaatauya duuyama mmiravai.

³⁶ Itaama vauduu vaidiiivo Riviinna oyaivakidiri diitoovaa nnutuuvo Yoosiipo ari mmataivaa nnutuuvo Kuporoo ivakidiri pikioo nniravai.

Nnuduu aposoroo vaidiiya ari vo nnutu voovai Panapaaso innara tiravai. Ii nnutu ivaa oyaivo tunoo: Yamaa kua yamaa kua tira vaidivaivee, tiravai. ³⁷Ivoono vo vaidivai ari mmata saivai mmi kioo irisai sikauyauvaa varoo aposoroo vaidiiya mmiravai.

Ananiaasaya Safiraaya unnakua tiravai

5 ¹Vaidi voovai nnutuuvo Ananiaaso ari nnaataivaa Safiraanna tasipama varioo ngiari mmata saivai ngiari vo vaidiiya mmi kioo irisai sikauyauvaa vareeravai. ²Varoo ari nnaataivaa kiaa mmioo ariyara saiyauvai utuoo aposoroo vaidiiya saiyauvai mmiravai. ³Mmuduu rikioo Petrooso inna tunoo: Ananiaaso, a ai mmata saivaara sikauyauvaa a varoonnaiyauvaa saiyauvai aini kiee saiyauvai ti mmiannanoo. A ee-oo kiannano Sataango i aakiaivaki suvuaikiai a ivaara Mmannasa Yoketaivaa unnakua kiannanoo. Aaniira a itaakiannanee? ⁴Tauraa hama a vo vaidiiya mmataivaa mmianna suaivaki inna ai mmata tuanaavai. A nnaagiai ivaa vo vaidiiya mmiannani iya irisai sikauyauvaa i mmiaiyouvo inna ai sikauyauvaivee. Mo aaniira ai ausa tinnivakidiri unnakua kiaa kiee sikau saiyauvai yapa kiee saiyauvai ee varaannanee? Hama a mmanna vaidiiya tiyara nnaasu unnakua kiannanoo. A Anutuuqaraatama unnakua kiannanoo. ⁵Ivo itaa kua tuu saivaata Ananiaaso putuoo taikiapoo mmataivau vairavai. Vauduu rikiada gioonna kiaapu ivaara rikiooya kaayauma aatuuravai. ⁶Vaidi karaasaiyaano numa buruqaivaadiri Ananiaasaa nnabaivaa rurauma kiada varada oto hau kieravai.

⁷Hau kiada iida hokobaida tooduu ari nnaataivo numa Yisuunna kua varada nuauyaatama kua tinaree kiaa kioo hama ari vaatiivo putuuvaa rikieeravai. ⁸Hama rikiooduu Petrooso inna tunoo: Ni giaa ni mianee. Aa sikau aayauvaa ngiingii mmataivaa irisai sikau varada inna aikioovaida ti mmiaanee? tuduu rikioo inna sai tunoo: Yo, ti mmata irisai sikaudaa vaa ta ngii miaunnavaivee, ⁹tuduu rikioo Petrooso inna sai tunoo: Mo ngia aaniira i vaatiivootama ngia kua yeena raida Anutuuqaa Mmannasaivaa iida taara iikiaavainnee? Vaidiiya i vaatiivaa nnabaivaa varada hau kiaya aa mmiaa sipu oyaivaki dida vakiaanoo. Fai iya i nnabaivaatama varada hakuaaravee. ¹⁰Ivo itaa kua tuu saivaata Safiraava Petroosaa yuku oyaivaki putuoo taikiapoo vairavai. Vauduu teeda vaidi karaasaiya numa tooduu vaa putuduu varada ari vaatiivaa hau kioovaa vainivau hairavai. ¹¹Hau kiooduu vaa mmuakiaa ausa hanigiooyaata homoraiyaatama ivaara rikiada kaayauma aatuuravai.

Aposorooya Anutuuqaa mmoori ari vookarauyauvaa iiravai

¹²Aposoroo vaidiiya gioonna kiaapuuya avuuyauvunu Anutuuqaa mmoori kaayau ari vookara ari vookarauyauvaa iiravai. Uuduu rikiada

vaa mmuakiaa ausa hanigiooya iya tasipama nuunaira nnau pinaivaa haayaivaa nnutuuvo Soromoonaa Haayaivaki makemakee nuunaida variravai. ¹³Varuduu rikiada homoraiya aatuuda hama iya tasipama variravai. Iya itaama iidaata iyara kua yoketaivaa tiravai. ¹⁴Tuduu gionna kiaapu kaayau vooyaataa ausa hanigiada Udaangaivaara kutaavaivee tuuya numa iya tasipama variravai. ¹⁵Varuduu aposoroo vaidiia uu mmooriivaa gionna kiaapuuya teeda rikiada nniitarooya vitada yoosinna vuutaivau mmaataiyauvaa hooti kiada iyauvunu yapa kieeravai. Petorooso nniitarooya vainiivau nuainno varino inna mmannammannaivo iyayaa kuaiveeraivaara gionna kiaapuuya iya vitada yoosinna vuutaivau yapa kieeravai. ¹⁶Kaayau gionna kiaapu Yerusareema vainima varuuyaano ngiari seena nniitarooyaata mmagia maisaiyauvo vooya aakiaana varuuyaata vitada nnuduu Yisuunna kua varada nuairaiyaano mmuakiaaya tuqinneeravai.

Vaidi kieetaiyaano aposorooya maisama iiravai

¹⁷Tuqinnooduu vaidi kati Anutuuqaara puara hudeera kieetaivoota mmuakiaa ari seena Satuukaiya aataruuvau nuauyaatama iya aposorooyanikaraama iikiaaree kiaa iyara kaayauma iya nnannatooduu iya utuaaraivaara kua yeena rairavai. ¹⁸Kua yeena rau kiada ngiari ngiaammuauya tuduu oro iya utida iya vitada oovi nnauvaki yapa kieeravai. ¹⁹Yapa kioodoo heena tammauduu Udaanga Anutuuqaa aangeraa voovoono oovi nnauvaa sipuuyauvaa hatuaa kioo aposoroo vaidiia vitoo mmaanai yapa kioo sipuuyauvaa rau kioo iya tunoo: ²⁰Vida nuunaira nnau pinaivaki oro dida vaidaa karaasa varira aataru aavaara kua mmuakiaayauvai gionna kiaapuuya kiaa mmiatee, ²¹tuduu rikiada patauduu nuunaira nnau pinaivaki vida karaasa varira aataruuvaa kuaivaa gionna kiaapuuya kiaa mmiravai.

Kiaa mmida varuduu Anutuuqaara kati puara hudeera kieetaivoota ari seenaiyaatama nnida nuunaida kua yeena raira vaidiiaata Yutayaa yokovaiyaatama nuunakiateera tiravai. Tuduu numa varida aposoroo vaidiia oovi nnauvakidiri vitada nnida ngiari avuuyauvunu yapaaraivaara ngiari ngiaammuauya titeeravai. ²²Titoodoo oro oovi nnauvaki tooduu hama aposorooya ivaki varuduu teeda kava vara ranada nnida kua yeena raira vaidiia kiaa mmida tunoo: ²³Ai, ta oovi nnauvaki vida taunnano sipuuyauvo vaa yaagueeqama rau kioo vaikiyai vaidi sipuuyauvaara diraiya homo mmuakiaaya sipu oyaiyauvaki dida vakiaani ta oro sipuuyauvaa hatuaa kiada taunnano hama vaidi voovai ivaki varinoo, ²⁴tuduu rikiada nuunaira nnau pinaivaara dira kieetaivoota Anutuuqaara kati puara hudeera kieetaiyaatama iya kuaivaara nnikiaraida yaata utida tunoo: Yisuunna kua varada nuaira vaidiia deedaadiri kuaavainnee? kiaa kiada pinaama ivaara yaata utida kumimakairavai.

²⁵Kumimakaida varuduu vaidi voovoono numa iya tunoo: Rikiaatee. Vaidiia ngia oovi nnauvaki yapa kaiya vaa nuunaira nnau pinaivaki dida vaida mmayaayaivaa gionna kiaapuuya kiaa mmida variaanoo, ²⁶tuduu rikioo nuunaira nnauvaara dira kieetaivo ari seenaiya vitoo vioo aposoroo vaidiia vitada kava vara ranada nniravai. Hama iya yaakuuyavunu yeena rairaida pikiada gionna kiaapuuya sikauyavuaa habati kagaari kiada ti rivoo kiaa kiada aatuuda kati yaagueeqama iya utida tadadama vitada kava vara ranada nniravai.

²⁷Iya aposorooya vitada numa kua yeena raira vaidiia avuuyavunu yapa kioodoo Anutuuqaara kati puara hudeera kieetaivoono iya yaparainno tunoo: ²⁸Ta yaagueeqama ngii kiaannano: Sa ii vaidi ivaa kua mmayaayaivaa gionna kiaapuuya kiaa mmiatee, kiaannaduu vaa ngia mmuakiaa gionna kiaapu Yerusareema variaya kiaa mmiravai. Ngia ii vaidi ivo putuuvaa kuaivaa tiiki yapaaree kiaa iya kiaa mmiravaivee, ²⁹tuduu rikioo Petoroosoono ari seena vaidi aposorooyaraatama inna kuaivaa sai tunoo: Ta Anutuuqaa kuaivaa nnaasu rikiada iikiaravee. Hama fai ta mmatayaa diaa vaidiia kuaivaa rikiada iikiaravee. ³⁰Ngia Yisuunna yatari sagaivau haara kioodoo ti rubuungainna Anutuuqoono inna tuduu putuuvakidiri kava diiteeravai. ³¹Diitooduu Anutuuqo inna vitoo ari yaaku yaadudainningiaa yapa kioodoo ti kieetavai varioo ti vitoo yoketaivau yapaanaravo variravai. Gionna kiaapu Isarairaiya ngiari mminnamminnaa maisaiyavuaa pikiada hanigiakio Anutuuqo iya mminnamminnaa maisaiyavuaa rugaanaraivaara Yisuunna vitoo ari yaaku yaadudainningiaa yapa kieveravai. ³²Vaa ta teeda arinaima rikiada ngii kiaa kookieekiaunnano. Gionna kiaapu Anutuuqaa kuaivaa rikiada iikiaiya Anutuuqo ari Mmannasa Yoketaivaa kati iya mmikio varii Mmannasaivootama ii kua ivaa ngii kiaa kookieekiaunnano, tiravai.

³³Tuduu rikiada kua yeena rairaiya iya kuaivaa rikiada pinaama iya ausaiyauvo nnannatooduu teeda iya ruputuaara uduu teeda ³⁴iyakidiri Farisai vaidi voovai nnutuuvo Kamarieero diiteeravai. Ivo kua mmaanna kiaa mmira vaidivai gionna kiaapuuya innara yoketaavaivee tuuvoono diitoo tunoo: Aa vaidi aaya kiisa sui mmaanai titakiai kuatee, ³⁵tuduu rikiada mmaanai titaa kioodoo vida kioodoo Kamarieero kua yeena rairaiya tunoo: Isarairaa vaidiso, ii vaidi iyara ngia iikiaaraivaara tuqinnama yaata utuatee. ³⁶Nnaaruaa vaidi voovai nnutuuvo Tiutaaso diitoo tunoo: Na vaidi yokovaa kieetavaivee, tuduu vaidi kaayau (400) inna nnaagiai nuairavai. Nuauduu vaidiia inna ruputuduu putuduu inna nnaagiai nuairaiya raubiriiravai. Raubiruuduu inna nnutuuvoota inna mmooriivootama taikeeravai. ³⁷Taikooduu nnaagiai gionna kiaapuuya nnutuuyavuaa fafaara roo suaivaki Karirayaa vaidi voovai nnutuuvo Yutaaso ivo kieeta vaidiia oooqo tuuvoono diitoo vaidi vooya inna nnaagiai nookiateera

kiaa vitoo nuauduu vaidiiya inna ruputuduu putuduu inna nnaagiai nuauya raubiriima kieeravai. ³⁸Ivaara aanna makee ta kiaunna aavaara na ngii giaa ngii minai rikiaatee. Sa iya utuatee. Iya pikiaatee. Fai iya mmoori oyaivo mmatayaiyakidiri nnino fai taikaanaravee. Fai iya mmoori oyaivo Anutuuqaasidiri tiinai hama ngia yopeema iya yaataraaravaivee. ³⁹Fai iya mmoori oyaivo Anutuuqaasidiri kutaa tiinai fai ngia mmoori maisaivaa iyara iikiaaree kiaa fai ngia Anutuuqaaraatama iikiaaravee, tiravai.

⁴⁰Iya Kamarieero itaa kua tuuvaugiataama rikiada aposoroo vaidiiyara tuduu nnuduu teeda ngiari ngiaammuauya tuduu iya ripiima kiooduu teeda yaagueeqama tunoo: Sa ngia ii vaidi ivaa Yisuunna nnutuuvaa kiaa kookieeda kua mmayaayaivaa gioonna kiaapuuya kiaa mmiatee, kiaa kiada mmaanai titeeravai. ⁴¹Titooduu rikiada aposoroo vaidiiya nuunauvakidiri pikiada mmaanai vida iya Anutuuqaa mmooriivaara yaagueeqauduu too Anutuuqo iyara yoketauduu teeda vaidiiya Yisuunnara kiaa kookieeda tuuvaara iya ripuuvaa hama iya mmamma maisairaida kaayauma sirigairavai. ⁴²Mmuakiaa suai iya nuunaira nnau pinaivakiaata gioonna kiaapuuya nnauyauvakiaatama varida Yisuunna kua mmayaayaivaa iya makemakee kiaa mmida tunoo: Anutuuqo mmataama kioo vaidiiyo Yisuuvavee, tiravai.

Vaidi vooya iya tasipama mmoori vareeravai

6 ¹Suai nnaagiai voovaki gioonna kiaapu vooya aposoroo vaidiiya kuaivaa rikiada ausa hanigiada iya tasipama varuduu iyakidiri Yutayaa gioonna kiaapu vooya Ereengaa kuaivaa tuuyaano Yutayaa gioonna kiaapu mmaayootaa vooyara nunuraanurai tiravai. Iya muaada gioonnaiya mmuaa suai mmuaa suai makemakee sikauyauvaa mmida Ereengaa kua tuu gioonna muaadaiya vo suai mmida vo suai pikioovaara nunuraanurai tiravai. ²Tuduu rikiada aposoroo vaidiiya yaakuuvaitana yukukidiri taaravaitana vaa ausa hanigioo gioonna kiaapu mmuakiaayara aayanna tuduu rikiada nnuduu teeda iya tunoo: Ta Anutuuqaa mmayaayaivaa kiaa mmira mmooriivaa pikiada sikauyauvaa jaarida duuyama muaada gioonnaiya mmira mmooriivaki kuaaravo inna hama yoketaivai. ³Ti seenayaso, itaama vainai ngiengieenoo ngiingiikidiri vaidi yaaku saivai karasaidiri taaravaitana mmataama kikiyai teeda ta sikauyauvaa duuyama mmira mmooriivaa iya mmiaaravai. Vaidi tinni yoketaakiaiya yoketaama variaavo Mmannasa Yoketaivo iyaki variiya mmataama kiada ti kiaa ti mmikiai ta sikauyauvaa duuyama mmira mmooriivaa iya mmiaaravai. ⁴Mmi kiada fai teteenoo yaaku vareera mmooriivaaraatama Anutuuqaa kuaivaa gioonna kiaapuuya kiaa mmira mmooriivaaraatama nnaasu yaata utida iikiaaravaivee, tiravai. ⁵Aposoroo vaidiiya itaa kua tuduu rikiada mmuakiaa gioonna kiaapuuya iya yoketauduu rikiada vaidi yaaku saivai karasaidiri

taaravaitana mmataama kieeravai. Vaidi voovai nnutuuvo Sitipaano Yisuunnara yaagueeqama kutaavaivee tuduu Anutuuqaa Mmannasaivo inna suvuauduu variravai. Iya inna mmataama kiada voovai nnutuuvo Piriipaa mmataama kiada voovai nnutuuvo Porokoroonna mmataama kiada voovai nnutuuvo Nikonoraa mmataama kiada voovai nnutuuvo Timoonaa mmataama kiada voovai nnutuuvo Paramenaasaa mmataama kiada voovai yoosinna Adiookiaa diaa vaidiivaa nnutuuvo Nikoraasaa mmataama kieeravai. Ivo tauraa ari voopinnaavai kumimakama varioo nnaagiai Yutayaiya uu aataruuvaa too ivoota inna kuatauduu too iya uu aataruuvau viravai. ⁶Vaa ausa hanigiooya ii vaidi iya vitada nnduu aposoroo vaidiiya sikauyauvaa duuyama mmira mmooriivaa vaa iya mmataama kioovara iyara yaaku varada iyayaa yaakuuyauvaa utiravai.

⁷Gioonna kiaapuuya Anutuuqaa kuaivaa ngiari kiaa mmi ngiari kiaa mmiida varuduu kaayauya rikiada ausa hanigieeravai. Yerusareemaivaki varuu vooya rikiada ausa hanigiooduu kava vooya rikiada ausa hanigiooduu mmannammanna itaama rada ausa hanigia rada Yisuunna aataruuvau viravai. Vuduu kaayau vaidi Anutuuqaa kati puara hudeeraiyaatama rikiada ausa hanigiada mmuai aataruuvau viravai.

Vaidiia Sitipaanaa vitada kua pinaana yapeeravai

⁸Anutuuqo Sitipaanaara kati yoketaama innara yaata utuoo ari yaagueeqaivaa inna mmuduu ivo Anutuuqaa mmoori ari vookara ari vookarauyauvaa gioonna kiaapuuya avuuyauvunu iinno variravai. ⁹Inno varuduu teeda vaidi vooya yaagueeqama inna ooqoo tiravai. Sitipaanaara ooqoo tuu vaidiiya mmuaa nuunaira nnauvaki vira vaidiiyavee. Iya nuunaira nnauvaa nnutuuvo tunoo: Sikaunnaadiri yookaama kiada viteera gioonna kiaapuuya ngiari yaata utiraiyauvunugiataama kati nookiaaraivaara irisai sikauyauvaadiri vaa yookaama kaiya inna iya nuunaira nnauvovee, tiravai. Iya Yutayaa vaidiyavee. Vooya yoosinna voovai nnutuuvo Kureenadiri nnduu vooya yoosinna voovai nnutuuvo Aresadiriaadiri nriavai. Iyaatama vaidi vooya mmata voovai nnutuuvo Kirikiaadiri nnuuyaatama vooya mmata voovai nnutuuvo Asiaadiri nnuuyaatama Sitipaanaata kua yaagueeqama tiravai. ¹⁰Tuduu rikioo Mmannasa Yoketaivo tinni yoketaa ari vookarauvaa inna mmuduu rikioo kuaivaa tuduu rikiada hama yopeema inna kuaivaa yaatareeravai.

¹¹Hama yopeema inna kuaivaa yaatarada oro vaidi vooya hataumaki nnammari kua nnammari kuaiyauvaa kiaa mmida tunoo: Ngieenoo nuaida varida gioonna kiaapuuya ataa kua kiaa mmida kiatee: Ta rikiaunnano ivo Musiinnaraata Anutuuqaaatama koonnama kua tiivaivee, kiatee. ¹²Iya itaa kua tuduu rikiada oro kiaa mmida varuduu gioonna kiaapuuyaatama vaidi yokovaiyaata kua mmaanna kiaa mmira vaidiiyaatama ii kua ivaa rikiooduu pinaama iya ausaiyauvo

nnannateeravai. Nnannatooduu rikiada iya numa Sitipaanaa puaisa utida vitada oro kua yeena raira vaidiiya avuuyauvunu yapa kieeravai. ¹³Yapa kiada vaidi vooya innara unnakua tira vaidiiyara maavee tuduu nnida innara unnakua tida tunoo: Aa vaidi aavo makemakee ti nuunaira nnau pinaa yoketaa tuanaivaaraata Anutuuqaa mmaanna tuu kuaivaaraatama koonnama kua tiivai. ¹⁴Vaa ta inna kuaivaa rikiaannaduu ivo tunoo: Nasareetaa vaidi Yisuuva fai ti nuunaira nnau pinaivaa havaratoo Musiiva nnaaru aataru ti mmuuyauvaa hanigiano ari vookaraama vainaravaivee, tiravai. ¹⁵Iya itaa kua unnakua tuduu rikiada mmuakiaa ivaki varuu gioonna kiaapuuya Sitipaanaa teeda nnaasu vauduu too inna oori nnikiivo hanigioo ari vookarainno aangeravaa oori nniki roosiima vairavai.

Sitipaano vaidi kieetaiya kuaivaa kiaa mmiravai

7 ¹Vauduu too Anutuuqaa kati puara hudeera kieeta vaidi voovoono Sitipaanaa yaparainno tunoo: Iya kiaa kuaivo kutaa kuavainnee? Vara unnakuavainnee? ²tuduu rikioo ivo sai tunoo: Ni gata vayaa ni koo vayaiyaso, ni kuaivaa rikiaatee. Nnaaru ti rubuungo Aaparahaamo hama yoosinna Haraana virama kioo homo Mesopotamiaa varuu suaivaki Anutuuqo inna oyaivo ari vookarauvoo tuma innaata kua tioo ³tunoo: Ai seenaiyaata ai mmataivaatama pikiee yoosinna voovai na i vitainai oro ivaki varianee, ⁴tuduu rikioo Aaparahaamo mmata Karatiaa pikioo oro yoosinna Haraana varududuu inna koova putuduu rikioo Anutuuqo inna titooduu aanna makee aa ta variaunna mmata aavakira nniravai. ⁵Ngioo ngioo numa aavaki varuduu ii sui ivaki hama Anutuuqo mmata vovaata kiisa vookiata inna mmiravai. Ivo hama nnaakara mmateerama kioo kati varuduaata Anutuuqo kua kiaa teerama kioovaa inna kiaa mmioo tunoo: Fai yapooma na aa mmata aavaa i mmiee i uru nnaakaraiyaatama mminaravee, ⁶kiaa kioo vo kuavai inna kiaa mmioo tunoo: Fai tauraa i uru nnaakaraiya ngiari voopinaiya mmataivaki oto varikiai fai iya mmuaararai mmooriivaa iya mmida hama sikau irisaiyauvaa iya mmiraida mmamma nniitaraiyauvaa iya mmiaaravai. Fai iya itaama iima rada varia rada vikio vioo kaayau nuanu (400) taikaanaravai. ⁷Iya mmoori mmiaa gioonna kiaapuuya fai na irisai maisaivaa iya mminai fai i uru nnaakaraiya ngiari yaatu ii mmata ivaki pikiada kava vara ranada numa aa mmata aavaki varida ngiari ausa mmuduuya mmuakiaayauvai ni miaaravaivee. ⁸Anutuuqo itaa kua kiaa taika kioo mmamma hatokeera aataruuvaa Aaparahaamaa vitainno kua yeena rainno tunoo: Fai ngia ivaa teeda kiaara: Anutuuqo kutaa tuanaa ari kua yeena rau kioovaa iikio kaanainoo, kiaaravee, tuduu nnaagiai Aaparahaamo mmaapu Isaakaa mmata kioodoo yaaku saivai karasaidiri taaravooma suaivo taika kioodoo inna mmammaivaa

hatokeeravai. Hatoka kiooduu nnaagiai Isaako Yakoopaa mmata kioo inna mmammaivaata hatoka kiooduu nnaagiai Yakoopoono ti rubuungainna yaakuuvaitana yukukidiri taaravaitana mmata kioo iya mmammaiyauvaatama hatokeeravai.

⁹Hatoka kiooduu iya ngiari kataivaa Yoosiipaara ngiari gioova innara mmuduuya ruuvaara iya nnannatooduu vitada ngiari vooipinnaa vaidiiaa mmida sikau irisaiyauvaa vareeravai. Varooduu rikiaa iya Yoosiipaa vitada oro Iyiipa kiooduu varioo ari vo vaidiivaa mmooriivaa varooduu hama irisaivaa inna mmiravai. Hama mmiraida maisa mmooriivaa inna mmuduu Anutuuqo inna tasipama varioo ¹⁰inna vitoo yoketaivau inna yapeeravai. Yapa kiooduu Yoosiipo Iyiipa kieetaivaa Faraunna tasipama varuduu Anutuuqo tinni yoketauvaata yoketaama variraivaatama inna mmiravai. Mmuduu rikioo Farauva Iyiipa mmataivaaraata ari yoosinna mmuakiaa mminnaiyauvaaraatama tuduu Yoosiipoono haitatuuravai.

¹¹Haitatuunno varuduu mmuakiaa mmata Iyiipaivakiaata Kanaanaivakiaatama aarareera suaivo nnuduu gioonna kiaapuuya pinaama yeenna rauduu ti rubuungainnaatama hama yeennaatairavai. ¹²Hama yeennaatauduu rikioo Yakoopo tunoo: Vaa na rikiaunoo. Iyiipa kaayau yeennaiyauvaa yapa kaiyauvo vainoo, kiaa kioo ari mmaapuuya ti rubuungainna titooduu iya tauraa mmuaaneetu ivaki yeennara viravai. ¹³Oro varada numa nneeda varida kava nnaagiai vuduu rikioo Yoosiipo numa iyaata kua tioo tunoo: Hama aanna ngia ni taavai. Na aanna Yoosiipovee, tuduu rikioo Farauva Yoosiipaa seenaiyara arinaima rikioo iya teeravai. ¹⁴Tooduu rikioo Yoosiipo ari konna Yakoopaara tioo tunoo: Vida tikio ari seenaiyaatama vitoo aapi niisi ngiaivee, tuduu rikiaa vida kiaa mmuduu rikioo Yakoopo ari seenaiya kaayau (75) vitoo nniravai. ¹⁵Ngioo ngioo numa Iyiipa ivaki varioo putuduu ti rubuungainnaatama putiravai. ¹⁶Putuduu iya uru nnaakaraiya iya nnabaiyauvaa varada kava vara ranada oro ngiari mmata Sikeema ivaki hau kieeravai. Nnaaru vaa Aparahaamo sikauyauvaadiri yookaama kioo Amoroonna oyaivakidiri mmata nnauvaa varoovaki iya nnabaiyauvaa hau kieeravai.

¹⁷Hau kiooduu Anutuuqo Aparahaamaa ari kua kiaa teerama kioo kiaa mmuu kuaivaa kaanaivo vainara suaivo vainima vauduu iya tafaayoovainna Iyiipa kaayau variravai. ¹⁸Varuduu nnaagiai ari vo kieeta voovoono tauraa Yoosiipo yoketaama uu mmooriivaa hama rikioovoono gioonna kiaapu Iyiipa varuuyara diravai. ¹⁹Dioo vainno iya tafaayoovainna unnakua tioo mmoori maisaiavaa iya mmioo iya tuduu ngiari nnaakara meedi ikiataa mmata kiooyauvaa vitada mmaanai kagaari kiooduu putiravai. ²⁰Iyauvaa kagaaruu suaivaki Musiinna kaano inna mmata kioo tooduu yoketaira nnaakaravai uduu rikioo vitoo hatauma ari nnauvaki yapa kiooduu taaravooma kuraaga taika kiooduu ²¹vitoo mmaanai yapa kiooduu Faraunna raunnaivo inna too ariyara

vitoo ari mmaapuvai roosiima viriravai. ²²Virududu yokoodu Iyiipa vitaira vaidiia ngiari tinni yoketaa mmuakiaayavai inna kiaa mmuduu ivo kieetavai roosiima varioo kuaivaa yoketayoketaama kua tiao ari mmooriivaa ari vookaraama iiravai.

²³Musiinna nuanuuvo taara vaidivaitana yuku yaaku taika kiooduu rikioo (40) ivo ari seena Isarairaiya taanaree kiaa vioo ²⁴tooduu Iyiipaa vaidi voovoono inna seena voovai ruputuoo varuduu innara kiaa kioo Iyiipaa vaidiivaa sai ruputu kiooduu putiravai. ²⁵Putuduu Musiiva yaata utuoo tunoo: Anutuuqoono kieetavai ni mmataama kinai na gioonna kiaapuuya Iyiipaiyasidiri iya vitee yoketaa yoosinnaivaki yapaaneera ni mmataama kioo kuaivaa iya arinaima rikiaaravee. Na mmoori iikiau aavaa arinaima teeda rikiaaravee, kiaa kioo varioo rikiooduu hama iya arinaima rikieeravai. ²⁶Hama iya arinaima rikiooduu vauvo pataduu numa tooduu Isarairaa vaidiivaitana rapuduu rikioo iya rapiraivaa uuda rainee kiaa iya tunoo: Vaidiso, rikiaatee. Ngia mmuaa yoosinnaayavee. Ngia aaniira ngiingiita ngiingiitama rapuaannee? ²⁷tuduu rikioo vaidiivo inna seenaivaa puaisa ruputuuvoono numa Musiinna feenoo inna yaparainno tunoo: Mo gioono i tikiainna a tiyara haitatuunna diannaikua a numa kua pinaivaa tiiki yapaannanee? ²⁸A nau Iyiipaa vaidiivaa ruputuduu putuneema ni ruputinarainna kiannanee? ²⁹tuduu rikioo Musiiva aatuunno iya pikioo Iyiipa mmataivaata pikioo vioo vioo oro mmata Mitiaana variravai. Ari voopinnaa vaidivai oro ivaki varioonnonno mmaapu taarama ivakidiri mmateeravai.

³⁰Mmata kioo varududu nuanuuvo taara vaidivaitana yuku yaaku taika kiooduu (40) Musiiva mmanna gaanga yoosinnaivaa vainima taapiivaa nnutuuvo Sinai ivaki dioo vainno tooduu yatariivaa apuuyauvakidiri ikiaivo tooduu haitatuunnonno tooduu hama yatariivaa apuuyauvaa ikiaivo tooduu aasannauduu rikioo aangeravo ivakidiri inna too vairavai. ³¹Inna too vauduu too nnikiarainno vainidiri oro taanee kiaa vuduu rikioo Udaanga Anutuuqaa kuaivo ivakidiri tunoo: ³²Na i rubuungainna Aparahaamo Isaako Yakoopainna Anutuuqovee, tuduu rikioo Musiiva aatuunno biribiriinno ivaki hama inna taatauduu rikioo hama teeravai. ³³Hama tooduu rikioo Udaangaivo inna tunoo: Vaa na aavaki diauvaara aa mmata a dianna aavo ari vookarai yoketaa tuanaavai vainoo. Ivaara ai yukuuvaitanau uyuannaivaitana utu rada kiee kati dianee. ³⁴Vaa na taukai Iyiipaiya ni gioonna kiaapuuya ruputuaani na iya rateera akuavava rikiee iya vitee yoketaivau yapaanara tummuavai. Anna makee na i titanai diitee mmata Iyiipara kuane. Udaangaivoono Musiinnaata itaa kua tiravai.

³⁵Ii vaidi Musiinna ivaa gioonna kiaapu Isarairaiya ooqoo tida inna yaparaida tunoo: Gioono i tikiainna a gioonna kiaapuuyara haitatuunna diannaikua a kua pinaivaa iyaki yapaannanee? tuuava

vaa Anutuuqoono tuduu iyara dira kieetavai varioo iya vitoo yoketaa yoosinnaivaki yapaanara variravai. Anutuuqo tuduu yatariiavaa apuuyauvakidiri ikiaivo too varuduu apuuvo hama aasannauvakidiri aangeraivo ivaara innaata kua tioo kiaa kookieema kieeravai. ³⁶Ivoono gioonna kiaapuuya Iyiipaivakidiri vitoo vioo ari vookara ari vookarau mmooriiyauvaa Iyiipaivakidiriataama nnoori sorovuaravaa nnutuuvo Kookee Nnoori ivakidiriataama mmanna gaanga yoosinnaivakidiriataama iiravai. Ivo taara vaidivaitana yuku yaaku taika kioo nuanuuvaa (40) mmanna gaanga yoosinnaivaki itaama iiravai. ³⁷Ii vaidi Musiiva ivoono gioonna kiaapu Isarairaiya kiaa mmioo tunoo: Anutuuqoono ni titaikiai na forofetaa vaidivai diauneema fai nnaagiai vaidi voovai titano tuoo ngiikidiri diitaanaravaivee, tiravai. ³⁸Ivoono Isariraa gioonna kiaapuuya nuunaida mmanna gaanga yoosinnaivaki varuuya tasipama variravai. Ivoono ti rubuungainna tasipama varioo taapi Sinaivaidiri aangeraivo innaata kua tioo Anutuuqaa kuaivaa inna kiaa mmuuvataama tasipama variravai. Ii kua iyauvo vaiyauvaa ta rikiada iida ta yoketaama variaarayauvaa Musiiva ti kiaa ti mminaraivaara vareeravai.

³⁹Musiiva Anutuuqaa kuaivaa rikioo ti rubuungainna kiaa mmuduu iya ooqoo tida mmooka hanigia inna mmida kava vararanada Iyiipa kuaaraivaara yaata utiravai. ⁴⁰Yaata utida varida Musiinna vayaanna Aroonaa tunoo: Tiini unnakua anutuu vooyauvai iima kinai iyauvoono ti maavee tikiai ta iya kiaivaugiataama kuaravee. Musiiva Iyiipadiri ti vitoo nnuuvo mo deepiinno kuainnee? Ivo datainno varikiai ta hama inna taunnaanoo, ⁴¹kiaa kiada unnakua anutuuva puara burimakau nnaakara roosiima iima kiada innara puaraiyauvaa huda kiada ngiari yaakukidiri iima kioovaara buusa nneeravai. ⁴²Nnooduu rikioo Anutuuqo mmooka hanigia iya mmioo iya pikioo uduu rikiada iya suai kuraaga aakiapuayauvaa ngiari ausa mmuduuyaiyauvaa mmida iyauvaara tunoo: Ti anutuuyauvaivee, tiravai. Ivaara nnaaruaa forofetaiya yanaiyauvunu fafaara reeda tunoo:

Gioonna kiaapu Isarairaayaso,
 ngia taara vaidi yuku yaaku taika kioo nuanuuyauvaki (40)
 mmanna gaanga yoosinnaivaki varida
 puaraiyauvaa ruputu kiada
 hudada varuu suaiyauvaki
 hama ngia niyara iiravai.

⁴³Ngia ngii unnakua anutuuvaa nnutuuvo Morokaa
 buruqa nnauvaa apu varada nuairavai.
 Ngii unnakua anutuu voovai nnutuuvo Robaanaa
 mmannammannaivaa aakiapuaa roosiima
 iima kiada apu varada nuairavai.
 Ii unnakua anutuu ivaitana mmannammannaivaitana

ngiingii ausa mmuduuyaiyauvaa mmiaaraivaara
ngia iima kieeravai.

Ivaara fai na ngii titaa kinai
ari ngieera voopi eeyaara vida

yoosinna Bapuroona yaatarada mmookaki kuatee.

Forofetaiya fafaara reeda itaa kua tiravai.

⁴⁴Nnaaru mmanna gaanga yoosinnaivaki ti rubuungainna buruqa
nnauvaki Anutuuqaa Mmannasaivo ivaki varuu nnauvaa heeka kiada
ivaata apu varada nuairavai. Tauraa vaa Anutuuqo Musiinna buruqa
nnauvaara kiaa mmioo vitauvaugiataama ii nnau ivaa heekeeravai.

⁴⁵Nnaagiai ti rubuungainna ngiari kieetaivaa Yosuaanna tasipama mmata
yoketaivaa nnutuuvo Kanaanara vida ngiari giookiaiya buruqa nnauvaa
iya mmuuvaa apu varada viravai. Vuduu too Anutuuqo yoosinna
mmaayootaa gionna kiaapuuya ruputu vatooduu ngieera vuduu
teeda ti rubuungainna iya mmataiyauvaa ravisi varada ivaki variravai.
Varuduu buruqa nnauvo iya tasipama vainnonno numa Davuitiiva varuu
suaivaki homo vairavai. ⁴⁶Vauduu too Anutuuqo pinaama Davuitiinnara
yoketauduu rikioo ivo inna yaparainno tunoo: Fai neenoo Yakoopaa
Anutuuqaa nuunaira nnau tuanaivaa heekaanarannee? Vara hama na
heekaanarannee? ⁴⁷tuduu rikioo Anutuuqo inna ooqoo tuduu nnaagiai
inna mmaapu Soromoonono heekeeravai.

⁴⁸Mo Anutuuqo ngiau aapu variivoono hama vaidiia heekeera
nnauyauvaki varivai. Nnaaruaa vaidi forofetaa voovoono ivaara safuuma
fafaara roo tunoo:

⁴⁹Udaangaivoono tinoo:

Ngiau aapu inna na variau mmaataivovee.

Mmataivo inna ni yuku reemi reeraivovee.

Datai nnauvai a niini heekaanarannee?

Dee mmaatavau na kati hara kiee varinarannee?

⁵⁰Mo aa mmuakiaa mminnaa aayauvaa

neenoo iima kiauyauvaivee, tiivaivee.

Forofetaivoono fafaara roo itaa kua tiravai.

⁵¹Ngia tinni yakee vaidiyavee. Hama ngiingii ausaiyauvaa hanigiaavai.

Ngia Anutuuqaa kuaivaa rikiada yaata duunaiya roosiima iikiaayavee.

Ngia ngiingii rubuungainna roosiima haunnniida Mmannasa

Yoketaivaa mmooka hanigia mmiaayavee. ⁵²Mo ngii rubuungainnaano

dee forofetaayaida hama maisa mmooriiyauvaa iya mmuunnee? Mo

mmuakiaaya mmiravai. Mo iya vaidi yoketaa tuanaa safuuvo tiinaraivaara

kiaa kookieema kiada tuuya rputuduu putiravai. Aa suai aavaki ngieenoo

vaidi yoketaa safuuraivaa inna nnammutuaiya kooyaa inna vitaida inna

rputuduu putiravai. ⁵³Mo Anutuuqaa mmaanna tuu kuaivaa aangeriia

tuduu ngia rikiadaata hama ivaa iikiaavaivee. Sitipaano itaa kua tiravai.

Vaidiia sikauyuavaadiri Sitipaanaa ruputuduu putiravai

⁵⁴Tuduu rikiada vaidi kua yeena rauya pinaama innara ausa nnannatooduu avai girikairavai. ⁵⁵Avai girikaida varuduu too Mmannasa Yoketaivo Sitipaanaa suvuauuduu too reeri ngiau aapuuvaki too vainno tooduu Anutuuqaa mmeekia ari vookarauvo inna tooduu Yisuuva Anutuuqaa yaaku yaadudainningiaa duoo vauvo inna too vairavai. ⁵⁶Inna too vauduu tunoo: Taatee. Na reeri tauko ngiauvo rusitia roo vioo sai ngioo saikio Vaidiiva Mmaapuuvo Anutuuqaa yaaku yaadudainningiaa dioo vainoo, tiravai. ⁵⁷Ivo itaa kua tuduu rikiada iya puaisakama kai kai tida varida ngiari yaataiyauvaa ramuunnaida akiairauduu seenada vida inna suvuai kieravai. ⁵⁸Suvuai kiada utu kiada vaidi utu raririima rada vida yoosinna tooyavaki kagaari kiada sikauyuavaa habati kiada innayaa kagaariravai. Kagaarida varida vaidiia inna unnakua tuuya ngiari uyira raira veraayaa uyuyauvaa rada kiada vaidi karaasaivaa nnutuuvo Sauruusaa yuku oyai vainivau yapeeravai. ⁵⁹Yapa kiada Sitipaanaa sikauyuavaa habati kiada kagaari kagaariida mmannaana utida ruputida varuduu Sitipaano yaaku varoo tunoo: Udaanga Yisuu Kirisii-o, ni mmannasaivaa ee varaanee, ⁶⁰kiaa kioo taikiapa roo toorivu yau haroo pinaama aayanna roo tunoo: Udaanga-o, sa iya mmoori maisaivaa ni iikiaivara yaata utuee iyaki kua pinaivaa yapaanee. Sitipaano itaa kua kiaa kioo putiravai.

8 ¹⁻²Ivo putuuvaa Sauruuso aikioovavee kiaa kioo ivara yoketairavai.

Sauruuso ausa hanigieraiya mmoori maisaivaa iiravai

Vaidi Anutuuqaa yaagueeqauyaano Sitipaanaa nnabaivaa varada hau kiada innara kaayauma rateeravai. Ii suai ivakidiri Sitipaanaa ruputuuya mmuakiaa gioonna kiaapu vaa ausa hanigia kiada Yerusareema varuuya mmoori maisaiyauvaa iiravai. Iida varuduu vaa ausa hanigieera gioonna kiaapuuya vida raubiriida vooya mmata Yutayaivau vuduu vooya mmata Samariaivau viravai. Vuduu rikiada aposorooya nnaasu homo Yerusareema variravai.

³Varuduu Sauruuso gioonna kiaapu vaa ausa hanigieraiya ruputu taikanaree kiaa iya nnauyauvaki reeri te reeri tema roo nuainno varioo gioonnaiyaata vaidiiaatama iyauvakidiri utu raririinno oro oovi nnauvaki yapeeravai.

Vaa ausa hanigiooyaano mmayaaya yoketaivaa Samariaiya kiaa mmiravai

⁴Oovi nnauvaki yapa kiooduu vaa ausa hanigioo vooya raubiriida vuuya vo yoosinna vo yoosinnaiyauvaki nuaida varida Anutuuqaa

mmayaaya yoketaivaa gioonna kiaapuuya kiasa mmiravai. ⁵Kiasa mmida varuduu Piriipo yoosinna Samariaivaki vioo Anutuuqo mmataama kioo vaidiivaara kooyaa iya kiasa mmiravai. ⁶Kiasa mmuduu rikiada kaayau gioonna kiaapuuya Piriipaa kuaivaa rikiada ivo Anutuuqaa mmoori ari vookara ari vookarauyauvaa uuvaa teeda mmuaavaugiataama inna kuaivaa arinaima rikieeravai. ⁷Ivo mmagia maisaiyauvo vaidi aakiaiayuvaki varuuyauvaa tuduu pinaama kai kai tida mmaanai tiida viravai. Vuduu ivo kaayau gioonna kiaapu yuku yaaku putuuya tuqinnoo yuku mmudanna hanipooyaatama tuqinneeravai. ⁸Piriipo Anutuuqaa mmoori ari vookarauvaa itaama uuvaara gioonna kiaapu yoosinna Samariaivaki varuuya pinaama sirigairavai.

⁹Sirigauduu ivaki varuu vaidi voovai nnutuuvo Simoono vaa hokoba suai ivaki varioo saaka pieera aataruuvaa uududuu gioonna kiaapuuya ivaa teeda pinaama nnikiarairavai. ¹⁰Nnikiarauduu ivo ariiyara unnakua kiasa kioo tunoo: Na udaanga vaidi ari vookaraakiau vaidivaivee, tuduu rikiada ivaki varuu gioonna kiaapu yoketaa maisaiya inna mmooriivaa teeda nnaasu vaidi tunoo: Ii vaidi ivo Anutuuqaa yaagueeqa ari vookaravai varaivaivee. Ii yaagueeqa ivaa nnutuuvo tinoo: Pinaa Yaagueeqavaivee, tiivaivee, ¹¹kiasa kiada inna mmoori ari vookarauvaara airi suai nnikiarauvaara iya rikiaatainno nnaasu varuduu inna nnaagiai viravai. ¹²Nnaagiai Piriipo Anutuuqaa mmayaaya yoketaivaa iya kiasa mmuduu rikiada kutaavaivee tuduu rikioo nnoori iya apiravai. Piriipo Anutuuqo gioonna kiaapuuyara diraivaaraatama Yisuu Kirisiinna nnutuuvaaraatama iya kiasa mmuduu rikiada gionnaiyaata vaidiiaatama kutaavaivee tuduu rikioo nnoori iya apiravai. ¹³Simoonootama Piriipaa kuaivaa rikioo kutaavaivee tuduu rikioo innaatama nnoori apiravai. Apu kioodoo iva Piriipaa tasipa vainima nuainno varioo tooduu Piriipo Anutuuqaa mmoori ari vookara ari vookarauyauvaa iinno varuduu too ikiee kiasa kioo yaaku vuatavuatainno variravai.

¹⁴Nnaagiai aposoroo vaidi Yerusareema varuuya rikiooduu Samariaa varuu gioonna kiaapuuya Anutuuqaa mmayaayaivaa rikiada varooduu rikiada iya Petoroosaya Yuvuaanaya iyasi titooduu viravai. ¹⁵Vidada oto varida vaa ausa hanigieera gioonna kiaapuuya Mmannasa Yoketaivaa varaaraivaara iya yaaku vareeravai. ¹⁶Piriipo iya nnoori apuu suaivaki Udaanga Yisuu Kirisiinna nnutuuvaa nnaasu tioo iya nnoori apuduu hama Mmannasa Yoketaivo iyayaa tiiravai. ¹⁷Petoroosooya Yuvuaanaya ngiari yaakuuvaitana iyayaa utuduu Mmannasa Yoketaivo iyaki tuoo viravai.

¹⁸Iyayaa yaaku utuduu Mmannasaivo iyaki tuoo vuvvaa Simoono too oro sikauyauvaa varoo numa Petoroosaya Yuvuaanaya mminaree kiasa ¹⁹tunoo: Aa yaagueeqa aavaa niita ni miatee. Ni mikiai fai na

vaidi voovaayaa ni yaakuuvaa yapano Mmannasa Yoketaivo innaki variaivee, ²⁰tuduu rikioo Petorooso inna sai tunoo: A yaata utuee Anutuuaqaa yaagueueqaivaa kati mmiraivaara sikaunnaadiri yookaama kiee varaanarainna kiannano. Ivaara inna aikioo ai sikauyauvaa tasipama ikiaivaki kuane. ²¹Hama i ausa tinniivo Anutuuaqaa avuuvau safuuma vaivaara hama a ti tasipama aa mmoori aavaa varaannano. ²²⁻²³Na i tauko i seenaiya i yaatarivaara pinaama i nnannataikio i ausaivo kapikaraikio mminnamminnaa maisaivo i utu kioo vainoo. Ii a kianna kua ivaara a koonnama yaata utuannaivaara yaata utuee pikiee ai ausaivaa hanigiee Udaangaivaara yaaku varano fai a itaama koonnama yaata utuannaivaa ivo rugaanaravaivee, ²⁴tuduu rikioo Simoonono Petoroosaya Yuvuaanaya sai tunoo: Udaangaivaata niyara yaaku varaatee. Ngia kua kuaivo sa niisi ngiaiveeraivaara niyara yaaku varaatee, tiravai. ²⁵Petoroosooya Yuvuaanaya Udaangaivaa mmayaayaivaatama Yisuunna tasipama nuaira mmayaayaivaatama ivaki variaya kuaa mmi kiada kava vara ranada Yerusareema aataruuvau vida vo yoosinna vo yoosinna mmata Samariaivaki vau yoosinnaiyauvaki mmayaaya yoketaivaa kuaa mmiaa rada viravai.

Piriipo kua yoketaivaa Itoopiaa vaidiivaata tiravai

²⁶Vuduu Udaangaivaa aangeraivo Piriipaa tunoo: Ai mminnamminnaiyauvaa teerainna viee aataruuvo Yerusareema pikioo yoosinna Kasaa kuai ivau oto ree tooya sainai kuane, tiravai. Ii aataru ivo mmanna gaanga hama vaidiaatau mmataivau vira aataruvai. ²⁷⁻²⁸Aangeraivo itaa kua tuduu Piriipo diitoo ari mminnamminnaiyauvaa teerainno viravai. Vioo vioo oto tooduu Itoopiaa vaidi mmoori vareeraivo ivau tiiravai. Ivo Itoopiaa kieeta gioonnaivaa nnutuuvo Kadakeenna sikau nnauvaara haitatuura kieeta vaidivai tiiravai. Ivo Yerusareema oro Anutuuaqaa ari ausa mmuduuyaivaa mmi kioo kava vara ranoo ari kaaravaa puara hoosaivo utu raririiraivaki varioo forofetaa Yisayaava fafaara roo yanaivau jaaruaa roo tuoo varuduu ²⁹Mmannasa Yoketaivo Piriipaa tunoo: Oro inna kaaravaa vainima nookianee, ³⁰tuduu rikioo seenoo kaaravaa vainima vioo rikiooduu Itoopiaa vaidiivo forofetaa Yisayaava fafaara roo yanaivau jaaruaa roo tuoduu rikioo inna yaparainno tunoo: A jaaruannaivaa oyaivaa a rikieennanee? ³¹tuduu rikioo ivo inna sai tunoo: Mo na dataama rikiaunnee? Vaidi voovoono ni giaa ni minai fai na rikiaanaravee, kuaa kioo Piriipaa maavee tuduu rikioo kaaravau karoo inna tasipama varioo rikieeravai. ³²Rikiooduu Itoopiaa vaidiivo Anutuuaqaa kua fafaara voovai jaaruoo tunoo:

Vaidiiva puara sipisiipaivaa vitada
ruputuaara iiraivaa roosiima
iya inna vitada viravai.

Iya puara sipisiipa nnaakaraivaa yausiivaa
hatokaavo hama akua tiraivaa roosiima
ivo hama kua tira kua seemuaa variravai.

³³ Vaidiia kumina vaidivaivee kiaa kiada uduu
hama inna seena inna tasipama
kuatinaravootauduu rikiada
hama kua pinaivaa kiaa safuurama kiada
unnakua kiaa inna rupertiravai.
Vaidiia inna rupertuduu
ivo mmatayaa varuu suaivo taikoovaa
hama kava voovoono inna sidinnaidiia
vo kua voovai tiravai.

³⁴ Itoopiaa vaidiivo yaarummua taika kioo Piriipaa tunoo: Ni giaa ni mianee. Porofetaivoono giaara tiivainnee? Ariiyara tiivainnee? Vara ari voovaa tiivainnee? ³⁵ tuduu rikioo Itoopiaa vaidiivo yaaruuvudiri Piriipo mmayaaya yoketaivaa Yisuunnara inna kiaa mmiravai. ³⁶ Kiaa mmiaa roo vioo vioo oro tooduu nnooriivo iya too vauduu Itoopiaa vaidiivo tunoo: Nnooriivo aa vainoo. Mo hama vo aataru voovoono ni suvuaravai. Inna aikioo na nnoori varaanarannee? ³⁷ (tuduu rikioo Piriipo inna sai tunoo: Fai a ai ausa mmuduuya mmuakiaavai Yisuunnara kutaavaivee tinai na nnooriivaa i apinaravaivee, tuduu rikioo ivo inna sai tunoo: Na Yisuu Kirisiinnara kiaunoo: Kutaa Anutuuqaa Mmaapuvaivee, kiaunoo.) ³⁸ Ivo itaa kua kiaa kioo ari ngiaammuaavaa kaaravaa utuane tuduu utu kioo vauduu reemi rada Itoopiaa vaidiivootama Piriipaya nnooriivaki vida Piriipo nnooriivakidiri inna apiravai. ³⁹ Apu kiooduu nnooriivaa pikiada nnuu saivaata Mmannasa Yoketaivo Piriipaa vitoo vioo kieeravai. Vioo kiooduu Itoopiaa vaidiivo buaama tooduu kuminauduu ari aataruuvau vioo sirigainno viravai. ⁴⁰ Vuduu Piriipo oro yoosinna Asotoo varuuvaara gioonna kiaapuuya nnaagiai rikieeravai. Rikiooduu ivaki varioo mmuakiaa yoosinnaiyauvaki nuainno varioo mmayaaya yoketaivaa gioonna kiaapuuya kiaa mmiaa roo ngioo ngioo numa nnaagiai yoosinna Kaisariaa ivaki taikeravai.

Sauruuso ari ausaivaa hanigioo vaidi karaasavai variravai
(Aposoroo 22:6-16; 26:12-18)

9 ¹ Piriipo mmayaaya yoketaivaa kiaa mmioo varuu suaivaki homo Sauruuso Udaanga Yisuunna gioonna kiaapu vaa ausa hanigieeraiya buaaru tuoo iya rupertinara iiravai. Iinno varioo Anutuuqaa kati puara hudeera vaidi kieetaivaasi oro ² yanaiyauvaara yaparairavai. Ii yanaa iyauvaa fai ivo varoo oro Yutayaa gioonna kiaapuuya Damasakuusa nuunaira nnauyauvaki variiaa mminai teeda iya inna tasipakio gioonna kiaapu vaa Udaangaivaa aataruuvau nuairaiyara buaama roo nuainno

teenai vaidiyyaata gionnainyaatama inna teeda vaikio too vitoo kava vara ranoo numa Yerusareema oovi nnauvaki yapaanaraivaara viravai.

³Ivo yanaiyauvaa varoo vioo vioo yoosinna Damasakuusa vainima vuduu mmeekiaivo ngiau aapuuvakidiri innayaa makee tuduu saneetu roosiima ruvuahoo inna svuaudduu ⁴vioo varoo mmataivau vainno rikiooduu Yisuuva innaata kua tioo tunoo: Sauruuso, e aaniira maisa mmoori mmamma nniitareera aataruuvaa ni iikiannavainnee? ⁵tuduu rikioo Sauruuso inna sai tunoo: Udaanga-o, a gioononna kiannanee? tuduu rikioo inna sai tunoo: Na Yisuu vavee. A mmoori maisivaa ni iikiannanoo. ⁶Inna aikioovai. Diitee yoosinnaivaki kuane. Vioo fai vaidi voovoo a iinara aataruuvaara fai i kiaa i mminaravee, tiravai. ⁷Tuduu vaidi Sauruusa tasipama vuuya dida vaidi iya ausaiyauvo nnikiarauvaara iya hama kua tiraida mmanna kuaivaa rikiada hama vaidi kaanaivaa teeravai. ⁸Hama tooduu Sauruuso mmataivaudiri diitoo reeti reeri tooduu avuuvo upisuuduu inna tasipama vuu vaidiyya inna yaakuuvaidiri utida Damasakuusa oro kioodoo ⁹ivaki varioo taaravooma suai varuduu hama avuuvo arinaima tooduu hama yeenna nnooriivaa nneeravai.

¹⁰Damasakuusa ivaki vaa ausa hanigieera vaidi voovai nnutuuvo Ananiaaso varioo inna tinni avuuvo hanigiooduu Udaanga Yisuu Kirisiiva innaata kua tioo tunoo: Ananiaaso, tuduu rikioo ivo inna sai tunoo: Udaanga-o, na aavaki variaunoo, ¹¹tuduu rikioo inna tunoo: Diitee viee yoosinna vuutaivau vai aataruuvaa nnutuuvo Safu Aataruvai ivaugiataa viee vaidiivaa nnutuuvo Yutaasaa nnauvaki viee yoosinna Tarasaa diaa vaidi Sauruusaara yaparakianee. Ivo ivaki yaaku varoo varinoo. ¹²Ivo vaa inna tinni avuuvo hanigiaikio aiyaa ari vookarai aataruuvaa taivai. Taikiai kava ari avuuvaa taiveeraivaara eenoo numa ai yaakuuvaitana innayaa utuannavaivee, tiravai.

¹³Tuduu rikioo Ananiaaso inna sai tunoo: Ai, Udaanga-o, kaayau gionna kiaapuuya ii vaidi ivaara vaa ni giaa ni miaavai. Ivo i gionna kiaapu Yerusareema variaiya kaayau ari vookara ari vookarau maisau mmooriyyauvaa iya uuvaara vaa ni giaa ni miaavai. ¹⁴Aanna makee ivo Damasakuusa ngioo Anutuugaara kati puara hudeeraiyasidiri yanaiyauvaa varoo i nnutuuvaa rikieera gionna kiaapuuya vitoo Yerusareema oovi nnauvaki yapaanaraivaara nniivaivee, ¹⁵tuduu rikioo Udaangaivo inna sai tunoo: Diitee kuane. Vaa na ii vaidi ivaa mmataama kiau vai. Fai ivo ni mmooriivaa varoo ngiari voo pinnaa gionna kiaapuuyaatama vaidi kieetaiyaata ni gionna kiaapu Isarairiyaatama niyara kiaa kokieenaraivaara na inna mmataama kiau vai. ¹⁶Fai ivo ni mmooriivaa varoo irisai mmamma nniitaraivaa varaanaraivaara fai neenoo inna vitainaravaivee, tiravai.

¹⁷Tuduu rikioo Ananiaaso vioo vioo ii nnau ivaa Udaangaivo tuu nnauvaa aakiaivaki vioo ari yaakuuvaitana Sauruusaayaa utuoo tunoo:

Sauruuso, ni seena-o, a aataruuvau aapi nninee kiaa ngiee toonnaivoono Udaanga Yisuu Kirisiiva ivoono ni titaikiai na ngiaunoo. A avuuvaa tuqinnama teeno Mmannasa Yoketaivo i suvuakuaiveera ni titaikiai na aisi ngiaunoo, ¹⁸tuduu tuu saivaata mminnaa tavau nnaba karaabaivaa roosuuyauvo Sauruusaa avuuvaki rummua apu kioo vauyauvo tuoo vuduu kava avuuvaa tuqinnama teeravai. Tuqinnama too diitooduu vaidiivo inna nnoori apiravai. ¹⁹Apu kiooduu ivo yeenna nnoo varuduu inna yaagueeqaivo kava vairavai.

Sauruuso mmayaaya yoketaivaa Damasakuusaiya kiaa mmiravai

Sauruuso kiisa suai ausa hanigieera gionna kiaapu Damasakuusa varuuya tasipama variravai. ²⁰Varioo iya tasipama varuu suaivaki akiairauduu Yutayaiya nuunaira nnauyavaki vioo Yisuunnara kooyaa iya kiaa mmioo varioo tunoo: Ivo kutaa Anutuuqaa Mmaapuuvovee, ²¹tuduu rikiada gionna kiaapu inna kuaivaa rikiooya nnikiaraida ngiari yapara ngiari yaparaida tunoo: Mo aa vaidi aavo gionna kiaapu Yisuunna nnutuuvaa rikiooya Yerusareema hara kiada varuuya maisa mmooriivaa iinno iya rupuuvonnee? Mo ivo aapi ngioo iya utuoo vitoo kava vara ranoo vioo Anutuuqara kati puara hudeera kieetaiya mminara nniivainnee? ²²tuduu rikioo Sauruuso Yisuunnara yaagueeqainno yaagueeqama kioo iya kiaa mmioo tunoo: Kutaa Yisuuva Anutuuqo mmataama kioo vaidiivovee, tuuvaara Yutayaa vaidi Damasakuusa varuuya hama yopeema inna kuaivaa sai tiravai.

²³Hama inna kuaivaa sai tuduu vo suai vooyavai taika kiooduu iya nuunaida Sauruusaa rputikio putuaiveeraivaara kua yeena rairavai. ²⁴Kua yeena rauduu gionna kiaapu vooya iya inna iikiaara kuaivaa numa inna kiaa mmuduu rikieeravai. Rikiooduu heenagieena ikiannagisanna Yutayaa vaidiiaa vagiaamunnaivaa keegiaiyavaki diaa rada nuaida inna rputikio putuaiveeraivaara iiravai. ²⁵Iida varuduu rikiada vo heenavaki Sauruusaa nnaagiai nuairaiya sookuya utua pinaa voovaki inna rummua kiada tapuka yeenaivaa haru kiada utida vagiaamunnaivaa tabaangaidaadiri vitada oto yoketaama mmaanai reemma kiooduu mmataivau tuma ruoo ari toovau viravai.

Sauruuso Yerusareema variravai

²⁶Sauruuso Yerusareema vioo ausa hanigieeraiya tasipama varinaree kiaa vuduu iya inna teeda aatuuda ivo vaa ari ausaivaa hanigia kioovaara tunoo: Unnakua kiainno iinoo, ²⁷tuduu rikioo Panapaaso innasi vioo inna vitoo aposoroo vaidiiyasi vioo innara iya kiaa mmiravai. Sauruuso aataruuvau vioo Udaanga Yisuu Kirisiinna tooduu innaata kua tuuvaara iya kiaa mmioo Sauruuso Damasakuusaa gionna kiaapuuya Yisuunnara yaagueeqama kiaa mmuuvaraatama iya kiaa mmiravai. ²⁸Iya kiaa

mmuduu Sauruuso iya tasipama varioo Yerusareema yoosinnaivaki kati nuainno varioo yaagueeqama kioo Udaanga Yisuu Kirisiinna kuaivaa gionna kiaapuuya kiaa mmiravai. ²⁹Kiaa mmioo varioo Yutayaa vaidi Ereengaa kua rikiooyaata kua yaagueeqama tuduu sai iya innaata yaagueeqama tida inna ruputuaara iiravai. ³⁰Ruputuaara uuduu vaa ausa hanigieeraiya ivaa rikiada inna vitada oto yoosinna Kaisariaa kiada inna titooduu yoosinna Tarasaa viravai.

³¹Vuduu rikiada gionna kiaapu vaa ausa hanigia kiada Anutuuqaara nuunauya vooya Yutayaivaki varuduu vooya Karirayaa ivaki varuduu vooya Samariaa ivaki varuuya yoketaama varuduu hama vaidiiya iya rapuaara iiravai. Hama iya rapuaara uuduu yaagueeqama varida Udaanga Yisuu Kirisiinna mmemmaana vuduu Mmannasa Yoketaivo iya tasipooduu vo gionna kiaapu vooya nnida iya ausa hanigioo aataruuvaki vida iyaatama ausa hanigieeravai.

Petorooso yoosinna Rutaa Yopaa ivaitanaki mmooriivaa iiravai

³²Petorooso vo yoosinna vo yoosinnaivaki nuainno varioo vo suai voovaki Anutuuqaa gionna kiaapuuya yoosinna Rutaa ivaki varuuyasi viravai. ³³Oto ivaki varioo tooduu vaidi voovai yuku yaakuuyauvo putuuvaa nnutuuvo Ainiaava ari mmaataivau vainno varuduu vaa yaaku saivai karasaidiri taaravooma nuanuuvo taika kioodoo ivo homo ari mmaataivau nnaasu vainno variravai. ³⁴Vainno varuduu Petorooso oto inna too tunoo: Ainiaa-o, Yisuu Kirisiiva i tuqinnainoo. Diitee ai mmaataivaa safuuma yapaanee, tuduu tuu saivaata Ainiaava diitoo ivaki variravai. ³⁵Varuduu teeda mmuakiaa gionna kiaapu Rutaa ivaki varuuyaata Saraanga ivaki varuuyaatama inna tooduu iya ausaiyauvo hanigioduu Udaanga Yisuu Kirisiinna aataruuvau viravai.

³⁶Yoosinna Yopaa ivaki varuu gionnaivaa nnutuuvo Tavitaava vaa ausa hanigieeravai. Inna nnutuuvo Ereengaa kuaivakidiri tuuvo Dorokaasovee. Ii nnutu iva oyaivo fayaiivo hayoovaa roosiivo yoketaa fayaivai. Ii gionna ivo makemakee mmoori yoketaivaa iinno mmanna haipuuyara boo tioo iya tasipama mmooriivaa iinno variravai. ³⁷Iinno varuduu rikioo nniitareaivo inna varooduu putiravai. Putuduu gionnaiya inna nnabaivaa fini kiada varada nnau voovai veraivau vauvaki yapa kieravai. ³⁸Yoosinna Yopaa ivo yoosinna Rutaa vainima vauduu rikiada gionna kiaapu vaa ausa hanigieera Yopaa varuuya Petorooso Rutaa ivaki varuu mmayaayaivaa rikiada taara vaidivaitana innasi titooduu vida yaagueeqama inna kiaa mmida tunoo: Makee tinai tiisi ngianee, ³⁹tuduu rikioo Petorooso makee tuduu ari mminnaiyauvaa teerainno varoo iya tasipama nniravai. Ngioo ngioo numa Dorokaaso putuu nnauvaki ngioo vuduu gionna kiaapuuya inna vitada oro nnau voovai veraivau vauvaki vuduu mmuakiaa muaada gionnaiya inna

suvuai kiada varida ratada Dorokaaso varuu suaivaki iva uyira raira uuyauvaa inna vitairavai.

⁴⁰Inna vitaida varuduu too Petorooso iya titooduu mmaanai tuuduu rikioo toorivu yau haroo yaaku varoo hanigioo gioonnaivaa nnabaivaa tunoo: Tavitaa-o, diitaanee, tuduu rikioo avuuvaa reeti Petoroosaa too vauduu kiisama diitooduu ⁴¹Petorooso reeti ari yaakuuvaa inna yaakuuvau utuduu diiteeravai. Diitooduu rikioo Petorooso vaa ausa hanigioo gioonna kiaapuuyaraata gioonna muaadaiyaraatama aayanna tuduu innasi nnuduu rikioo Dorokaaso diitoo hara kioo varuuvaa iya vitairavai. ⁴²Iya vitauduu kaayau gioonna kiaapu Yopaa ivaki varuuya ii kua ivaa rikiada ausa hanigiada Udaanga Yisuu Kirisiinnara kutaavaivee tiravai. ⁴³Tuduu Petorooso kaayau suai yoosinna Yopaivaki varioo vaidiivaa nnutuuvo Simoonaa tasipama variravai. Ii vaidi ivaa mmooriivo fayai nnabaivaa rabanika kioo suai haarura vaidivai variravai.

Petoroosooya Koneriia kua tiravai

10 ¹Vaidi voovoono yoosinna Kaisariaa varuuvaa nnutuuvo Koneriiva kaayau (100) rapira vaidi Rooma varuuya kietavai variravai. Vaidi rapiraiya nnutuuvo Itariaa vaidi rapiraiyavee. ²Koneriiva ari tinniyaadiri Anutuuqaara yaata utira vaidivai varioo ari seena mmuaa nnauvaki varuuyaatama Yutayaiya Anutuuqaara ausa mmuduuya mmiravai. Ivo mmanna haipu gioonna kiaapuuya sikauyauvaa mmioo makemakee Anutuuqaara yaaku vareeravai. ³Vo suai voovaki suaivo hanigiooduu ivo yaaku varoo varuduu inna tinni avuuvo hanigiooduu Anutuuqaa aangeraivo tuma innaata kua tioo tunoo: Konerii-o, tiravai. ⁴Tuduu rikioo Koneriiva aatuunno aangeraivaa too nnaasu vainno inna tunoo: Udaanga-o, e aaniivaarainna ni kiannanee? tuduu rikioo aangeraivo inna sai tunoo: Anutuuqo i yaaku vareeraivaa rikioo a sikau mmira mmooriivaa taikio inna yoketaikio aiyara yaata utinoo. ⁵Make vaidi vooya titanai yoosinna Yopaa vida vaidi voovai nnutuuvo Simoono Petoroosaara maavee tikio ngiaivee. ⁶Ivo fayai nnabaivaa tuqinneera vaidiivaa nnutuuvo Simoonaa nnauvo nnoori sorovuaraivaa vainima vaivaki varivaivee, ⁷kiaa kioo aangeraivo inna tasipama kua tuuvo inna pikioo vioo kioodoo too Koneriiva ari nnauvaki mmoori vareera ngiaammuauvaitanaata ari rapira ngiaammuu voovai vaa Anutuuqaara arinaima rikioo inna nnaagiai nuairaivaatama tuduu ⁸innasi nnuduu rikioo aangeraivo inna tuu kuaivaa kiaa mmi kioo titooduu yoosinna Yopaa viravai.

⁹Vauya patauduu vidada vainima Yopaa yoosinna ivaki vuduu rikioo Petorooso nnau veraa tuanaivau karoo oro ivau varioo ikianna tammaa tuanaa yaaku vareeravai. ¹⁰Yaaku varoo varuduu inna yeenna rauduu yeennaivaa nnaanara uduu gioonnaiya yeennaivaa teeraida

varuduu ivo yaakuuvaa varoo varioo inna yoketauduu rikioo inna tinni avuuvo hanigiooduu ivo ari vookarauvaa teeravai. ¹¹Tooduu rikioo ngiau aapuuvo rusitia roo vuduu ivakidiri mminnaivo buruqa pinaivaa roosiima araiyauvaa kugunama utirayaama tuoo tuoo tuma mmataivau vairavai. ¹²Vauduu Petorooso tooduu mmatayaa nuaira fayai ari vookara ari vookarauyauvootama mmatayaa varira yanayapaiyauvoota ngiaammaiyauvootama ivaki variravai. ¹³Varuduu rikiooduu Anutuuaqaa kuaivo innaata kua tioo tunoo: Petorooso, diitee iyauvaa ruputu kiee huda nnaanee, ¹⁴tuduu rikioo Petorooso inna sai tunoo: Udaanga-o, hameetavee. Anutuuaqoo oooqoo tira haipa mminnaiyauvaa hama na nnauvaivee, ¹⁵tuduu rikioo kava innaata kua tioo tunoo: Vasingiaa mminnaa voovaa Anutuuaqoo yoketaavaivee tiivaara sa eenoo ivaara haipavee kianee, ¹⁶tuduu rikioo taaravoomaneetu itaama vauduu too Anutuuaqoo tuduu buruqa pinaivaa kugunama kioovo kava ngiau aapu akiairaama viravai.

¹⁷Vuduu rikioo Petorooso inna tinni avuuvo hanigiooduu ari vookarauvaa ivo toovaa oyaivaara ariyara yaata utuoo varuduu vaidiia Koneriiva titooduu vuuya Simoonaa nnauvaara yapara ruua rada nnidada numa keegiaivaki dida vaidi ¹⁸aayanna tida yaparaida tunoo: Vaidi voovai nnutuuvo Simoono Petorooso aavaki variinnee? ¹⁹tuduu rikioo Petorooso homo ari toovaa oyaivaara yaata utuoo varuduu Mmannaivaivo inna kua mmioo tunoo: Rikiaanee. Taaravooma vaididoono aavaki aiyara buaama rada nookiaanoo. ²⁰Ai mminnaivaa teerainna reemi ree tie sa taara yaata utirainna viee iya sunee kuanee. Vaa na aiyara ngianeera iya titaukai ngiaavaivee, ²¹tuduu rikioo Petorooso reemi roo iya tasipama kua tioo tunoo: Vaidi ngia buaama rada nookiaivo na aanna ivovee. Aaniira ngia niisi ngiaannee? ²²tuduu rikioo iya inna sai tunoo: Ti kieeta vaidi Koneriivaano aiyara ti titaikiai ta ngiaunnaano. Ivo safu vaidivai varioo Anutuuaqaa yaagueeqaikiai mmuakiaa Yutayaa gionna kiaapuuya innara kua yoketaivaa kiaavai. Anutuuaqaa aangeraiivoonoo innaata kuaivaa tioo tunoo: Petoroosaa tino aisi ngiaivee, tuuvaara tikiaida ta ngiaunnaano. Kua vooyauvai a tino i kuaivaa rikiaanara ti tikiaida ta ngiaunnaano, ²³tuduu rikioo Petorooso iya maavee tuduu nnida heenaivaki inna tasipama vairavai.

Vauya patauduu diitada ngiari mminnaiyauvaa teerauduu Petorooso ari mminnaiyauvaa teerainno iya tasipama vuduu vaidi Yopaa vooya vaa ausa hanigiooya iya tasipama viravai. ²⁴Vidada aataru tammaivau vauya patauduu vidada yoosinna Kaisariaa vida varuduu Koneriiva ari seenaiyaraatama ivo iyara mmuduuya ruu vooyaraatama aayanna tuduu innasi nnida inna tasipama iyara faannairavai. ²⁵Iyara faannaida varuduu Petorooso inna nnauvaki kuanara vuduu Koneriiva inna sunoo inna yuku oyaivaki vioo varoo vainno ari ausa mmuduuyaivaa inna

mmuduu ²⁶Petorooso inna vararu utuoo varioo tunoo: Sa itaa kianee. Na mmanna vaidivaivee. Diitaanee, ²⁷kiaa kioo Koneriinnaata kua kiaa roo inna nnauvaki viravai. Vioo tooduu kaayau gioonna kiaapuuya ivaki suvuai kiada varuduu ²⁸Petorooso iya tunoo: Vaa ngiengienoo taavai. Vaidi Yutayaivo ngiari voopinnaia nnauyauvaki vioo iya tasipama variivaara ti mmaanna tira kuaivo ooqoo tiivai. Ooqoo tikiainnaata na hama vaidi voovaara haipa vaidivaivee tinaraiivaara vaa Anutuuqo ni vitaivai. ²⁹Ivaara ngia ni maavee kiaani na hama ooqoo tiraina makee tikiai ngiisi ngiaunoo. Ivaara na ngii yaparaina kiaunoo: Aaniira ngia niyara kiaani na aapi ngiauvainnee? kiaunoo.

³⁰Petorooso itaa kua tuduu rikioo Koneriiva inna sai tunoo: Taarama taarama varuu suaivo taika kioodoo iqii suai ivaki suaivo hanigiooduu aa ta variaunna suai aavaa roosuuduu na nini nnauvaki variee yaaku varee variaaduu makee tuduu vaidi voovai uyira rairaiyauvo mmannaammannauvo ni avuuvau dioo vainno ³¹tunoo: Konerii-o, vaa i yaaku vareeraivaa Anutuuqo rikioo a gioonna kiaapu mmanna haipuuya sikau mmira mmooriyauvaara yaata utivaivee. ³²Vaidi voovai titano yoosinna Yopaa ivaki vioo vaidi voovai nnutuuvo Simoono Petoroosara yaparainno maavee tino ngiaivee. Ivo fayai nnaba tuqinneera vaidiivaa nnutuuvo Simoonaa nnauvo nnoori sorovuarivaa vainiivau vaivaki varivaivee. ³³Aangeraiivo itaa kua tuduu na akiairauduu vaidiiva titaaduu aisi viravai. Vuduunna aanna makee a vaidi yoketaakuainna tiisi ngiannanoo. Ta aanna makee nuunama Udaanga Anutuuqaa avuuvau varida ivo i kiaa i mmuu kuaivaa rikiaraida ta faannakiaunnao. Koneriiva itaa kua tiravai.

Petorooso mmayaaya yoketaivaa iya kiaa mmiravai

³⁴Tuduu rikioo Petorooso iya kiaa mmioo tunoo: Aanna makee vaa na arinaima rikiaunoo. Anutuuqo mmuakiaa gioonna kiaapuuya mmuaa aataruvai mmiivo inna kutaavai. ³⁵Mmuakiaa mmataiyavunudiri voovoono Anutuuqaara nnoonnavavee tioo inna mmemmaana vioo mmoori yoketaivaa iivaara Anutuuqo innara inna yoketaunoo. ³⁶Anutuuqo ta gioonna kiaapu Isarairaiya ti kiaa ti mmuuvaa vaa ngia rikiaavai. Ivo tuduu Yisuu Kirisiivaano ausa nuufaivaa vareera mmayaaya yoketaivaa ti kiaa ti mmiravai. Mo Yisuu Kirisiiva mmuakiaa gioonna kiaapuya udaangavai varivai. ³⁷Yisuu Kirisiinna aataruuvaa vaa ngia taavai. Yuvuaano inna nnoori apu kioodoo ivo Karirayaadiri tuma Yutayaa mmata mmuakiaavaki nuainno ari mmayaaya yoketaivaa iya kiaa mmiravai. ³⁸Vaa ngia taavai. Anutuuqo ari yaagueeqaivaata Mmannasa Yoketaivaatama Nasareetaa vaidi Yisuunna mmiravai. Mmioo ivo inna tasipoovaara Yisuuva vo yoosinna vo yoosinnaiyauvaki nuainno mmoori yoketaivaa iinno mmannasa maisaivoono puaisa utuuya tuqinneeravai.

³⁹Mmuakiaa mmooriiyauvaa Yutayaa mmataivakiaata Yerusareemaivakiaatama iva uuvaa teenoo taannaduu iya yatari sagaiavu inna haara kiooduu putuduu ⁴⁰taaravooma suaivaki Anutuuqo inna tuduu putuuvakidiri diitoo ti avuuyauvunu nuairavai. ⁴¹Hama mmuakiaa gioonna kiaapuuya inna tooduu Anutuuqo ti mmataama kiooya teenoo nnaasu inna teeravai. Anutuuqo inna tuduu diitoo suaivaki ta inna tasipama yeenna nnoori nnaannaiya teenoo nnaasu inna teeravai. ⁴²Ivo yaagueeqama ti kiaa ti mmioo tunoo: Ngia mmayaaya yoketaivaa gioonna kiaapuuya kiaa mmida Anutuuqo vaa inna mmataama kioovoono gioonna kiaapu vaa putuaiyaata hama putuaiyaatama kua pinaivaki iya yapa kioo iya yaparainaraivaara iya kiaa mmiateera ti tiravai. ⁴³Vaa nnaaruaa vaidi forofetaa mmuakiaaya innara tida tunoo: Gioonna kiaapu voovoono innara kutaavaivee tino fai Anutuuqo Yisuunna yaagueeqaivaura inna mminnamminnaa maisaiyauvaa rugaanaravaivee, tiravai. Petorooso iya kiaa mmioo itaa kua tiravai.

Ngiasi voopinaiya Mmannasa Yoketaivaa vareeravai

⁴⁴Petorooso itaa kua tiao varuu saivaata Mmannasa Yoketaivo mmuakiaa inna kuaivaa rikiooyaki tuoo viravai. ⁴⁵Tuoo vuduu hama Anutuuqo Yutayaiya nnaasu ari Mmannasa Yoketaivaa kati iya mmirama kioo ngiasi voopinaiyaatama mmiravai. Mmuuvaara Yutayaa vaidi vaa ausa hanigioo Yopaa ivakidiri Petoroosaa tasipama nnuuya ivaara nnikiarairavai. ⁴⁶Nnikiaraida rikiooduu iya ngiasi vo kua vo kua hama tauraa rikiooyauvakidiri tida Anutuuqara kua yoketaivaa tiravai. ⁴⁷Tuduu rikioo Petorooso Yutayaa vaidiia tunoo: Aa gioonna kiaapu aaya tiinikaraama Mmannasa Yoketaivaa varaanoo. Gioono iya ooqoo tinai fai ta hama iya nnoori apuaarannee? ⁴⁸kiaa kioo tuduu iya Yisuu Kirisiinna nnutuuvaa tasipama iya nnoori apiravai. Nnoori apu kiooduu Petorooso kiisa suai iya tasipama varinaraivaara iya inna yaparairavai.

Petorooso Yerusareema vaa ausa hanigiooya mmayaayaivaa kiaa mmiravai

11 ¹Ngiasi voopinaiyaatama Anutuuqaa kuaivaa rikiada varoovaa aposoroo vaidiiaatama mmuakiaa Yutayaivaki varuu gioonna kiaapu vaa ausa hanigiooyaatama rikieeravai. ²Ivaara nnaagiai Petorooso ngioo Yerusareema vuduu rikiada gioonna kiaapu ngiasi voopinaiyaatama mmamma hatokaatee tuuyaano innara iya nnannatooduu tunoo: ³Ai, vaa a ngiasi voopinnaa vaidi hama ngiasi mmamma hatokeeraiya nnau voovaki viee yeennaivaa iya tasipama nnaannakuavee, tiravai.

⁴Tuduu rikioo Petorooso mmuakiaa kuavai ngiasi voopinaiya tasipama uuvaara toosa haroovakidiri iya kiaa mmioo tunoo: ⁵Na

yoosinna Yopaa ivaki variee yaaku varee variee taaduu ni tinni avuuvo hanigioduu ari vookarauvaa na teeravai. Taaduu mminnaivo buruqa pinaivaa roosiima araiyauvaa kugunama utirayaama tuoo tuoo ni vainiivau vairavai. ⁶Vauduu tee na tuqinnama aakiaivaki taaduu ari vookarau fayai mmatayaa nuairaiyauvoota fai mmararaa roosuuyauvootama yanayapaiyauvoota ngiaammaiyauvootama ivaki variravai. ⁷Varuduu tee na rikiaaduu Anutuuqaa kuaivo niita kua tioo tunoo: Petoorooso, diitee iyauvaa ruputu kiee huda nnaanee, ⁸tuduu rikiee na sai kiaanoo: Udaanga-o, hameetavee. Hama na haipa yeenna fayaiyauvaa Anutuuqo ooqoo tiraiyauvaa ni avai aavaki na nnauvee, ⁹kiaaduu rikioo keenaa Anutuuqaa kuaivo ngiau aapuuvakidiri tuoo ni tunoo: Vasingiaa mminnaa voovara Anutuuqo yoketaavaivee tiivaara sa eenoo ivaara haipavee kianee, ¹⁰tuduu rikiee taaravoomaneetu itaama vauduu taaduu ii mminnaa iyauvo mmuakiaayauvai kava ngiau aapuuvaki vioo kieeravai. ¹¹Vuu saivaata taaravooma vaidiiya Kaisariaadiri niisi titaa kiooduu nnuuyaano numa nnau na hara kiee varuuvaki nniravai. ¹²Nnuduu rikioo Mmannasa Yoketaivoono ni giaa ni mioo tunoo: Sa taara yaata utirainna iya tasipama kuane, tuduu aa vaidi vaa ausa hanigioo yaaku saivai sainaidiri mmuaa vaidi aadootama ni tasipama Kaisariaa vidada Koneriinna nnauvaki viravai. ¹³Kuaannaduu too aangeraiivo inna nnauvaki tuoo innaata kua tuuvaara ti kiaa ti mmiravai. Aangeraiivo inna kiaa mmioo tunoo: Vaidiia titaa kinai Yopaa ivaki vida vaidiivaa nnutuuvo Simoono Petooroosaa sunada aapi ngiatee. ¹⁴Fai ivoono kua mmayaaya voovai kooyaa i kiaa i mminai mmuakiaa ai seenaiyaatama rikikio Anutuuqo ngii vitaanaravaivee, tiravai.

¹⁵Na kua tinaree kiaa saivaata Mmannasa Yoketaivo tauraa tiiyaa tuuneema iyayaa tiiravai. ¹⁶Tuuduu rikiee ti Udaanga Yisuu Kirisiiva tauraa ti kiaa ti mmuu kuaivaa na kava rikieeravai. Ivo tunoo: Yuvuaano nnoori apira vaidiivo mmanna nnooriivaadiri ngii apiravai. Fai kiisa suai Mmannasa Yoketaivo nnoori apirayaama ngiiyaa tiinaravaivee, tiravai. ¹⁷Vaa na tauvai. Ta ti Udaanga Yisuu Kirisiinnara kutaavaivee kiaannaduu Anutuuqo Mmannasa Yoketaivaa kati ti mmuneema ngiari vooipinnaa gioonna kiaapuuya mmiravai. Na mmanna vaidivaivee. Mo, na hama yopeema Anutuuqaa mmooriivaa uuda rairavaivee, ¹⁸tuduu rikioo iya nnannatoo kuaivo taika kiooduu Anutuuqaara kua yoketaivaa tida tunoo: Vaa ta itaama vaivaara rikiaunnava. Anutuuqo tuduu ngiari vooipinnaiyaatama ngiari mminnamminnaa maisaiyauvaa pikiada ngiari ausaiyauvaa hanigiada tupatupaa variraivaa vareeravaivee, tiravai.

Vaa ausa hanigiada Adiookiaa varuuya mmooriivaa iiravai

¹⁹Vaidiia Sitipaanaa ruputuu suaivaki gioonna kiaapu vaa ausa hanigieeraiyaatama mmoori maisaivaa uuduu iya raubiriiravai.

Raubiriida vooya mmata Ponikii vuduu vooya mmata Kuporoo vuduu vooya yoosinna Adiokiaa vida gionna kiaapu Yutayaiya nnaasu mmayaaya yoketaivaa kiasa mmiravai. ²⁰Kiasa mmuduu iyakidiri Kuporoo diaa vooyaata Kureena diaa vooyaata oro Adiokiaa varida ngiari voopinnaiyaatama Udaanga Yisuu Kirisiinna mmayaaya yoketaivaa iya kiasa mmiravai. ²¹Kiasa mmuduu rikioo Udaanga Anutuuaa yaagueeqaivo iya tasipooduu kaayau gionna kiaapuuya ausa hanigiada Udaanga Yisuu Kirisiinnara kutaavaivee tiravai.

²²Tuduu gionna kiaapu vaa ausa hanigiada Yerusareema varuuya ii kua ivaa rikiada Panapaasaa titooduu Adiokiaa viravai. ²³Vioo vioo oro varioo tooduu Anutuuaa gionna kiaapu Adiokiaayara inna yoketauduu too Panapaaso iyara sirigainno yaagueeqama iya kiasa mmioo tunoo: Udaanga Yisuu Kirisiinna nnutuuvaa puisakama utida sa pikieerama kiada yaagueeqama nnaasu variatee, tiravai. ²⁴Panapaaso vaidi yoketaavai varioo yaagueeqama kioo Udaanga Yisuu Kirisiinnara kutaavaivee tuduu Mmannasa Yoketaivo inna aakiaivaki suvuauudu variravai. Varuduu kaayau gionna kiaapuuya inna kuaivaa rikiada ausa hanigiada Udaanga Yisuu Kirisiinnara kutaavaivee tiravai.

²⁵Tuduu rikioo Panapaaso vioo yoosinna Tarasaa nuainno Sauruusaara buaama roo nuainnonno tooduu ²⁶inna too vauduu sunoo Adiokiaa viravai. Iwaitana oro mmuaa nuanuvai ivaki varida kaayau gionna kiaapu vaa ausa hanigieeraiya ivaitanaasi nuunauduu mmayaaya yoketaivaa iya kiasa mmiravai. Vaa ausa hanigieera gionna kiaapu Adiokiaa varuuya iyananaa tauraa Yisuu Kirisiinna nnaagiai nuaira nnutuuvaa vareeravai.

²⁷Varooduu ii suai ivaki vaidi vaa ausa hanigioo forofetaa vooya Yerusareemaivakidiri pikiada Adiokiaara viravai. ²⁸Vidada oo varuduu iyakidiri vaidi voovai nnutuuvo Akapaaso diitooduu Mmannasa Yoketaivaa yaagueeqaivo inna tasipooduu aarareera suaivo nnaagiai mmuakiasa mmatauvau vainaraivaara kooyaa iya kiasa mmiravai. Nnaagiai vaidi voovai nnutuuvo Karautiiva Roomaiya kieetavai varuu suaivaki aarareeraivo vairavai. ²⁹Ivaara vaa ausa hanigieeraiya ngiariiyara ngiariiyara yaata utida ngiariisi vau sikauyauvakidiri saiyaupvai yapa kiada saiyaupvai ngiari seena vaa ausa hanigiada Yutayaa mmataivaki varuuyani yapaarivaara kua yeena rairavai. ³⁰Kua yeena rau kiada sikauyauvaa yapa kiada Panapaasaya Sauruusaya titooduu varada oro vaa ausa hanigieeraiya kieetaiya mmiravai.

Herooto mmoori maisaivaa vaa ausa hanigieeraiya mmiravai

12 ¹Ii suai ivaki Yutayaiya kieetaivaa nnutuuvo Herooto vaidiiya tuduu vaa ausa hanigieera gionna kiaapu vooya utida maisamaisai mmoori ari vookarauyauvaa iya mmiravai. ²Ivoono tuduu

ari rapira ngiaammuauya aposoroo vaidi Yuvuaanaa vayaanna Yakoopaa utida paipa avaikarauvaadiri inna nnuunaivaa rutaka kioodoo putiravai. ³Putuduu too Herooto tooduu Yutayaa vaidiiya ivaara iya yoketauduu ivo tuduu ari ngiaammuauya Petoroosaa utu raririima roo oovi nnauvaki yapa kieeravai. Yutayaiya bereetaivaa hama puuqairavaa tasipama huda kiada buusa nneera suaivaki ⁴ivo tuduu Petoroosaa oovi nnauvaki yapa kioodoo ari rapira ngiaammuau vooya tuduu taarama taarama numa innara dida vaidada vuduu kava taarama taaramada numa iya mmaataidaa varada kava innara ivau diravai. Dida vaidada vuduu kava voodooonuma dida vaidada vuduu kava voodooonuma ivau diravai. Itaama rada vududuu Herooto buusa Varaigiataivaa nneera suaivo taika kino rikioo Petoroosaa vitoo Yutayaiya avuuyauvunudiri ruputinaree kiaa yaata utuoo faannairavai. ⁵Faannauduu rikioo Petorooso oovi nnauvaki varuduu gioonna kiaapu vaa ausa hanigieeraiya innara pinaama Anutuuqaata kua tida yaaku vareeravai.

Aangeraivo oovi nnauvakidiri Petoroosaa vitoo mmaanai viravai

⁶Yaaku varada varuduu Herooto turau Petoroosaa vitoo gioonna kiaapuuya avuuyauvunu yapa kioo kua pinaivaa innaki yapaanaree kiaa uduu heenaivaki rapira vaidi taaravaitana vuaivo Petoroosaa sainai dudu vuaivo sainai dudu Petorooso tammaivaki vuru vairavai. Vauduu yeena taaravaitanaadiri inna yaakuuvaitanau ranaa rau kioodoo vauduu rapira vaidiiya sipuuyauvo vaunavauneema mmuaavai mmuaavai dida vairavai. ⁷Dida vauduu too Udaangaivaa aangeraivo akiairauduu Petorooso vuru vainno varuu nnauvaki tuuduu mmeekiaivo ruvuahooduu aangeraivo inna yaapusaivaudiri utu korokoroonno inna yuruunno tunoo: Makee tinai diitaanee, tuduu rikioo yeenaivaitana inna yaakuuvaitanaudiri takuasaa roo tuoo vuduu ⁸aangeraivo inna tunoo: Ai uyira rairaiyauvaa vara uyuee rainna ai yuku nnabaivaitana vara uyuee, tuduu rikioo ivo tuuvaugiataama iima kioodoo tunoo: Ai yaapa veraayaa uyiraivaa vara uyuee ni nnaagiai ngianee, ⁹tuduu rikioo Petorooso inna nnaagiai oovi nnauvakidiri viravai. Vioo varioo aangeraivo kutaa inna vitoo mmaanai vuuvaara hama tuqinnama rikieerama kioo vueennama kioo yaata utuoo tunoo: Ni tinni avuuvo hanigiaikiai na taunoo, ¹⁰kiaa vida rapira ngiaammuau tauravaa yaatarada vida nnaagiaivaa yaatarada vida tooduu yaagueeqa sipuuvaa hatuaa kiada yoosinnaivaki viraivo vaa ari mmaara hatuaa kioo vauduu teeda mmaanai viravai. Ivaitana yoosinna vuutaivaki aataru voovai vida yaatara kiada ivaudiri aangeraivo akiairauduu Petoroosaa pikioo vioo kieeravai.

¹¹Vioo kioodoo Petorooso aangeraivo inna vitoo nnuuvaara nnikiarainno arinaima rikioo tunoo: Anna vaa makee na taunoo. Kutaa

Udaangaivo ari aangeraivaa titaikio tuoo Herootaa oovi nnauvakidiri ni vitoo nninoo. Yutayaa vaidiia ni iikiaaree kiaa aataruuvakidiri ni vitoo aapi nninoo, ¹²kiaa kioo arinaima rikioo vioo ngiaammuau voovai nnutuuvo Yuvuaano vuai nnutuuvo Marakaanna kaanaa nnutuuvo Mariaanna nnauvaki vuduu kaayau gioonna kiaapuuya ivaki nuunaida innara yaaku varada varuduu ¹³oro mmaanidiri sipuuvau ruduu rikioo mmoori vareera kiaatanna voovai nnutuuvo Roteeva seenoo tuma sipuuvaa hatuaanaree kiaa ¹⁴rikiooduu Petoroosaa kuavai vuduu arinaima rikioo hama sipuuvaa hatueerainno sirigainno seenoo kava vara ranoo vioo gioonna kiaapuuya kiaa mmioo tunoo: Ai, aa mmiaa Petorooso mmaanai aammiauvau duoo vainoo, ¹⁵tuduu rikiada inna tunoo: A yaata duunakua unnakuainna kiannanoo, tuduu rikioo ivo yaagueeqama tunoo: Kutaa Petoroosovee, tuduu rikiada gioonna kiaapuuya tunoo: Inna aangeravoono kua tinoo. ¹⁶Itaa kua kiaa kiada varuduu Petorooso mmannammanna sipuuvau ruoo nnaasu varuduu iya nnaagiai tuma sipuuvaa hatuaa kiada inna teeda nnikiarairavai. ¹⁷Nnikiarauduu rikioo Petorooso ari yaakuuvaadiri sa kua kiateera iya ruvuatainno Udaangaivo oovi nnauvakidiri inna vitoo mmaanai yapooaara iya kiaa mmiravai. Kiaa mmi kioo tunoo: Oro Yakoopaata ti seena vaa ausa hanigieeraiyaatama kiaa mmiatee, kiaa kioo ivaki iya pikioo ari vo yosinna voovakira vioo kieeravai.

¹⁸Vioo kioodoo vauya patauduu heenanaanna innara duu rapira vaidiia pinaama nnikiaraida tunoo: Petorooso deepiinno kuainnee? ¹⁹tuduu rikioo Herooto tuduu Petoroosaara buaama rada nuaidada tooduu hama iya too vairavai. Hama iya too vauduu too Herooto pinaama iya yaparainno kua pinaivaa iyaki yapa kioo ngiari vooya tuduu iya ruputuduu putiravai.

Putuduu rikioo ii suai ivaki Herooto Yutayaa mmataivaa pikioo tuma yosinna Kaisariaa variravai.

Herooto putiravai

²⁰Herooto gioonna kiaapu Turu Sitoona varuuyara inna ausaivo nnannatooduu mmuakiaaya mmuaavau nuunaida innasi kua kiaara viravai. Vidada tauraa vaidi voovai Herootaa nnauvaara haitatuura vaidiivaa nnutuuvo Parasataasaasi vida innaata kua tuduu iya kuaivaa rikiooduu Herootaasi vida inna tunoo: Fai ta hama rapiraida mmuaavau yoketaama variaaravaivee, tiravai. Ii yosinna ivaitana Herootaa mmataivakidiri makemakee iya yeenna varada nnoovaara iya itaa kua tiravai.

²¹Nnaagiai suaivaa Herooto mmataama kioovaki ari kieeta varira uyira rairaiyauvaa uyu rau kioo kieeta varira mmaataivau oro varioo kuaivaa hokobavai gioonna kiaapuuya kiaa mmiravai. Kiaa mmuduu rikiada iya

aayanna tida rabarisoora kuaivaata innara tunoo: ²²Ivo hama mmanna vaidivoono kua tinoo. Ivo anutuuvono kua tinoo. ²³Iya itaa kua tuu saivaata Herooto hama Anutuuaqaa nnutuuvaa ngiau aapu yapooavaara Udaangaivaa aangeraivo inna uduu mmimmiiyauvo inna aakiaivaki nuainno varioo inna gutududu putiravai.

²⁴Putuduu gionna kiaapuuya Anutuuaqaa kuaivaa varada nuaida varida mmuakiaa yoosinnaiyauvaki varuuya kiaa mmuduu rikieeravai.

²⁵Rikiooduu Panapaasaya Sauruusooya ngiari mmooriivaa iima taika kiada ngiaammua voovai nnutuuvo Yuvuaano vuai nnutuuvo Marakaannaatama vitada vida Yerusareema pikiada viravai.

Mmannasa Yoketaivo Panapaasaya Sauruusaya mmatairavai

13 ¹Gionna kiaapu vaa ausa hanigiada Adiookiaa varuuyakidiri vooya forofetaa vaidiya varuduu vooya vitaira vaidiya variravai. Iya nnutuuyauvo voovai nnutuuvo Panapaaso vo vaidi voovai nnutuuvo Simioono vuai nnutuuvo Naisiaava yoosinna Kureena diaa vaidi voovai nnutuuvo Rukiiva voovai tauraa kieeta vaidi Herootaa ferengaana tasipama varuuvaa nnutuuvo Manaino voovai nnutuuvo Sauruusootama variravai. ²Iyaano Anutuuaqata kua kiaraiavaara ngiari yeenna nneeraivaara ooqoo kiaa kiada ngiari ausa mmuduuyaiyauvaa Udaanga Anutuuaqaa mmida varuduu Mmannasa Yoketaivo iya tunoo: Panapaasaya Sauruusaya niini mmataama kikiyai mmoori na ivaitana mmiauvaa varaatee, ³tuduu ngiari yeenna nneeraivaara ooqoo tuuvoota ngiari yaaku vareeraivootama taika kioodoo iya ngiari yaakuuyauvaa ivaitanaayaa utida titaa kioodoo viravai.

Panapaasaya Sauruusooya mmata Kuporoo ivaki viravai

⁴Mmannasa Yoketaivoono Panapaasaya Sauruusaya mmataama kioo titovaitana Adiookiaa pikiada yoosinna Saraikiaa vida ivakidiri siipaivaa varada nnooriivau vidada mmata voovai nnooriivo ututuuma kioovaa nnutuuvo Kuporoo ⁵ivaki vau yoosinnaivaa nnutuuvo Saramii kuaaree kiaa siipaivakidiri reemi rada ivaki viravai. Ivaki vida Yutayaiya nuunaira nnauyauvaki nuaida varida Anutuuaqaa mmayaayaivaa iya kiaa mmiravai. Kiaa mmida varuduu Yuvuaano Marakaava iya tasipama mmoori vareeravai.

⁶Iya vida Kuporoo mmataivaugiataa vidada oto yoosinnaivaa nnutuuvo Papoo variravai. Ivaki varida tooduu Yutayaa vaidi saaka nnaamuruuvaa nnutuuvo Parayisuuva varioo ariiyara tunoo: Na forofetaivovee, tiravai. ⁷Ii mmata Kuporoo ivaa kieeta vaidiivaa nnutuuvo Serekiiva vuai nnutuuvo Pauruuso tinni yoketaa vaidivai varioo Parayisuunna seena vaidivai variravai. Varioo ivo Anutuuaqaa mmayaayaivaa inna rikiaatauduu Panapaasaya Sauruusayara aayanna tuduu innasi nniravai.

⁸Nnudu saaka nnaamuru vaidiivaa nnutuuvo Ereengaa kuaivakidiri tunoo: Eromaavavee, tuu vaidiivoono ivaitana kuaivaa hatoka kioo kieeta vaidiivo Yisuunnara kutaavaivee tinarainnoo kiaa inna yaata utiravaa hanigiaanara iiravai. ⁹Hanigiaanara uudu Mmannasa Yoketaivo Sauruusaa nnutu vuaivo Pauruusaa aakiaivaki suvuau kioodu ivo saaka nnaamuru vaidiivaa puaisakama too nnaasu vainno ¹⁰tunoo: A Sataangaa mmaapukuavee. Mmoori yoketaiyauvaara a ooqoo kiannano unnakua tira maisa aataruuvo i suvuaikiai Udaanga Anutuuga aataru kua kutaivaara mmannammanna unnakuavaivee a tinarainna iikiannano. ¹¹Anna makee Anutuugo irisaivaa i mminaravai. I mmino i avuuvo huruutainno fai kiisa suai homo upisivai nnaasu vainai a hama reeti reeri taanaravai. Fai vo suai kava i avuuvo tuqinnama taanaravee, tuduu tuu saivaata saaka nnaamuru vaidiivaa avuuvo upisiinno sooniruudu ivo kumimakama roo nuainno varioo gioonna kiaapu voovono inna yaakuuvadiri utu varoo kuaiveeraivaara buairavai. ¹²Buaama roo nuudu kieeta vaidiivo Anutuugo itaama uvua too Udaanga Yisuu Kirisiinnara kutaavaivee tioo inna mmayaayaivaa Pauruuso iya kiaa mmuuvaa ivo kaayauma nnikiarairavai.

Pauruuso mmata Pisitaa vau yoosinna Adiookiaa variravai

¹³Pauruusaa ari tasipama nuairaiyaatama yoosinna Papoo pikiada ivakidiri siipaivaki karada nnidada mmataivaa nnutuuvo Paburiaa ivaki vau yoosinna voovai nnutuuvo Perekee varudu rikioo Yuvuaano Marakaava iya pikioo kava vara ranoo Yerusareema viravai. ¹⁴Vudu rikiada iya Perekee pikiada nnidada mmataivaa nnutuuvo Pisitaa ivaki vau yoosinna voovai nnutuuvo Adiookiaa varida kati varira suai voovaki Yutayaiya nuunaira nnauvaki vida hara kiada variravai. ¹⁵Hara kiada varudu vaidiiva Anutuuga mmaanna tuu kuaivaata forofetaiya kuaivaatama yaarummua taika kioodu nuunaira nnauvaara dira kieetaiyaano vaidi voovai tuduu diitoo oro Pauruusaata inna tasipama nuauyaatama tunoo: Ti seenayaso, kuaivo ngiiki vainai ngietama nnida gioonna kiaapuuya kiaa mmiatee. Kiaa mmikio iya ausaiyauvo yoketaakiaivee, tiravai.

¹⁶Tuduu rikioo Pauruuso diitoo ari yaakuuvadiri sa kua kiateera iya ruvuaatainno iya tunoo: Ni seena Isarairaiyaata ngia ngiari voopinaiya aavaki varida Anutuuga ngiingii ausa mmuduuya mmiraiyaatama ni kuaivaa rikiaatee. ¹⁷Aa gioonna kiaapu Isarairaa aaya Anutuugo tauraa ti rubuungainna mmataama kioodu iya ngiari voopinaiya mmataivaa nnutuuvo Iyiipa varida kaayau gioonna kiaapuuya suvuudu Anutuugo ari yaagueeqaivaadiri Iyiipaivakidiri iya vitoo ¹⁸koo mmuyai gaanga yoosinnaivaki yapa kioodu taara vaidi yuku yaaku taika kioo nuanuuvaki (40) nuaida varida Anutuugaata nunuraanurai kiaa rada

nuauduu hama ivo iyara inna nnannateeravai. ¹⁹Hama ivo Isarairaiyara inna nnannateerama kioo mmata Kanaana ivaki varuu oyai yaaku saivai karasaidiri taara oyaiya tuduu iya yaatara kiada iya mmataivaa varada ivau variravai. ²⁰Kaayau nuanu (450) iya itaama variravai.

Varuduu ivo iyara haitatuura kieeta vaidiia mmataama kiooduu varia rada nnidada numa forofetaivaa nnutuuvo Samueero varuu suaivaki taika kieeravai. ²¹Taika kiooduu iya kieeta voovaa Anutuuqaa yaparauduu rikioo vaidiivaa nnutuuvo Kisiinna mmaapuuvoo Sauruuso Piniomiinaa oyaivakidiri diitooavaa iya kieetavai yapa kiooduu ivo taara vaidi yuku yaaku taika kioo nuanuuvaa (40) iya kieetavai variravai. ²²Varuduu rikioo nnaagiai Anutuuqo inna pikioo ari vo vaidi voovai Davuitiinna iya kieetavai yapa kieeravai. Yapa kioo innara tunoo: Na tauko Isainna mmaapuuvaa Davuitiinnara ni mmuduuya ruainoo. Mmuakiaa kua niiki vaiyauvaa fai na inna kiaa mmimo ivoono yoketaama iinaravaivee. Anutuuqo itaa kua tiravai. ²³Ii vaidi Davuitiinna ivaa uru nnaakaraiyakidiri voovai nnutuuvo Yisuunna Anutuuqo tuduu diiteeravai. Vaa ivo innara tauraa ari kua kiaa teerama kioovaugiataama inna tuduu diiteeravai. Gioonna kiaapu Isarairaiya vitoo yoketaivau yapaanaraivaara inna tuduu diiteeravai. ²⁴Hama Yisuuva diitoo suaivaki Yuvuaano mmuakiaa gioonna kiaapu Isarairaiya tunoo: Ngiingii mminnamminnaa maisaiyauvaa pikiada hanigiada yoketaama varikiai na nnooriivaa ngii apinaravaivee, ²⁵kiaa kioo kiisa sui ari mmooriivo taikaanara uuduu ivo iya tunoo: Ngia yaata utuaani na giononnee? Hama na vaidi ngia innara faannairavovee. Hameetavee. Ni nnaagiai nninaravo fai vaidi nnoonnavai nninaravai. Na vaidi kiisavai. Hama na yopeema mmoori vareera ngiaammuauya roosiima inna yuku nnabaivaitana yeenaivaitana rakuasaa kiee utu radaanaravaivee. Yuvuaano itaa kua tiravai.

²⁶Ni seenayaso, ngia Aaparahaamaa sidinnaidiiaatama ngia ngiengie vooppinnaiya aavaki varida Anutuuqaa ngiingii ausa mmuduuya mmiraiyaatama rikiaatee. Anutuuqo gioonna kiaapuuya vitoo yoketaivau yapaanara mmayaayaivo tiisi nniivaivee. ²⁷Gioonna kiaapu Yerusareema varuuyaata ngiari kieetaiyaatama ivo ti vitoo yoketaivau yapaanaraivaara hama teeda rikieerama kiada forofetaiya kuaiyauvaa makemakee kati varira suiayauvaki yaariraivaara hama tuqinnama rikieeravai. Hama rikieerada iya kua pinaivaki Yisuunna yapa kiooduu putuuvaara forofetaiya tuu kuaivo kaanaivo vairavai. ²⁸Iya Yisuuva kuaivaa koonnama kiainaaree kiaa buaida varida ivaudiri inna ruputuaaree kiaa buaidada tooduu kuminauduu rikiada Piratuusaa tunoo: Eenoo tinai iya inna ruputuatee, ²⁹kiaa kiada Anutuuqaa kua fafaara innara roovaa iya iima taika kiooduu yatari sagaivaudiri inna nnabaivaa hitua rada oto oonau mmata nnauvaki hau kieeravai. ³⁰Hau kiooduu

Anutuuqo inna tuduu ivo putuuvakidiri diitoo ³¹kaayau suai mmatayaa nuauduu iya Karirayaivakidiri makemakee inna tasipama Yerusareemara vida nnidauya inna teeravai. Inna tooyaano aanna makee gioonna kiaapu Isarairaiya innara iya kiasa mmiaavai. ³²Iya kiasa mmiaani ta aavaki varida aa mmayaaya yoketaa aavaa fai ngii giaa ngii mmiaaravee. Anutuuqo nnaaru ti rubuungainna ari kua kiasa teerama kioo kuaivaa iya kiasa mmuuvaa ³³aanna makee iya sidinnaidiiaa tiyara iivai. Ivo Yisuuva putuuvakidiri tuduu diitooavaara ivo tiyara itaama iivai. Kua fafaaraivo Saama nnaagiai vau kuaivaki Anutuuqo tunoo:

A ni Mmaapukuavee.

Aanna makee na i Koova variaunoo, tiravai.

³⁴Ivo putuuvakidiri inna tuduu kava diitooduu hama inna mmammaivo uudainaraivaara ivo aa kua aavaa tunoo:

Na nnaaru Davuitiinnaata

kua kiasa teerama kiasa kua ivaa

ari vookarau yoketaa tuanaa ivaa

fai na ngii minaravaivee.

³⁵Kiasa kioo Saama kuaivaki vau kua voovai ivaara tunoo:

Fai a tino i mmoori vareera vaidiivo

aiyara mmuduuya riraivaa mmammaivo

fai hama uudainaravee, tiravai.

³⁶Davuitiiva varioo Anutuuqaa mmooriivaa iima taika kioo putuduu inna nnabaivaa varada oro ari rubuungainna mmata nnau vainiivau hau kioodoo vainno nnabaivo uudairavai. ³⁷Ivaara ii kua fafaara ivo hama innara tiivai. Vaidiivaa Anutuuqo tuduu putuuvakidiri diitooavaa nnabaivo hama uudauvaara tiivai. ³⁸⁻³⁹Ni seenayaso, itaama vainai ngia Yisuunnara kutaavaivee tikio ngii mminnamminnaa maisaiyauvaa rugaanaraivaara ngia mmuakiaaya arinaima rikiaateera ii kua ivaa ta ngii giaa ngii miaunnaano. Gioonna kiaapu voovoono innara kutaavaivee tino ivo mminnamminnaa maisaivaa varaikio inna mmuaararavai fai taikano rikioo mmamma dummukiara kati hara kioo varinaravai. Anutuuqo Musiinna mmaanna kiasa mmuu kuaivaudiri fai hama ngia itaama yopeema variaaravai. Ngia ivaara rikiaateera ta ngii giaa ngii miaunnaano. ⁴⁰Itaama vainai aa na tinara kua aavaa nnaaru forofetaiya tuu kuaivo ngiisi nninarainnoo kiasa ngiingii variraiyauvaa tuqinnama haitatuukiatee. ⁴¹Iya tunoo:

Ngia vaidi nniki rakaida puruuka tiraiyaso, taatee.

Ngia pinaama nnikiaraida

airi yaata utida putuatee.

Ngia variaa suaivaki na mmooriivaa iikiaukai

hama ngia ivaara kutaavaivee kiaavai.

Fai vaidi voovoono ivaara ngii giaa ngii minai

hama ngia ivaara kutaavaivee kiaravee.
Ivaara ngia pinaama nnikiaraida
airi yaata utida putuatee.

Forofetaiya tuu kuaivo itaa kua tiravaivee.

⁴²Pauruuso ii kua iva kua taika kioo Pauruusooya Panapaasaya nuunaira nnauvaa pikiada mmaanai kuaara uudu gionna kiaapuuya ivaitana tunoo: Vo kati varira sui voovaki kava nnida ii kua iva sai kuayauvaatama ti kua ti mmiatee, ⁴³kua kiada nuunaira nnauvaa pikiada mmaanai vudu gionna kiaapu Yutayaiyaata ngiari voopinaiya vaa Yutayaiya aataruuvaa teeda iya tasipama nuauyaatama ivaitana vata rada viravai. Vudu rikiada ivaitana iyaata yamaa kua yamaa kua tida tunoo: Anutuuqo ngiiyara yoketairavai ngii minai yaagueeqama inna aataruuvau kuatee, tiravai.

⁴⁴Iva nnaagiai sui kati varira suaivaki mmuakiaa gionna kiaapu ii yoosinna ivaki varuuya numa varida Anutuuqaa kuaiva rikiara nniravai. ⁴⁵Nnudu teeda vaidi Yutayaiya ti kuaiva rikiateeraivaara kua iya nnannatooduu Pauruusaa kuaiva hatokada innara rakanoo raaranoo tiravai. ⁴⁶Tudu rikiada Pauruusooya Panapaasaya hama aatuurama kiada yaagueeqama sai iyaata kua tida tunoo: Ta tauraa Anutuuqaa kuaiva ngii gia ngii miaunnvai. Ngii gia ngii mmiaunnani ngia rikiada pikiada tupatupaa variraivaara ooqoo kiaavai. Ooqoo kiaavaara ta ngii pikiada ngiari voopinnaa gionna kiaapuuyasi kuaaravai. ⁴⁷Kua fafaara roovaudiri aa kua aavaa Udaanga Anutuuqo ti kua ti mmioo tunoo:

Vaa na ngii mmataama kiauya
ngieenoo ngiari voopinaiya
tooba roosiima ni kuaiva kua kookieekiatee.
Na iya vitee aataru yoketaivau yapaanara kuaiva
fai ngia mmuakiaa gionna kiaapu
mmuakiaa mmatauvau variaya
kiaa mmikiai rikiatee, tiravaivee.

⁴⁸Pauruuso ii kua iva kua taika kioodoo ngiari voopinnaa gionna kiaapuuya rikiada sirigaida Udaanga Yisuu Kirisiinna kuaivaara iya yoketairavai. Yoketauduu Anutuuqo mmataama kioo gionna kiaapuuya fai tupatupaa variraiva varaaraiyaano ausa hanigiada Yisuunnara kutaavaivee tiravai.

⁴⁹Tudu rikiada Udaanga Yisuu Kirisiinna kuaiva gionna kiaapuuya ii mmata ivau varuuya kua mmudu rikieeravai. ⁵⁰Rikioodoo vaidi Yutayaiyaano kieeta vaidiyyaatama ngiari voopinnaa nnutu ruua gionnaiya Anutuuqaara ausa mmuduuya mmiraiyaatama tudu iya ngiari seenaiyaata kua mmudu rikiada vida Pauruusaya Panapaasaya mmoori maisaiva iida ngiari mmataivaudiri ivaitana utu raririida feena

rada vida titooduu viravai. ⁵¹Vida varida hama iya ivaitana kuaivaa rikioovaara ngiari yukuuvaitanaudiri kufukuufaiyauvaa hatutuooma kiada yoosinna Ikonii viravai. ⁵²Vuduu Adiookiaa gioonna kiaapu vaa ausa hanigieeraiya Mmannasa Yoketaivo iya suvuauddu kaayauma sirigairavai.

Pauruusooya Panapaasaya yoosinna Ikonii variravai

14 ¹Pauruusooya Panapaasaya yoosinna Ikonii vida ivaitana tauraa uunaquuneema oro ivaki iida Yutayaiya nuunaira nnauvaki vida yaagueeqama ari vookarau mmayaayaivaa iya kiasa mmuduu rikiada Yutayaa gioonna kiaapu vooyaata ngiari voopinnaa gioonna kiaapu vooyaataama ausa hanigiada Yisuunnara kutaavaivee tiravai. ²Tuduu Yutayaa vaidi vooya hama Yisuunnara kutaavaivee tuuya ngiari voopinnaa vaidiiyaata kuaivaa murumuru tida Pauruusaya Panapaasayara kua maisaivaa tida ivaitanaara iya nnannateeravai. ³Iya nnannatooduu ivaitana hokoba suai ivaki varida yaagueeqama Udaanga Yisuu Kirisiinna kuaivaa kiasa mmida variravai. Anutuuqo kati gioonna kiaapuuyara yoketauvaara iya kiasa mmida varuduu Anutuuqo ari yaagueeqaivaa ivaitana mmuduu ari vookara ari vookarau mmooriiyauvaa iiravai. Uduu teeda Anutuuqo iyara yoketau aataruuvo kooyaa vairavai. ⁴Vauduu gioonna kiaapu ii yoosinna ivaki varuuya vooyaano voovaugiataa yaata utida Yutayaa vaidiiyara yoketauduu vooyaano voovaugiataama yaata utida aposoroo vaidiivaitanaara yoketairavai.

⁵Yoketauduu vaidi ngiari voopinnaiyaata vaidi Yutayaiyaatama ngiari kieetaiyasi nuunaida Pauruusaya Panapaasaya mmaara kuaivaa tida sikauyauvaa habati ivaitanaayaa kagaariaaraivaara iya kua yeena rairavai. ⁶Kua yeena rau kiooduu ivaitana iya tuu kuaivaa rikiada ngiari toovau vida mmataivaa nnutuuvo Rukauniaa vau yoosinnaivaitana vuaivaa nnutuuvo Rusutaraa vuaivaa nnutuuvo Derevee vida mmata vainiivau vau yoosinnaiyauvakiaatama vida ⁷mmayaaya yoketaivaa gioonna kiaapuuya kiasa mmiaa rada viravai.

Pauruusooya Panapaasaya yoosinna Rusutaraa variravai

⁸Vaidi voovoona Rusutaraa hara kioo varuuvo ari kaanaa ausaivakidiri inna yukuuvaitana maisauduu hama nuaira kogoga nnaasu hara kioo varuuvoona ⁹Pauruuso kua tuoo varuduu inna kuaivaa rikieeravai. Rikioo varuduu Pauruuso tooduu vaa ivo ari yaataivaki yaagueeqama tunoo: Fai ivo ni tuqinnaanaravee, kiasa varuduu Pauruuso ivo itaama yaata utuuvaa rikioo inna too nnaasu vainno ¹⁰pinaama innaata kua tioo tunoo: Diitee ai yukuuvaitanaudiri safuuma ngiau diee vakianee, tuduu rikioo akiairaama diitoo nuairavai.

¹¹Nuauduu teeda gioonna kiaapuuya Pauruuso uuvaa teeda ngiari kua Rukauniaa kuaivakidiri aayanna reeda varida tunoo: Ti anutuuya hanigiada vaidi kiada tiisi tummuaano, ¹²kiaa kiada Panapaasaara ngiari anutuu voovai nnuuuva innara tunoo: Suuso, kiaa kiada Pauruuso kaayau kua tuuvaara innara tunoo: Homiiso, tiravai. ¹³Tuduu ngiari anutuu Suusaara kati puara hudeera vaidiivo ngiari nuunaira nnau pinaivo yoosinna tooyaivaki vauvakidiri ngioo varioo puara burimakauyauvaata mauraiyauvaatama varoo vagiaamunna keegiaivaki yapa kioo ivo gioonna kiaapuuyaatama Pauruusaya Panapaasayara burimakauyauvaa kati iyara ruputu hudaara iiravai.

¹⁴Ruputu hudaara uduu rikiada aposoroo vaidiivaitana Panapaasooya Pauruusaya iya iikiaaraivaara rikiada iya iida Anutuuqaara rakanoo raaranoo kiarainnoo kiaa vida ngiari ausaivaitana maisauvaara iya ngiari uyira rairaiyauvaa rapasi kiada gioonna kiaapuuya nuuna aakiaivaki seenada vida aayanna reeda tunoo: ¹⁵Vaidiso, ngia aaniira itaama iikiaara iikiaannee? Ta ngii roosiima mmanna vaidivaitanavee. Ta aapi ngiisi nnida mmayaaya yoketaivaa ngii giaa ngii mikiai unnaku anutuu aayauvaa pikiada Anutuuqaa tuanaivaara kutaavaivee kiateera ta ngiaunnvai. Anutuuqo kutaa variivoono mmuakiaa ngiau mmata nnoori sorovuaivaava iima kioo mmuakiaa mminnaa ivaki vauyauvaatama iima kieeravai. ¹⁶Tauraa varuu gioonna kiaapuuya ngiari yaata utuu aataruuyauvunugiataama iikiatauduu Anutuuqo ee-oo tuduu iiravai. ¹⁷Ivo ngiau aapuuvakidiri tikio vatiivo rikio mmuakiaa ngii yeennaiyauvo uruoo kaanaiyauvo vaikiai ngia iyauvaa nneeda kaayauma sirigakiaavai. Ivo itai mminnaa yoketaiyauvaa ngii miivaara ngia teeda rikiada innara kutaa varivaivee kiateera iivaivee. ¹⁸Ivaitana itaa kua tuduaata gioonna kiaapuuya yaagueeqama kiada iyara puara burimakauyauvaa kati ruputu hudaara uduu ivaitana yaagueeqama ooqoo tiravai.

¹⁹Ooqoo tuduu vaidi Yutayaa vooya mmata Pisitaa vau yoosinna Adiookiaadiri nnuuyaata yoosinna Ikoniidiri nnuuyaataatama gioonna kiaapuuya tasipa kua tuduu mmuaa ausa mmuaa yaatavai utida sikauyauvaa habati utida Pauruusaa mmannana utida ruputududuu ivo hanaanainno vauduu iya ivo putinoo kiaa inna nnabaivaava utu raririida yoosinna tooyaivaki yapa kiada viravai. ²⁰Vuduu vaa ausa hanigioo gioonna kiaapuuya nnida inna ututuuma kiooduu kava diitoo yoosinnaivaki viravai. Oro vauvo patauduu Panapaasaya diitada yoosinna Derevee viravai.

Ivaitana Suriaa vau yoosinna Adiookiaa kava vara ranada nniravai

²¹Pauruusooya Panapaasaya mmayaaya yoketaivaa gioonna kiaapu Derevee varuuya kiaa mmuduu kaayau gioonna kiaapuuya iya ausaiyauvo hanigieeravai. Hanigiooduu ivaitana yoosinna Rusutaraa kava vara

ranada nnida vaidarida ivaki pikiada yosinna Ikonii nnida vaidarida ivaki pikiada numa Pisitiaa vau yosinnaivaa nnutuuvo Adiookiaa variravai. ²²Ii yosinna iyauvaki itaama nuaidarida ivaki iyauvaki varuu gioonna kiaapu vaa ausa hanigiooya mmayaayaivaa kiaa mmiaa rada nuaidarida yamaa kua yamaa kua tida tunoo: Anutuugaara kutaavaivee tida yaagueeqama variatee. Ta Anutuugaara gioonna kiaapuuyara diravaki kuaaree kiaa iikio kaayau mmuaararaiyauvo tiisi nninai fai ta iyauvaa yaatarada ivaki kuaaravaivee, tiravai. ²³Pauruusooya Panapaasaya ii yosinna iyauvaki vaa ausa hanigiooya ngiari nuunauyauvakidiri kieetaiya mmataama kiada Anutuugaara kua kiaravaara ngiari yeenna nneeraivara oqoo tida iyara yaaku vareeravai. Vaa iya Udaanga Yisuu Kirisiinnara kutaavaivee tuuvaara ivaitana innaata kua tida ivo yaagueeqaivaa iya mmiaiveera ivara kua tida yaaku vareeravai.

²⁴Yaaku vara kiada ivaki pikiada ivaitana mmuakiaa mmata Pisitiaivaa yaatarada numa mmata Paburiaa vau ²⁵yosinnaivaa nnutuuvo Perekee ivaki varida mmayaaya yoketaivaa gioonna kiaapuuya kiaa mmi kiada tuma yosinna Atariaa nnoori sorovuaraa siriivau vauvaki varida ²⁶ivakidiri siipaivaki karada kava vara ranada Adiookiaa viravai. Ii yosinna ivakidiri gioonna kiaapuuya ii mmoori ivara ivaitana mmataama kiada yaaku varada tunoo: Anutuugaara kati ngiiyara yoketaama yaata utivai. Ivara yaata utida yaagueeqama kiada yoketaama vida mmooriivaa varaatee, tuuvaitanaano nuaidarida ii mmoori iyauvaa iima rada nuaidada taika kiada kava vara ranada nniravai.

²⁷Ivaitana Adiookiaa nnida gioonna kiaapu vaa ausa hanigiooya rupi nuunama kiada Anutuugaara ivaitana tuduu uu mmooriyauvaaraatama Anutuugaara aataruuvaa ivaitana vitauduu ngiari voopinaiya tuduu Yisuunnara kutaavaivee tuuvaaraatama iya kiaa mmiravai. ²⁸Iya kiaa mmi taika kiada hokoba suai ivaitana iya tasipama variravai.

Vaa ausa hanigiooya Yerusareema nuunaidarida kua tiravai

15 ¹Varuduu vaidi vooya Yutayaivakidiri nnida Adiookiaa varidarida vaa ausa hanigiooya kiaa mmida tunoo: Musiiva mmaanna tuu kua ivau mmamma hatokeera aataruuvaa fai ngia pikiakio hama Anutuugaara ngii vitoo yoketaivau ngii yapaanaravee, ²tuduu rikiada Pauruusooya Panapaasaya iya kuaivara ivaitana nnannatooduu iyaatama kua yaagueeqama tuduu iya sai ivaitanaatama kua yaagueeqama tiravai. Tuduu rikiada gioonna kiaapu Adiookiaa varuuya Pauruusaya Panapaasaya tasipama vaidi vooya Adiookiaa varuuyaatama mmataama kioodoo iya vida Yerusareema variaa vaidi aposorooyaata vaidi vaa ausa hanigieeraiya kieetaiyaatama ii kua ivara kua tida kiaa radudaaravaara viravai.

³Vaa ausa hanigiooya iya titooduu vidada mmata Ponikiivakiaata Samariaivakiaatama nuaida varida ngiari voopinnaia Anutuuqaa kuaivaa rikiada ausa hanigioovaara vaa ausa hanigiooya ivaki varuuya kiasa mmuduu ii kua ivaa rikiada sirigairavai. ⁴Sirigauduu iya vidada Yerusareema vuduu vaa ausa hanigieeraiyaata vaidi aposorooyaata vaidi vaa ausa hanigieeraiya kieetaiyaatama iyara kua yoketaivaa tuduu Pauruusooya Panapaasaya Anutuuqo mmooriivaa ivaitana mmuduu uuvaara iya kiasa mmiravai. ⁵Kiasa mmi taika kioodoo iyakidiri vaa ausa hanigiada Farisaiya uu aataruuyauvaa uu vooyaano diitada iya tunoo: Ngiari voopinnaia vaa ausa hanigia kaiya tikiai Musiiva mmaanna tuu kuaivaa rikiada iida ngiari mmammaiyauvaa hatokaateera iya kiasa mmiatee, tiravai.

⁶Tuduu rikiada vaidi aposorooyaata vaidi vaa ausa hanigieeraiya kieetaiyaatama ii kua ivara nuunaida yaata utida kua tiravai. ⁷Yaata utida hokoba suai mmuai kuaivaa nnaasu tududuu rikioo Petorooso diitoo iya tunoo: Ni seenayaso, vaa ngia taanoo. Nnaaru Anutuuqo ngiikidiri ni mmataama kioodoo na viee ngiari voopinnaia mmayaaya yoketaivaa iya kiasa mminai iya rikiada hanigiada yoketaama variateera ni mmataama kieeravai. ⁸Anutuuqo gioonna kiaapuuya aakiaiayuvaki toovoono Mmannasa Yoketaivaa ti mmuneema iya mmiravai. Mmioo ivo iyara yoketauvaara kooyaa ti vitairavai. ⁹Ivo hama ari vookarau aataruuvaa iya mmioo ari vookaraira aataruvai ti mmiravai. Mmuua aataruvai nnaasu iyaata tiitama ti mmiravai. Iya Yisuunnara kutaavaivee tuuvaara ivo iya mminnamminnaa maisaiyauvaa ruga kioodoo iya yoketaama viravai. ¹⁰Itaama vaikiai ngia aaniira mmuaararavaa aanna ausa hanigiooya mmiaaravaara Anutuuqaa iida taara iikiaanee? Ii mmuaararoo aataru ivaa nnaaru ti rubuungainna mmuaarareeravai. Aanna ta variaunnaiya tiita ti mmuaararavai. ¹¹Pikiaatee. Ngiari voopinnaia Udaanga Yisuu Kirisiinnara kutaavaivee kiaivaara ivo kati iyara yoketaivaa iya vitoo yoketaivau yapaineema teeta innara kutaavaivee kiaunnano ivo tiitama kati tiyara yoketaivaa ti vitoo yoketaivau yapaivaara kutaavaivee kiaunnano, tiravai.

¹²Tuduu mmuakiaa gioonna kiaapuuya kua seemuaa hara kiada varida rikiooduu Panapaasooya Pauruusaya Anutuuqo ari vookarau mmooriyauvaa ivaitana tuduu ngiari voopinnaa gioonna kiaapuuyasi uuyauvaara iya kiasa mmiravai. ¹³Kiasa mmi taika kioodoo Yakooopu tunoo: Ni seenayaso, ni kuaivaa rikiaatee. ¹⁴Anutuuqo ngiari voopinnaiyara mmuduuya ruoo iyakidiri vooya niisi ngiateera tuduu ivara Simoono Anutuuqo ikiataa toosa haroo mmooriivaara ti kiasa ti mmiravai. ¹⁵Forofetaiya fafaara roo kuaivo vainno mmuai kuaivaa tiravai. Kua fafaaraivo tinoo:

¹⁶Udaangaivo tinoo:

Fai nnaagiai na mmatayaa kava vara ranee tiee
 Davuitinna nnauvaa havarata kioovaa
 kava na heekanaravai.
 Mmatayaa havarata kioovaa
 kava na tuqinnama kiee
 kava na heekaanaravai.

17 Heekanai fai ngiari voopinaiya
 niyara buaama rada nookiaaravai.
 Mmuakiaa ngiari voopinaiya
 na niisi ngiateera tinai
 fai niisi ngiaaravee.

18 Udaangaivo nnaaru ii kua ivaa tuuvaa
 mmuai kuaivaa aanna makee tiivaivee.

19 Kua fafaarivoono itaa kua tiivaaraina na nenenaidiri yaata utuee ngii giaa ngii miaunoo. Ta ngiari voopinnaa gioonna kiaapu vaa ausa hanigieeraiya mmuaararai mmooriivaa iya mmiaarainnoo. 20 Fai ta yanaa voovai fafaara reeda iya kiaa mmida kiaara: Unnakua anutuuyauvaa mmiaa haipa yeenna fayaiyauvaa sa nnaatee. Sa sabi nuaira aataruuvaa iikiatee. Fayaiyauvaa nnuunaiyauvaki puaisa hadauma utuaavo putiiyauvaa sa nnaatee. Sa fayai kiauyauvaa nnaatee. Ta yanaivaa itaa kua kiaa iyani fafaara kiaaravee. 21 Mo nnaaru varuuyaataama varia rada nnidada aanna makee variaiyaatama Musiiva mmaanna tuu kuaivaa fafaara roovaa makemakee kati varira suaiyauvaki vaidiia nuunaira nnauyauvaki yaarida vo yoosinna vo yoosinnaiyauvaki gioonna kiaapuuya kiaa mmiravaivee. Yakoopoono itaa kua tiravai.

Yerusareema varuu vaa ausa hanigiooyaano yanaivaa fafaarairavai

22 Aposoroo vaidiiaata vadi vaa ausa hanigieeraiya kieetaiyaata mmuakiaa ausa hanigieeraiyaata nuunaida kua yeena raida ngiariikidiri vadi vooya mmataama kiada Pauruusaya Panapaasaya tasipama Adiookiaa kuatera mmatairavai. Gioonna kiaapuuya ivaitanaara kua yoketaivaa tuuvaitana iya mmataama kiada voovai nnutuuvo Yutaaso vuai nnutuuvo Parasaapaa mmataama kiada voovai nnutuuvo Siraasaa mmataama kieravai. 23 Mmataama kioodoo ivaitana varada vuu yanaivo tunoo: Ta ngii seena aposoroo vaidiiaata vadi vaa ausa hanigieeraiya kieetaiyaata ngiiyara kua yoketaivaa kiaunnao. Ngia vaa ausa hanigiada ngiari voopi Adiookiaadiri ngiaani Suriaadiri ngiaani Kirikiaadiri ngiayi ta ngiini yanaivaa fafaara raunnao. 24 Vaa ta rikiaunnava. Tiikidiri vadi vooya ngiisi vida airi kua airi kua tuduu ngia iya kuaiyauvaara kaayauma yaata utuduu ngii ausaiyauvo pinaama mmuaarareeravai. Hama teenoo iya kiaa mmiaannaduu iya oro itaama iiravai. Ngiarinaidiri itaama iiravai. 25 Ta ivaara rikiada nuunaida yaata

utida kua tida rikiaunnano ti ausaiyauvo yoketaikiai vaidiivaitana ngiisi kuateera mmataama kiaunnava. Fai ivaitana ti seena ta mmuduuya ruaunnaivaitana Panapaasaya Pauruusaya tasipama ngiisi kuaaravai. ²⁶Panapaasooya Pauruusaya ti Udaanga Yisuu Kirisiinna mmooriivaa iida hama mmatayaa ngiari variraivaara yaata utuaavai. ²⁷Teenoo Yutaasaya Siraasaya titakiai ngiisi kuaraivaitanaano fai ta fafaara raunna mmuai kuaivaa avaikidiri ngii giaa ngii miaaravaivee. ²⁸Mmannasa Yoketaivootama teeta ti yoketaikiai ta kuaivaa yeena rau kiada hama ari vo mmuaararai kuaivaa ngii giaa ngii miraida aa kua aavaa nnaasu ngii giaa ngii mida kiaunnanoo: ²⁹Unnakua anutuuyauvaa mmiaa haipa yeenna fayaiyauvaa sa nnaatee. Sa fayai kiauyauvaa nnaatee. Sa fayaiyauvaa nnuunaiyauvaki puaisa hadauma utuaavo putiiyauvaa nnaatee. Sa sabi nuaira aataruuvaa iikiatee. Ta itaa kua kiaunnaivaa fai ngia iida yoketaama variaaravaivee. Inna aikioo kuavaivee. Iya yanaivaa itaa kua kua kiada fafaara reeravai.

³⁰Fafaarama kiada ivaitana mmida titaa kioodoo ivaitanaatama Panapaasaya Pauruusoooya tasipama Adiookiaa vida ivaitana vaa ausa hanigioo mmuakiaaya rupi nuunama kiada yanaivaa iya mmudu ³¹jaarida rikiaada iya yamaa kua yamaa kuaivaa roovara sirigairavai. ³²Sirigauduu Yutaasooya Siraasaya forofetaavaitana varuuvaitana hokoba suai iya tasipama varida yamaa kua yamaa kuaivaa iyaata kua tuduu iya yoketauduu yaagueeqama variravai. ³³Varuduu ii taara vaidi ivaitana hokoba suai ivaki varuduu vaa ausa hanigiooya ivaitana titada tunoo: Ausa nuufaivaa tasipama kuatee, tuduu Yutaaso kava vara ranoo inna titoodoo vuuyasi nnuduu ³⁴(Siraaso ari yaata utuuvaugiataama yaata utuoo ipi variravai.)

³⁵Varuduu Pauruusoooya Panapaasaya hokoba suai Adiookiaa varida ngiari vo vaidiia tasipama gionna kiaapuuya Udaanga Yisuu Kirisiinna mmayaayaivaa iya kua mmida variravai.

Pauruusoooya Panapaasaya ngiari mmarammaraama viravai

³⁶Nnaagiai suai voovaki Pauruuso Panapaasaa tunoo: Nninai ta vida vo yoosinna vo yoosinnaiyauvaki nnaaru ta Udaanga Yisuu Kirisiinna mmayaayaivaa kua mmiaannaiyauvaki yaagueeqama variainaara vida taaravee, ³⁷tuduu rikioo Panapaasoona vaidi voovai Yuvuaano Marakaannaata vitoo kuanara uduu ³⁸tauraa iya vuu suaivaki Marakaava Paburiaa mmataivaki iya pikioo vioo hama iya tasipama mmooriivaa vara taikoovara Pauruuso yaata utuoo innara ooqoo tiravai. ³⁹Ooqoo tuduu rikioo innara kua Pauruusaata buaaru tuoo ngiari mmarammaraa yaata utuuvaugiataama viravai. Panapaaso Marakaannaata vitoo vo siipa voovaki karada mmata Kuporoovakira viravai. ⁴⁰Vuduu Pauruuso Siraasaa mmataama kioodoo vaa ausa

hanigioo gioonna kiaapuuya ivaitanaara yaaku varada tunoo: Udaanga Anutuuqo kati ngiiyara yoketaama yaata utivai. Ivaara yaata utida yaagueeqama kiada yoketaama vida mmooriivaa varaatee, tuduu rikiada vida kieeravai. ⁴¹Vidada mmata Suriaivakiaata Kirikiaivakiaatama varuu vaa ausa hanigiada Anutuuqaara nuunakiaiya yamaa kua yamaa kua tida tunoo: Yaagueeqama variatee, tiravai.

Timotiiva Pauruusaya Siraasaya tasipama nuairavai

16 ¹Pauruusooya Siraasaya yoosinnaivaitana Derevee Rusutaraa viravai. Vida tooduu ngiaammuuu voovai vaa ausa hanigioovaa nnutuuvo Timotiiva ivaki variravai. Inna kaano Yutayaa gionnavai. Vaa ivo ausa hanigieeravai. Inna koova Ereengaa vaidivai. ²Mmuakiaa gioonna kiaapu ausa hanigiada Rusutaraivakiaata Ikoniivakiaatama varuuya Timotiinnara kua yoketaivaa tiravai. ³Tuduu Pauruuso Timotiiva inna tasipama kuaiveera inna vitoo inna mmammaivaa hatokeeravai. Timotiinna koova ari voopinnaa Ereengaa vaidivai varuuvaara mmuakiaa Yutayaiya ivaki varuuya vaa rikieeravai. Iya rikioovaara Pauruuso Timotiinna mmammaivaa hatokeeravai. ⁴Iya vo yoosinna vo yoosinnaiyauvaki vida nnaaru vaidi aposorooyaata vaidi vaa ausa hanigieeraiya kieetaiyaatama Yerusareema varuuya yanaivaa fafaarama iya mmuu kuaivaa vaa ausa hanigieeraiya ii mmoori ivaa iikiateera kiaa mmiravai. ⁵Kiaa mmuduu rikiada iya mmannammanna yaagueeqama kiada Yisuunnara kutaavaivee kiaa kiada varuduu vo suai vo suai vo gioonna kiaapu vooya ausa hanigieeravai.

**Pauruuso Toruaasa varuduu inna tinni avuuvo
hanigiooduu ari vookarau aataruuvaa teeravai**

⁶Pauruuso ari tasipooyaatama mmata Purukiaivakiaata Garatiaivakiaatama nuaida varida mmata Asiaivaki mmayaayaivaa kiaa mmiaaree kiaa kuaara uduu Mmannasa Yoketaivo iya ooqoo tiravai. ⁷Ooqoo tuduu pikiada iya nuaidada Musiaa mmataivaa araiavudiri nnida mmata Bituniaa kuaaree tida rikiooduu Yisuunna Mmannasaivo iya ooqoo tiravai. ⁸Ooqoo tuduu rikiada iya pikiada vida Musiaa mmataivaa yaatarada vidada oto yoosinna Toruaasa nnoori sorovuaraa siriivau vauvaki variravai. ⁹Varuduu heenaki Pauruusaa tinni avuuvo hanigiooduu ari vookarau aataruuvaa tooduu Maketoniaa mmataivaki varuu vaidi voovoono dioo vainno yaagueeqama innaata kua tiao tunoo: Numa mmata Maketoniaa aavau ti tasipama variee mmooriivaa iikianee, ¹⁰tuduu too Pauruuso patauduu diitoo ti kiaa ti mmuduu rikiada ta mminnamminnaiyauvaa teeraida varida mmata Maketoniaa kuaara iiravai. Iida varida ta ivaara yaata utida kiaannano: Vaa ta rikiaunnnavai. Anutuuqoono ti maavee tiivai. Ta mmayaaya yoketaivaa mmata

Maketoniaa variyaiya kiaa mmiateera Anutuuqo ti maavee tiivaivee, tiravai.

Ta mmayaaya yoketaivaa gioonna Rutiaanna kiaa mmiravai

¹¹Ta itaa kua kiaa kiada yoosinna Toruaasadiri siipaivaa varada safuuma vidada yoosinna Samotaraakee vakiaannaiya patauduu vidada yoosinna Niaaporoo viravai. ¹²Vida siipaivaa pikiada yoosinnaivaa nnutuuvo Piripiira viravai. Maketoniaa mmata pinaivaa vuutaivaki ii yoosinna pinaa ivo vauvaa nnutuuvo Piripii. Ii yoosinna ivaki Roomaa vaidiiya diravai. Ta ivaki suai vooyauvai vari kiada ¹³Yutayaiya kati varira suaivaki ta yoosinnaivaa pikiada nnoori siriivau vida yaata utida kiaannano: Gioonna kiaapu Yutayaiya ivaki nuunaida yaaku varaara variaano, kiaa kiada ivaki viravai. Vida taannaduu gioonna voonnibara ivaki nuunauya ti teeda vauduu ta iya tasipama varida iyaata kua tiravai. ¹⁴Kua tida variaannaduu Tuaataira yoosinnaivakinnaa gioonna voovai nnutuuvo Rutiaava ivaki hara kioo varioo rikieeravai. Ivoono ari mmaraa sikau vareera mmoorivai haboonna roosuu mminnaivaa varoo buruqaiyauvunu siikaira mmooriivaa iiravai. Ivoono Anutuuqaa ari ausa mmuduuyaivaa mmira gioonnava variavai. Varioo Pauruuso tuu kuaivaa rikiooduu Udaanga Yisuu Kirisiiva inna hanigiooduu inna tinniivo rusitiravai. ¹⁵Rusituduu inna tasipama mmuaa nnauvaki varuuyaataama hanigiada nnoori vareeravai. Nnoori vara taika kiooduu rikioo ivo ti tunoo: Mo ngii yaata utiraiyauvaki ngia niyara kiaara: Vaa Udaanga Yisuu Kirisiinnara kutaavaivee tii gioonnaivaivee, kiaa kiada ni nnauvaki inna aikioo numa variatee. Ivo itaa kua yaagueeqama tuduu rikiaada inna nnauvaki ta viravai.

Pauruusooya Siraasaya Piripii ivaki oovi nnauvaki variravai

¹⁶Vo suai voovaki ta yaaku varaara vida variaannaduu sikaunnaadiri yookaama kioo vitoo kiaatannaivo ti saidiri nniravai. Ii kiaatanna ivaa aakiaivaki mmagia maisaivo hara kioo varuduu gioonna kiaapuuya nnaagiai mmoori varaaraivaara kiaa kookieema kiooduu ivaara iya irisai kaayau sikauyauvaa innara sikau kagaaruu vaidiiya mmiravai. ¹⁷Ta Pauruusoootama kuaannaduu ivoono ti vata roo aayanna kiaa roo tunoo: Aa vaidi aaya Anutuuqo ngiau aapu variivaa mmooriivaa varada Anutuuqo ngii vitoo aataru yoketaivau yapaanara kuaivaa ngii giaa ngii miaano, ¹⁸kiaa kioo makemakee kaayau suai mmuai kuaivaa nnaasu tududuu rikioo nnaagiai Pauruuso rikiooduu inna nnannatooduu hanigia mmagia maisaivo kiaatannaivaa aakiaana varuuvaa tunoo: Na Yisuu Kirisiinna nnutuuvaa tasipama tinai inna aakiaivakidiri pikiee tiee mmaanai kuane, tuduu rikioo tuu saivaata inna aakiaivakidiri pikioo tuoo mmaanai viravai. ¹⁹Vuduu innara sikau kagaaruu vaidiiya

ivaa tooduu kiaatannaivo yoketaama varuduu hama inna mmooriivaara keenaa sikauyauvaa varaaraivaara iya nnannatooduu Pauruusaata Siraasaatama utu kiada vaida utu raririida yookaira mmatuuyauvau ngiari kieetaiya avuuyauvunu yapa kioodoo ²⁰ iya ivaitana vitada Roomaa kieetaiyasi viravai. Vida tunoo: Aa vaidi aavaitana Yutayaa vaidivaitana mmoori maisaivaa ti yoosinnaivaki iikiaani gioonna kiaapuuya pinaama kaayau kua kiaanoo. ²¹ Aavaitana ti aataruuvaa hatokada aataru karaasaiyauvaara gioonna kiaapuuya kiasa mmiaavai. Ta yoosinna Rooma tiyara diraiya kuaiyauvaa rikiaunnayara tida hama ivaitana kuaivaa ta rikiaada iikiaunnavaivee, ²² tuduu rikiaada gioonna kiaapu nuunauya ivaitana ututuuma kiada ruputida varuduu Roomaa kieetaiya ngiari ngiaammuauya tuduu ivaitana uyira rairaiyauvaa rapasi kiada ivaitana ripiiravai. ²³ Kaayauma ripiidada pikiada oovi nnauvaki utu raririima kagaari kiada oovi nnauvaara haitatuura vaidiivaa kiasa mmida tunoo: ²⁴ Tuqinnama sipuuvaa rau kiee aavaitana haitatuukianee, tuduu rikioo utu raririima roo oovi nnau aakiaa tuanaivaki yapa kioo ivaitana yukuuvaitana varoo yatari aataru rukiaa kiooyauvaki uyu kioo yaagueeqama rau kioodoo variravai.

²⁵ Varuduu heena tammaaki Pauruusooya Siraasaya yaaku varada pinaama Anutuuqara kuaru tida varuduu oovi nnauyauvaki varuuya rikiaada variravai. ²⁶ Rikiaada varuduu akiairauduu mmataa kuaru pinaivo utuduu oovi nnauvaa kuabayauvo haatapooduu haatopoo saivaata sipuuyauvo ngiari mmaara hatuaa taika kioodoo mmuakiaa ivaki varuuya yukuyaa yeena rau kiooyauvo ngiari mmaara takuasaa rada tiida viravai. ²⁷ Vuduu oovi nnauvaara haitatuura vaidiivo diitoo tooduu sipuuyauvo vaa hatuaa taika kioodoo yaata utuoo tunoo: Vaa aakiaana variaya vida tara kiaanoo, kiasa kioo ari paipa avaikaravaa utu rada kioo ari hara raputinara teerama utu kioo vauduu ²⁸ rikioo Pauruuso puaisakama aayanna roo tunoo: Sa ai hara raputuanee. Ta mmuakiaaya aavaki variaunnaanoo, ²⁹ tuduu rikioo toobaiyauvaara aayanna roo seenoo nnau aakiaivaki ngioo Pauruusaya Siraasaya yuku oyaivaki ngioo varoo vainno biribiriinno vairavai. ³⁰ Vainno diitoo ivaitana vitoo mmaanai yapa kioo ivaitana yaparainno tunoo: Yokeeraso, na aanii aataru mmoorivai iino Anutuuqo ni vitoo aataru yoketaivau yapaanaranee? ³¹ tuduu rikiaada ivaitana inna sai tunoo: Udaanga Yisuu Kirisiinnara kutaavaivee tino fai Anutuuqo iitama i tasipama mmuaa nnauvaki variayaatama vitoo yoketaivau ngii yapaanaravaivee, ³² kiasa kiada Udaanga Yisuu Kirisiinna mmayaaya yoketaivaa inna kiasa mmida ari seena inna nnauvaki varuuyaatama kiasa mmiravai. ³³ Kiasa mmi taika kioodoo ii heena tammaa ivaki oovi nnauvaara haitatuura vaidiivo ivaitana vitoo iya uudaidaa fini kioo mmuai suaivau ivootama ari seena mmuaa nnauvaki varuuyaatama nnoori vareeravai. ³⁴ Nnoori varooduu

rikioo ivo Pauruusaya Siraasaya vitoo ari nnauvaki kioo yeenna mmuduu nneeda varuduu ivoota ari seena mmuaa nnauvaki varuuyaatama Anutuuqaara kutaavaivee tuuvaara kaayauma sirigairavai.

³⁵Vauya patauduu Roomaa kieetaiya aataru safuuvaara dira vaidiiya titooduu nnida oovi nnauvaara dira vaidiiavaa tunoo: Aa vaidi aavaitana titanai kuatee, ³⁶tuduu rikioo oovi nnauvaara dira kieetaivo Pauruusaa tunoo: Roomaa kieetaiya ngii titakiai kuateera aataru safuuvaara dira vaidiiya titaani ngiaanoo. Inna aikioo ngia mmaanai tiida ausa nuufaivaa varada kuatee, ³⁷tuduu rikioo Pauruuso aataru safuuvaara dira vaidiiya tunoo: Hama ta aataru voovai hatokaunnaivaara ngia kua pinaivaki ti yapa kiada ti utu raririida yoosinna vuutaivaki ti yapa kiada ti ripiikiaavai. Ripiima kiada oovi nnauvaki ti yapa kiaavai. Ta vaa Roomadiri yanaivaa varaunna vaidiyavee. Anna makee iya ti titakiai ta haumakinaa kuateera kiaanoo. Ta hama itaama ti kuatainoo. Tikiai Roomaa kieetaiya ngiariinoo tuma tiini sipuuvaa hatuaa kikiai ta kuaaravee, ³⁸tuduu rikiada aataru safuuvaara dira vaidiiya vara ranada vida Roomaa kieetaiya ivo tuu kuaivaa kiasa mmuduu ivaitana vaa Roomadiri yanaivaa varada Roomaa vaidivaitana varuuvaara kieetaiya rikiada pinaama aatuuravai. ³⁹Aatuuda varida oto yamaa kua tida ivaitanaara boo tida ivaitana vitada mmaanai kiada tunoo: Ti yoosinna aavakidiri pikiada kuatee. ⁴⁰Tuduu rikiada Pauruusooya Siraasaya oovi nnauvakidiri pikiada oto Rutiaanna nnauvaki varida ivaki nuunau gionna kiaapu vaa ausa hanigiooyaatama yamaa kua tida tunoo: Mmannammanna yaagueeqama kiada variatee, kiasa kiada iya pikiada viravai.

Pauruusooya Siraasaya Tesoronikii variravai

17 ¹Pauruusooya Siraasaya vida yoosinnaivaitana Abiporoo Aporonii yaatarada vidada yoosinna Tesoronikii ivaki Yutayaiya nuunaira nnau voovai vauvakira viravai. ²Ivaki vida Pauruuso Yutayaiya nuunaira nnauvaki ari virayaama oro ivaki variravai. Ivo ivaki varuduu taaravooma suai kati varira suaiyauvo nnuduu Anutuuqaa kua fafaara roo kuaivaara ivaki gionna kiaapuuyaata kua tiravai. ³Kua tuoo varioo oyaivaa iya kiasa mmioo tunoo: Anutuuqo mmataama kioo vaidiiivo mmamma nniitaroovaa varoo putuuvakidiri kava diitoovo inna Anutuuqo tuuvaugiataama iiravaivee, kiasa kioo tunoo: Ii vaidi Yisuunnara na ngii giaa ngii miao ivo inna Anutuuqo mmataama kioo vaidiiivovee, ⁴tuduu rikiada vooyaano inna kuaivaara kutaavaivee tida ausa hanigiada Pauruusaya Siraasaya tasipama nuauduu kaayau Ereengaa gionna kiaapu kati ngiari ausa mmuduuyaiyauvaa Anutuuqaa mmuuyaataama ivaitana tasipama nuauduu kaayau gionna ngiari nnutu vauyaataama ivaitana tasipama nuairavai.

⁵Nuauduu teeda Yutayaa vaidiiya iya teeda ti nnaagiai nookiateera kiaa iya nnannatooduu maisama varira vaidiiya yookaira mmatuuyavakidiri rupi nuunaida iyaatama sabi kua sabi kua ruairata ruairata tida rapuaara viravai. Vuduu mmuakiaa gionna kiaapu ivaki varuuyaatama sabi kua sabi kua ruairata ruairata tida vaidiivaa nnutuuvo Yasoonaa nnauvaa ututuuma kiada ivaki Pauruusaya Siraasayara buaidada teeda ivaitana vitada gionna kiaapuuya avuuyavunu yapaaraivaara buairavai. ⁶Buaidada tooduu hama iya teeda vauduu Yasoonata vaa ausa hanigioo vooyaata utu raririida yoosinnaa kieetaiyasi vida aayanna reeda tunoo: Ii vaidi iya mmuakiaa yoosinnaiyavaki nuaida varida ngiari kuaivaa gionna kiaapuuya kiaa mmiaani iya kuaivaara iya nnikiaraida vo aataru vo aataruuvaa iikiaavo mmuakiaa mmatavai maisainoo. Makee itaa kiaa vaidiiya ti yoosinnaivaki ngiaavo ⁷Yasoono ari nnauvaki iya yapa kiaikiai iyaata aayaatama Roomaa kieeta tuanaivaa kuaivaa hatokada kiaanoo: Ti kieeta ari voovai nnutuuvo Yisuuvee, kiaavaivee, ⁸tuduu rikiada gionna kiaapuuyaata yoosinna kieetaiyaatama ivara pinaama yaata utida ngiari yaparaida varida ⁹kieetaiya Yasoonata ausa hanigieera vaidiiyaatama tuduu mmaanai vida yoketaama variaaraivaara kua yeena rau kiada sikauyavuaa iya mmi kiada mmaanai viravai.

Pauruuso ari tasipama nauyaatama yoosinna Beriaa variravai

¹⁰Vuduu akiairauduu ii heena ivaki vaa ausa hanigieera gionna kiaapuuya Pauruusaya Siraasaya titooduu yoosinna Beriaa viravai. Vidada oo ivaki varida Yutayaiya kati varira suaivaki nuunaira nnauvaki ¹¹vuduu ivaki varuu gionna kiaapuuya hama Tesoronikiiya roosiiraida iya yoketaama ivaitana kuaivaa rikiada iya rikiaatainno nnaasu varuduu vo suai vo suai Anutuuqaa kua fafaara roo kuaivaa tuqinnama jaarida tunoo: Pauruuso tuu kuaivo kutaavainnee? Vara unnakuavainnee? ¹²tida rikiada kaayau gionna kiaapu vooyaano Yisuunnara kutaavaivee tuduu Ereengaa gionna vooya nnutu vauyaatama Ereengaa vaidi vooyaatama Yisuunnara kutaavaivee tiravai.

¹³Tuduu rikiada Yutayaa vaidi vooya Tesoronikii hara kiada varuuyaano Pauruuso Beriaa varuu gionna kiaapuuyaata Anutuuqaa kuaivaa kiaa mmuuvaa rikiada seenada nnida gionna kiaapuuya rupi nuunama kiada iyaata kua tuduu rikiada sabi kua sabi kua ruairata ruairata tiravai. ¹⁴Tuduu rikiada vaidi vaa ausa hanigioo vooyaano Pauruusaata seena vaidiiyaatama titooduu nnoori sorovuaraa siriivau vuduu Siraasaya Timotiiya homo Beriaa variravai. ¹⁵Varuduu vaidi vooya Pauruusaa vitooya aataruuvau vida yoosinna Ateena Pauruusaa tasipama vida kieeravai. Vidada oto ivaki kiada vara ranada nnida Pauruusaa kuaivaa Timotiiya Siraasaya kiaa mmida tunoo: Akiairaama Pauruusaasi kuatee, tiravai.

Pauruuso yoosinna Ateena variravai

¹⁶Pauruuso yoosinna Ateena hara kioo varioo Siraasaya Timotiiyara faannairavai. Ivaki faannainno varioo tooduu ivakinnaa gioonna kiaapuuya kaayau unnakua anutuuyauvaara ausa mmuduuya mmuduu too Pauruuso ivaara kaayau pinaama yaata utuduu inna ausaivo maisairavai. ¹⁷Maisauduu rikioo oro nuunaira nnauvaki Yutayaiyaata ngiari voopinnaa gioonna kiaapuuya kati Anutuuqaa ngiari ausa mmuduuya mmiraiyaatama ivaara yaagueeqama kua tiravai. Mmuakiaa suai yookaira mmatuuyaivau gioonna kiaapuuya vida nnidairaiyaatama ivaara yaagueeqama kua tiravai. ¹⁸Kua tuduu rikiada vaidiiya Epikurii aataruuvaara yaagueeqairaiyaata Sotokiaa aataruuvaara yaagueeqairaiyaatama ivaara numa innaata yaagueeqama kua tiravai. Kua tida varuduu vooya tunoo: Aa vaidi sabi kua tira nnaamuru aavo tii kuaivaa oyaivo dataamainno vainnee? tuduu vooyaano tunoo: Ta yaata utida kiaunnao: Ngiari voopinaaya anutuuyauvaarainno tinoo, kiaunnao. Pauruuso Yisuunnara tira kuaivaaraata ivo putuoo kava diitoo kuaivaaraatama tuuvaara iya itaa kua tiravai. ¹⁹Pauruuso itaa kua tuuvaara iya inna vitada oro ngiari kieetaiya nuunaida kua safuura nuunaivaa nnutuuvo Arioopakoona ivaki yapa kiada inna tunoo: Karaasa kua aataru a kiannaivaa ha tinai teeta rikiaunnao? ²⁰A ari vookarai aataruuyauvaara kiannaivaa ta rikiaunnano hama oyaiyauvootainoo. Kava tinai oyaiyauvaa ta arinaima rikiaaravee. Iya itaa kua tiravai. ²¹(Yoosinna Ateena varuuyaata ngiari vo yoosinnaiya numa ivaki varuuyaatama hama nnaaruaa kuaivaara yaata utiraida karaasa kuaivaara nnaasu makemakee nuunaida yaata utida kua tiravai.)

²²Kua tuduu Pauruuso iya nuunaivaa nnutuuvo Arioopakoona ivakidiri diitoo tunoo: Ateena variaa vaidiiyaso, rikiaatee. Vaa na tauvai. Ngiengie ausa mmuduuya mmira mmooriivaara ngia yaagueeqakiaayavee. ²³Na ngii yooqeeyauvaki nuaina variee taukai ngia iima kiada ausa mmuduuya mmira mminnaiyauvaa na tauvai. Tauko vo yeena tapi ngiaunnannuma vaivau fafaaraivo vaivo ni too vaikiyai na jaaruee rikiauko fafaaraivo ivau vaivo tinoo: Aa mminnaa aavo hama ta taunna rikiaunna anutuuvaara yapa kieera mminnaavaivee. Fafaaraivo itaama vaikiyai ngia hama rikiaa taa anutuuvaara ausa mmuduuya mmiaivaaraina na makee kooyaa ngii giaa ngii minaravee.

²⁴Anutuuqoono ngiau mmataivaa iima kioo mmuakiaa mminnaa ngiau mmataivaki vai mminnaiyauvaa iima kioovo ngiau mmataivaa oyai nakaaraivo varinoo. Itaama vaikio too vaidi mmatayaiya ngiari yaakuaadiri heeka kiaa nuunaira nnauyauvaki hama ivo hara kioo varivai. ²⁵Hama Anutuuqo mmoori voovaara kumimakaikio vaidi voovoono inna tasipama mmoori vareeraataivai. Ariinoo yaikiaivaata

variraivaata mmuakiaa mminnaiyauvaatama vaidi mmatayaiya mmiravaivee. ²⁶Ivo mmuaa vaidivai iima kioovaakidiri gioonna kiaapu mmuakiaa oyaiya diitada raubiriida mmuakiaa mmatavau variaanoo. Ariinoo mmuaanaa iya suaivaa teerama kioo iya variaara mmataivaa atau rummua kieeravai. ²⁷Iya innara buaakiateeraivaara ivo itaama iiravai. Iya buaama rada nuaidada kutaa inna teekio ivo iya taivaannee? Hama ivo iya taivaannee? Mo ivo hama mmuaavai mmuaavai ti ngieera varikiaida ta variaunnaanoo. Ti vaini varikiaida ta variaunnaanoo. ²⁸Ivaara kua voovai vainno tinoo:

Inna yaagueeqaivaura ta yaikiaivaa varada nuaida variaunnaanoo.

Kuaivo itaa kua tiivai. Ngiikidiri ngii seena fafaara reera vaidi vooyaatama ivaara kiaanoo:

Kutaa teeta inna nnaakarayaida variaunnaanoo, kiaavai.

²⁹Ta kutaa inna nnaakaraiya varida hama ta yaata utida Anutuuqaara kiaara: Sikau gooraivaannee sikau sirivuaivaannee sikau tuanaivaa mmannammannaiyauvaa vaidiiya ngiari tinniyaadiri yaata utida hatata kiaa mminnaiyauvaa roosiima Anutuuqo itavai varinoo, kiaravee. ³⁰Nnaaru vaidiiya hama rikieerama kiada koonnama varuuvaara hama Anutuuqo yaata utivai. Anna makee mmuakiaa gioonna kiaapu mmuakiaa yoosinna variaya Anutuuqoono tinoo: Ngiingii aataru maisaiyauvaara yaata utida pikiada hanigiaatee, tiivai. ³¹Vaa ivo mmuakiaa gioonna kiaapu mmatayaiya kua pinaana yapeera suaivaa teerama kiaivaara ivo tinoo: Hanigiaatee, tiivai. Vaa ivo vaidi voovai kua pinaana ngii yapa kioo safuuma ngii yaparainaravaa mmataama kiaivai. Ivo inna tuduu putuuvakidiri kava diitoovaara mmuakiaa gioonna kiaapuuya rikiaavo ivo itaa kua kutaavai tiivo vaa kooyaa vainoo, tiravai.

³²Pauruuso itaa kua tuduu rikiada vaidiiivo putuuvakidiri diitoo kuaivaa rikiada vooyaano innara raida puruuka tuduu vooyaano tunoo: Fai vo suai ivaara a kava tinai ta rikiaravee. ³³Iya itaa kua tuduu rikioo Pauruuso iya nuunaivaa pikioo vuduu ³⁴giionna kiaapu vooyaano inna tasipama vida ausa hanigiada Yisuunnara kutaavaivee tiravai. Iyakidiri iya nuunaivaa nnutuuvo Arioopakoona varuu vaidi kieetaivaa nnutuuvo Dioonusuuvaata gioonna voovai nnutuuvo Damariisoovaata gioonna kiaapu vooyaatama inna tasipama vida Yisuunnara kutaavaivee tiravai.

Pauruuso yoosinna Koridii variravai

18 ¹Pauruuso Ateenaa gioonna kiaapuuya kua kiaa mmi taika kioo ivaki pikioo ngioo ngioo numa yoosinna Koridii variravai. ²Varioo tooduu Yutayaa vaidi voovai nnutuuvo Akuirava ivaki variravai. Inna kaano mmata Podoodiri inna mmata kioovoona ari

nnaata Pirisikaunna tasipama mmata Itariaa ivakidiri aa ikiataanni yoosinna Koridii nriiravai. Itariaa kieetaivaa nnutuuvo Karautiiva mmuakiaa gioonna kiaapu Yutayaiya ari yoosinna Roomaivakidiri titooduu Akuiraaya Pirisikauya ivaki pikiada diitada nnidada Koridii numa variravai. Varuduu too Pauruuso ivaitana taanara viravai. ³Oro tooduu ivaitana ivo varoo mmuai sikau mmooriivaa varada buruqa nnau heekeraiyauvaa iiravai. Ivaitana mmuai mmooriivaa uvaara ivo ivaitana tasipama hara kioo varioo ivaitana tasipama mmooriivaa iiravai. ⁴Iinno varioo makemakee kati varira suaiyauvaki nuunaira nnauvaki vioo gioonna kiaapu Yutayaiyaata Ereengaiyaatama kua tiao iya Yisuunnara kutaavaivee kiateraivaara iyaata kua tuduu rikieeravai.

⁵Yapooma Siraasooya Timotiya Maketoniaadiri numa tooduu Pauruuso mmuakiaa suaiyauvaki mmayaaya yoketaivaa gioonna kiaapu Yutayaiya kiaa mmioo varioo tunoo: Yisuuva kutaa Anutuuqo mmataama kioo vaidiiwovee. ⁶Ivo itaa kua tuduu rikiaada iya inna kuaivaara puruuka tida innara maisa kua tuduu rikioo ivo iya mmooka hanigia mmioo ari uyira rairaiyauvunudiri hatutuooma kioo iya tunoo: Fai Anutuuqo hama ngii vitoo yoketaivau ngii yapaanaraivo hama niiki vainoo. Ngiingiiki vainoo. Aqaa suai aavakidiri fai na viee ngiari voopinnaa gioonna kiaapuuya kuaivaa kiaa mminaravaivee, ⁷kiaa kioo iya pikioo oro ari voopinnaa vaidi voovai nnutuuvo Titiiva vuai nnutuuvo Yusutuunna nnauvaki mmayaayaivaa makemakee gioonna kiaapuuya kiaa mmiravai. Ii vaidi ivo ari ausa mmuduuyaivaa Anutuuqaa mmuduu inna nnauvo nuunaira nnauvaa vainivau vairavai. ⁸Vauduu nuunaira nnauvaara dira kieetaivaa nnutuuvo Kirisipiiva ari ausaivaa hanigioo Udaanga Yisuu Kirisiinnara kutaavaivee tuduu ari seena mmuaa nnauvaki varuuyaatama ausa hanigiada kutaavaivee tuduu kaayau gioonna kiaapu Koridii varuuyaatama Pauruusaa kuaivaa rikiaada Yisuunnara kutaavaivee kiaa kiada nnoori vareeravai.

⁹Vo heena voovaki Pauruusaa tinni avuuvo hanigooduu ari vookarauvaa tooduu Udaanga Yisuu Kirisiiva inna tunoo: Sa aatuukianee. Na i tasipauvaara mmannammanna ni kuaivaa iya kiaa mmiee nnaasu varianee. Sa pikiaanee. ¹⁰Kaayau gioonna kiaapuuya aavaki varida ni kuaivaa rikiaivaara hama yopeema vaidiiya i ruputuaaravee, ¹¹tuduu rikioo Pauruuso mmuaa nuanuvai ivaki varioo vo nuanuvai tammaa saivaki iya tasipama varioo Anutuuqaa mmayaayaivaa iya kiaa mmiravai.

¹²Ii suai ivaki Roomaiya ngiariikidiri vaidi voovai nnutuuvo Garioonna titooduu mmata Ereengaivaki oro kua radudeera kieetavai variravai. Varuduu Yutayaa vaidiiya nuunaida Pauruusaa utu raririida kua radudeera nnauvaki viravai. ¹³Vida kieeta vaidi Garioonna tunoo: Aa vaidi aavo yamaa kua yamaa kua tiao Anutuuqaa ausa mmuduuya mmira aataru ari vookaraivaa gioonna kiaapuuya kiaa mmikia ti aataruuvaa

hatokada ari vo aataruvai iikiaano, ¹⁴tuduu rikioo Pauruuso iya kua sai tinara uduu rikioo kieeta vaidi Garioova Yutayaa vaidiiya tunoo: Yutayaa vaidiiyaso, aa vaidi aavo koonnama mmooriivaa iinno pinaama tomeda iinai fai na inna aikiooma ngii kuaivaa arinaima rikiaanaravai. ¹⁵Ngia ngiingii kuaivaaraatama ngiingii nnutuuyauvaaraata ngiingii aataruuyauvaaraatama ngia innara pinaama yaagueeqa kua kiaanoo. Ivaara inna aikioo ngiengienoo radudaatee. Hama na atai kua aavaa ni radudaatainoo, ¹⁶kiaa kioo ivakidiri iya haara vatoo titooduu mmaani viravai. ¹⁷Vuduu vaidiiya Yutayaiya nuunaira nnauvaara dira kieeta vaidi voovai nnutuuvo Sosoteena utida kua radudeera nnauvaa keegiainniva inna riiida ruputuduu Garioova rikioonnaata hama ivaara kua tiravai.

Pauruuso kava vara ranoo numa Adiookiaa variravai

¹⁸Pauruuso kaayau suai Koridiivaki gioonna kiaapu vaa ausa hanigieeraiya tasipama varioonnonno iya pikioo Akuiraaaya Pisisikauyaata vitoo kuanara iinno varioo oro yoosinna Kegeriaa varioo vaa vo kuavai Anutuuqaata kiaa teerama kioo ari kieeta yausiyauvaa yumuku mmanna mmuyai utu kioo ngioo ivaitanaata vitoo siipaivaki karoo mmata Suriaivaura viravai. ¹⁹Vioo vioo yoosinna Epesiisa ivaki siipaivaa pikioo ivaki Akuiraaaya Pisisikauyaata pikioo ivo nuunaira nnauvaki vioo Yutayaa vaidiiya tasipama kua tuduu rikiada iya irisaqirisai kuaivaa innaki yapooduu ivo mmannammanna iya kiaa mmioo variravai. ²⁰Varuduu rikiada tunoo: Ti tasipama hokoba suai variee tiita kua kianee, tuduu rikioo iya ooqoo kiaa kioo ²¹iya pikioo kuanara iinno iya tunoo: Fai Anutuuqo ari yaata utiraivaugiataama ni titanai fai na kava nnaagiai ngiee ngii taanaravaivee, kiaa kioo ivakidiri siipaivaa varoo Epesiisa pikioo viravai.

²²Vioo vioo Kaisariaa ivaki siipaivaa pikioo vioo vioo oro Yerusareema ivaki gioonna kiaapu vaa ausa hanigieeraiyaata yamaa kuaivaa kiaa kioo kava vara ranoo tuoo Adiookiaa oto variravai. ²³Varioo hokoba suai ivo iya tasipama varioonnonno kava vara ranoo ngioo Garatiaa mmataivau nuainno varioo Purukiaa mmataivau nuainno varioo vo yoosinna vo yoosinnaiyauvaki nuainno varioo vaa ausa hanigioo gioonna kiaapuuya kua kiaa mmiaa roo nuauduu yaagueeqama kiada variravai.

Aporoova yoosinnaivaitana Epesiisa Koridii variravai

²⁴Yutayaa vaidi voovai nnutuuvo Aporoova yoosinna Aresadiriaa diaa vaidivai yoketaama kuaivaa tioo Anutuuqaa kua fafaaraivaa yoketaama too arinaima rikioovoona numa yoosinna Epesiisa variravai. ²⁵Varuduu gioonna kiaapu vooya Udaanga Yisuu Kirisiinna aataruuvaa inna kiaa mmuduu ivo ivaara kaayauma sirigainno Yisuunnara safuuma gioonna kiaapuuya kiaa mmiravai. Kiaa mmioo ivo Yuvuaano nnoori apuu

aataruuvaa nnaasu rikioo hama Yisuunnara kutaavaivee tioo nnoori apira aataruuvaa rikieeravai. ²⁶Ivo nuunaira nnauvaki vioo yaagueeqama kuaivaa tuduu Pirisikauya Akuiraaya inna kuaivaa rikiada inna vitada ngiari nnauki kiada Anutuuaa aataruuvaa safuuma inna kiaa mmuduu rikieeravai. ²⁷Rikioo mmata Ereengaivaki kuanara uudu vaa ausa hanigiooya inna yamaa kua yamaa kua tida yanaivaa fafaarama kiada inna mmikio varoo oro ngiari seena gioonna kiaapu Ereenga variyai mminai teeda inna tuqinnaateera fafaarama mmuduu varoo viravai. Vioo vioo oro ivaki varioo gioonna kiaapu Anutuuoqo iyara yoketauduu vaa ausa hanigiooya tasipama mmoori vareeravai. ²⁸Mmoori varoo varioo Yutayaa gioonna kiaapuuya avuuyavunu iyaata kua tioo iya irisai ranaanaira kua tuuvaa yaataroo Anutuuaa kua fafaara roo kuaivaa kooyaa iya kiaa mmioo tunoo: Kutaa Yisuuva Anutuuoqo mmataama kioo vaidiivovee, tiravai.

Pauruuso Epesiisa variravai

19 ¹Aporoova homo Koridii varuu suaivaki Pauruuso mmata vuutaivaki nuainno varioo numa yoosinna Epesiisa variravai. Epesiisa varioo toduu gioonna kiaapu vaa ausa hanigioo vooya inna teeda vauduu ²iya yaparainno tunoo: Ngia ausa hanigioo suaivaki Mmannasa Yoketaivaa vareeravainnee? tuduu rikiada iya inna sai tunoo: Mo Mmannasa Yoketaivo variivaara hama ta rikiaunnao, ³tuduu rikioo Pauruuso kava iya yaparainno tunoo: Mo ngia dee nnoori apira aataruvai vareeravainnee? tuduu rikiada iya inna sai tunoo: Mo ta Yuvuaano nnoori apira aataruuvaa varaunnavavee, ⁴tuduu rikioo Pauruuso kava iya tunoo: Nnaaru gioonna kiaapuuya ngiari mminnamminnaa maisaiyavuaa pikiovaara Yuvuaano iya nnoori apiravai. Ivo gioonna kiaapu Isarairaiya kiaa mmioo tunoo: Vaidi voovai ni nnaagiai nninaraivaara ausa hanigiada kutaavaivee kiatee. Ivo itaa kua tuuvo inna Yisuunnara tiravaivee. ⁵Pauruuso itaa kua tuduu iya rikiada Udaanga Yisuu Kirisiinnara kutaavaivee kiaa kiada nnoori vareeravai. ⁶Varooduu Pauruuso ari yaakuuvaitana iyayaa utuduu Mmannasa Yoketaivo iyaki varuduu iya ari vo kua vo kua hama tauraa rikieeraiyavakidiri tida Anutuuoqo tuu kua ari vookaravuaa gioonna kiaapuuya kiaa mmiravai. ⁷Vaidi yaakuuvaitana yukukidiri taaramadoono itaama iiravai.

⁸Uudu too Pauruuso taaravooma kuraaga ivaki varioo makemakee Yutayaiya ngiari nuunaira nnauvaki vioo gioonna kiaapuuyaata yaagueeqama kuaivaa tioo Anutuuoqo gioonna kiaapuuyara diravaara iyaata kuaivaa tioo iya ivara kutaavaivee kiateraivaara yamaa kua yamaa kua tiravai. ⁹Tuduu rikiada vooyaano tinni yaagueeqaida inna kuaivaara nniki rakaida gioonna kiaapuuya avuuyavunu Udaangaivaa aataruuvaa maisa kua tiravai. Itaa kua tuduu rikioo Pauruuso iya pikioo

vaa ausa hanigioo vooyaata vitoo vaidiivaa nnutuuvo Turanaanna vitaira nnauvaki mmuakiaa suai makemakee gioonna kiaapuuyaata Udaanga Yisuu Kirisiinna kuaivaara kua tiravai. ¹⁰Taara nuanu itaama uududuu mmuakiaa gioonna kiaapu Yutayaiyaata ngiari voopinnaiyaatama mmata Asiaivau varuuyaano Udaanga Yisuu Kirisiinna kuaivaa rikieeravai.

Takevaanna mmaapuuyaano mmagia maisaiya titoodu hama viravai

¹¹Anutuuqo ari yaagueeqaivaa Pauruusaa mmuduu ari vookara ari vookarau mmooriiyauvaa uudu pinaa ari vookarairayauvai vairavai. ¹²Vauduu teeda gioonna kiaapuuya buruqaiyauvaa varada Pauruusaa mmammaivau yapa kiada varada nniitarooya mmuduu iya nniitarooyauvo taikooduu mmagia maisaiyauvo gioonna kiaapuuya aakiaiyauvaki varuuyauvo mmaanai tiida viravai.

¹³Vuduu rikiada Yutayaa vaidi vooya nuaida varida mmagia maisaiyauvaa vaidiia aakiaiyauvakidiri titooya iida varida mmagia maisaiyauvaa titaaree kiaa Udaanga Yisuu Kirisiinna nnutuuvaa tiravai. Iya mmuakiaaya mmuaavai mmuaavai mmagia maisaivaa tunoo: Na Pauruuso ti kiaa ti mmii vaidi Yisuu Kirisiinna nnutuuvaa tasipama i titanai mmaanai tiee kuane, tiravai. ¹⁴Tuduu Yutayaa vaidi voovai nnutuuvo Takevaava ivo Anutuuqaara kati puara hudeera kieetavai inna mmaapuudo yaaku saivai sainaidiri taarama iyaata itaama iiravai. ¹⁵Uduu rikioo mmagia maisaivo vaidiivaa aakiaana varuuvo iya tunoo: Vaa na Yisuunna tee Pauruuso ii mmayaayaivaa vaa na rikiauvai. Mo ngia aanna deeyanee? ¹⁶kiaa kioo mmagia maisaivo vaidiivaa aakiaivaki varuuvoo diitoo iya puaisakama ruputuoo vara reemi kioo iya uyira rairaiyauvaa kerekaareno iya mmuakiaaya yaatara kioodoo inna nnauvaa pikiada taguaadaya iya kiau vitiikaiyauvo ari vookaraama tuuduu ngiari toovau vida kieeravai.

¹⁷Itaama kioodoo ngiari voopinnaiyaata Yutayaiyaatama Epesiisa ivaki varuuyaano ii kua ivaa rikiada aatuuda Udaanga Yisuu Kirisiinna nnutuuvaa vararu utiravai. ¹⁸Utuduu gioonna kiaapu vaa ausa hanigiooyaano numa gioonna kiaapuuya avuuyauvunu ngiari saaka sifaa iira aataruuyauvaara kiaa kookieeravai. ¹⁹Kiaa kookieema kioodoo vooyaano ngiari yanaa saaka sifaa kua vau yanaiyauvaa nuunama kiada iya avuuyauvunu ikia mmuturiravai. Ikia mmuturuu yanaiyauvaara yookaama kioo sikauyauvaa iya jaarida rikiooduu vaa iya kuminayaa pinaa sikau yanaiyauvaa (50,000) kagaari kieeravai. ²⁰Iya itaama uuvaara kaayau gioonna kiaapuuya Udaanga Anutuuqaa mmayaayaivaa rikiada yaagueeqama variravai.

Gioonna kiaapu Epesiisaiya kuaivaa ruairata ruairata tiravai

²¹Iya itaama uuyauvo taika kioodoo Mmannasa Yoketaivoono Pauruusaa yaata utiraivaki kiaa mmuduu yaata utuoo tunoo:

Fai na Maketoniaa viee nuaina Ereengaa mmataivaugiataa viee yaataree kava vara ranee ngiee Yerusareema kuanaravai. Fai na oro Yerusareemannaadee nuaina nnaagiai tiee yoosinna Rooma kuanaravee, ²²kiaa kioo ivo ari tasipama nuaira vaidiivaitana Timotiiya Erasataaya titaa kiooduu Maketoniaa ivaitana vuduu homo ivo mmata Asiaivau hara kioo variravai.

²³Ii sui ivaki gionna kiaapu Epesiisaiya Udaangaivaa aataruuvaa pinaama ari vookaraama kua tuduu hama yoketairavai. ²⁴Vaidi voovai nnutuuvo Demetiriiva varioo sikau mmannaammannau sirivuaivaa utu ruaataru kioo ngiari unnakua anutuu gionnaivaa nnutuuvo Aratemiisaa nuunaira nnauvaa mmannammannaiyuvaa iravai. Iinno iyauvaa gionna kiaapuuya mmuduu sikau irisaiyuvaa pinaama inna mmuduu ari seena mmoori varooyaatama mmiravai. ²⁵Vo sui Demetiriiva iyaatama ari seena mmuaa mmooriivaa uuyaata rupa nuunama kioo iya tunoo: Vaidiso, vaa ngia taano. Ta aa mmoori aavaa iikiaunnani gionna kiaapuuya irisai sikauyuvaa ti mmiaanoo. ²⁶Ii vaidi Pauruuso ii mmooriivaa vaa ngiengienoo teeda rikiaavai. Pauruuso tinoo: Vaidiia ngiari yaakukidiri iikiaa anutuuyauvo hama kutaa anutuuyauvaivee, tikiari rikiada kaayau gionna kiaapu Epesiisa aavaki variaiyataa mmuakiaa mmata Asiaivaki variaiyataa vaa inna kuaivaa rikiada kutaavaivee kiaavai. ²⁷Titiiyara yaata utuatee. Fai gionna kiaapuuya itaa kua tida ti mmooriivaara unnakuavaivee kiaa kiada hama ta iikiaunnaiyuvaa varada irisai sikauyuvaa ti mmiaaravai. Na hama ivaara nnaasu kua kiaunoo. Aa ti anutuu gionna Aratemiisaara mmuakiaa gionna kiaapu Asiaiyataa mmuakiaa mmata variaiyataa ausa mmuduuya mmiaavai. Fai gionna kiaapuuya Pauruusa kuaivaa rikikio fai Aratemiisaa nuunaira nnauvo rupusavai vaino fai inna nnutuuvo mmataki tuoo kuanaravaivee, tiravai.

²⁸Ivo itaa kua tuduu rikiada mmuakiaa vaidiia ii kua ivaara ausaiyauvo pinaama nnannatooduu pinaama aayanna tida tunoo: Ta Epesiisaiya ti anutuu gionna Aratemiisaa nnutuuvo ngiau aapu vakiaivee, ²⁹tududuu rikiada mmuakiaa gionna kiaapu ivaki varuuyaatama sabi kua sabi kua ruairata ruairata tida Pauruusa tasipama nuau vaidi Maketoniaa diaa vaidi taaravaitana Gaiyaasaya Arisarakaaya utu raririida seenada vida nuunama varida kua tira nnauvakira viravai. ³⁰Vuduu rikioo Pauruuso arinaidiri iya nuunaivaki kuane kua uduu vaa ausa hanigiooyaano inna rubuuduu ³¹mmata kieeta vaidi vooya Pauruusaara yoketauyaano ngiaammuauya titaa kiooduu oro yaagueeqama inna kiaa mmida tunoo: Sa kooyaa iya nuunaivaki viee ai viriivaa iya vitaakianee, ³²tuduu nuunau gionna kiaapuuya sabi kua sabi kua ruairata ruairata tida varida vooyaano ari vo kua voovai tuduu vooyaano ari vo kua voovai tida hama ngiari nuunau

kua oyaivaara tuqinnama rikieeravai. ³³Hama rikiooduu Yutayaa vaidi vooyaano ngiari seena vaidiivaa nnutuuvo Aresadereenna vitada gioonna kiaapuuya avu teeda vau koovau yapa kieeravai. Yapa kioovaara gioonna kiaapu vooyaano yaata utida innara tunoo: Aresadereeva kua oyaivovee. Kuaivo innaki vainoo, tuduu rikioo Aresadereeva diitoo ariiyara ooqoo tioo iya kuaivaa ariiyaadiri kiaa hatokaanee kiaa iya yaaku ruvuaatairavai. ³⁴Ivo yaaku ruvuaatauduu rikiada gioonna kiaapuuya vara inna tooduu ivo Yutayaa vaidivai uduu teeda hama innara yoketairaida hokoba suai mmuai kuaivaa nuunama mmuaivaugiataama aayanna tida varida tunoo: Ta Epesiisaaya ti anutuu gioonna Aratemiisaa nnutuuvo ngiau aapu vakiavee, tiravai.

³⁵Tududuu rikioo yoosinnaivakinnaa kieeta vaidi kua fafaaraira voovoono diitoo iya hai tioo tunoo: Epesiisaa vaidiso, vaa mmuakiaaya taavai. Ti anutuu gioonna Aratemiisaara nuunaira nnauvoota ari sikau mmannammannaivo ngiau aapuuvakidiri tiivootama ti yoosinna aavaki vainoo. ³⁶Hama gioonna kiaapu voovoono aa kua aavaa hatokaanaravaivee. Ivaara sa pinaama kua tiraida tirooma varida sa ivaara vuavi tida varida mmoori iikiatee. ³⁷Aa vaidi aavaitana hama ti nuunaira nnauyauvakidiri mminnaiyauvaa mmuara varada hama ti anutuu gioonnaivaara nniki rakaida maisa kua kiaavaaraida ngia ivaitana vitada aa kua pinaa aavaki yapaano. ³⁸Demetiriivaata ari seena mmoori vareeraiyaatama kua pinaivaa vo vaidivaaki yapaaree kiaavo kua radudeera suaiyauvo vaikiavi kua rikieera vaidiiva variaano. Iya ivaki vida ngiariiki ngiariiki kua pinaivaa yapaatee. ³⁹Fai vo kua voovai ngiiki vainai kua tira suaivaki ngia mmuakiaaya safuuma nuunaida kua kiatee. ⁴⁰Anna makee ta nuunaida sabi kua sabi kua ruairata ruairata kiaunna kua aavaara fai Roomaa kieetaiya kua pinaivaki ti yapaarannee? Vara hama ti yapaarannee? Hama ta rikiaunnonoo. Anna makee ta iikiaunna kua aavaa oyaivo hama vaivaara fai Roomaa kieetaiya kua pinaivaki ti yapaaraikiavi ta dee kuavai iya sai kiaarannee? Hama kua sai kiaraiivootainoo, ⁴¹kiaa taika kioo kua fafaaraira vaidiivo iya titooduu vida raubiriiravai.

Pauruuso Maketoniaivakiaata Ereengaivakiaatama nuairavai

20 ¹Raubiriida tirooma varuduu Pauruuso vaa ausa hanigioo gioonna kiaapuuyara aayanna tuduu innasi nnuduu yamaa kua yamaa kua iyaata kua tioo tioo kuaivaa kiaa taika kioo tunoo: Inna aikioo, na kuanaravee, kiaa kioo iya pikioo mmata Maketoniaa viravai. ²Vioo ivaki nuainno varioo vaa ausa hanigioo gioonna kiaapuuyaatama yamaa kua yamaa kua kua roo nuainnonno iya pikioo oto mmata Ereengaivau varuduu ³taaravooma kuraaga taika kioodoo siipaivaki karoo kava vara ranoo mmata Suriaa kuanaree kua rikiooduu vaidi

Yutayaiya inna ruputuaara kua yeena rauduu rikioo ipi kuanee tuuvaa pikioo kava vara ranoo Maketoniaa nniravai. ⁴Nnudu too Beriaa diaa vaidi Puraanna mmaapuuvaa nnutuuvo Sopataraava inna tasipama kuanara uudu Tesoronikii diaa vaidi voovaitana nnutuuvaitana Arisarakaaya Sekuduuya iya tasipama kuaara uudu Derevee diaa vaidi voovai nnutuuvo Gaiyaaso iya tasipama kuanara uudu Timotiivaata iya tasipama kuanara uudu mmata Asiaa diaa vaidi voovaitana nnutuuvaitana Tukikiya Toropimooya iya tasipama kuaara iiravai. ⁵Iyannaadee vidada oro yoosinna Toruaasa varida Pauruusooya tiyara faannairavai. ⁶Faannauduu bereeta hama puuqaira yeennaivaa tasipama hudeera buusaivaa nneera suaivo taika kioodoo ta yoosinna Piripii pikiada siipaivaki karada vidada variaannaduu yaaku sai suaivo taika kioodoo vidada yoosinna Toruaasa oro tiyara faannauya tasipama ivaki variaannaduu mmuaa Sudaqaavai taikeravai.

Nnaagiai suaivaki Pauruuso yoosinna Toruaasa variravai

⁷Sudaqa heenaivaki ta vaa ausa hanigieeraiya nuunama varida yeenna nneeravai. Nnaa taika kioodoo Pauruuso pataino iya pikioo kuanaraivaara yaata utuoo mmayaayaivaa iya kiasa mmioo varuduu heena tammairavai. ⁸Ta nnau aruovaki varida kua tida variaannaduu kaayau toobaiyauvaa subi hara kioodoo too varuduu ⁹vaidi karaasa voovai nnutuuvo Aitukuuva tabaanga keegiaivaki varuduu Pauruuso kuaivaa mmannammanna hokobama tududuu Aitukuuva vuru rauduu ivo varioo vurura rusirusiinnonno puaisakama vuru vainno rikioo ngiauvakidiri taikiapa roo tuoo voo mmataivaudiri ari ruputu kioo ivau putuoo vairavai. Vauduu gionna kiaapuuya reemi rada oto inna vararu utida tooduu vaa putuduu ¹⁰Pauruuso reemi roo voo varoo innayaa vainno inna varau utu kioo vainno tunoo: Sa pinaama yaata utuatee. Inna yaikiaivo homo innaki vainoo, ¹¹kiasa kioo kava vara ranoo verepi gionna kiaapuuyaata ngiari varuuvaki voo yeennaivaa kusii kioo nneeravai. Nnaa kioo kava ivaki varioo iyaata kua tududuu suaivo reera kioodoo iya pikioo viravai. ¹²Vioo kioodoo iya vaidi karaasaivo kava diitoo varuuvaa vitada ari nnauvaki yapa kioodoo ivo kava diitoo varuuvaa iya ausaiyauvo kaayauma yoketairavai.

Pauruuso yoosinna Miretee viravai

¹³Pauruuso Toruaasadiri yukuyaa Asosoo kuanarainno mmuaanaa ti kiasa ti mmioo tunoo: Vidada Asosoo niyara faannakiatee, kiasa kioodoo teennaadee vida siipaivaki karada vidada oro yoosinna Asosoo vainiivau siipaivo duduu ta ivaki Pauruusaara faannairavai. ¹⁴Faannakiaannaduduu ivo ngioo ngioo Asosoo ivakidiri ngioo ti sunoo siipaivaki karoo ti tasipama varuduu ta vidada yoosinna Miturenee viravai. ¹⁵Ta ii yoosinna

iva pikiada vidada vakiaannaiya patauduu vidada yoosinna Kioosaa vainima vauvaa vida yaatarada vakiaannaiya patauduu vidada yoosinna Samosoo vida teeda yaatarada vakiaannaiya patauduu vidada yoosinna Mireteera viravai. ¹⁶Vaa Pauruuso yaata utuoo tunoo: Hama hokoba suai mmata Asiaivaki ni variataikiai vida ta Epesiisa yoosinnaiva yaatarada Mireteera kuaaravee, kiaa kioo Mireteera viravai. Pauruuso buusa Pedikoosa nneera suaivo vainima vaino rikioo Yerusareema seenoo kuanaraivaara yaata utuoo itaa kua tiravai.

Pauruuso Epesiisa varuuya ari kuanara kuaivaa kiaa mmiravai

¹⁷Pauruuso numa yoosinna Miretee varioo ngiaammuauya titooduu Epesiisa varuu gioonna kiaapu vaa ausa hanigiooyara haitatuura vaidiiya tummuateera tuduu iya innasi tiiravai. ¹⁸Tuuduu too ivo iya tunoo: Vaa ngia taavai. Na ikiataa Asiaa mmataivau numa hara kiee variaa suaiyauvakidiri varia ree vice variee mmuakiaa suai ngii tasipama variravai. ¹⁹Na Udaanga Yisuu Kirisiinna mmoori vareera ngiaammuauvai variee rateeraivaa tasipama mmoori vareenana hama niniyara mannaka tiraina na adiee variravai. Vaidi Yutayaiya ni mmaarau kua tida mmuaararavaa ni muuvo niyaa vauduata na Udaangaivaa mmooriivaa vareeravai. ²⁰Vaa ngia taavai. Na ngii nuunaiyauvaki kooyaa mmayaayaivaa ngii giaa ngii miee ngiingii nnauyauvakiaatama kooyaa ngii giaa ngii miravai. Niiki vai kuaivo ngiiki vainai ngia yoketaama variaaravaa hama na voovai hatairavai. Na kooyaa ngii giaa ngii miravai. ²¹Na Yutayaiyaata ngiari voopinnaiyaatama ngiari mminnamminnaa maisaiyauvaa pikiada ausa hanigiada ti Udaanga Yisuu Kirisiinnara kutaavaivee kiateeraivaara mmannammanna iya kiaa mmiravai. ²²Aanna makee Mmannasa Yoketaivoono ni giaa ni mioo kuaneera ni tikiai na Yerusareema kuanaravai. Ivaki vai mmuaararavoo niisi nninaraivaa hama na rikieerama kiee kuanaravai. ²³Aa kua aavaa vaa na rikiauvai. Mmuakiaa yoosinnaiyauvaki na nuaina variaaduu Mmannasa Yoketaivoono ni giaa ni mioo tunoo: Iya i mmaara oovi nnauvaa teeraida mmuaararai mminnaivaatama i mmaara teerama kiada variaanoo. Ivo itaa kua tuuvaa vaa na rikiauvai. ²⁴Na mmata aavau variauu mmammaivaara kiaunoo: Kumina mminnaavaivee, kiaa kiee hama na ivaara yaata utuaunoo. Na ni mmoori Udaanga Yisuu Kirisiiva ni muuvaa iima taika kiaanaraivaara hama nini mmammaivaara na yaata utuaunoo. Anutuuoqo ari Mmaapuuvaa kati ti mmuu mmayaaya yoketaivaa na kiaa kookieema kiee kiaunoo. Ii mmoori ivaa Udaanga Yisuu Kirisiiva ni miravai.

²⁵Na makemakee ngii tasipama variaa suaivaki Anutuuoqo gioonna kiaapuuyara diravaara ngii kiaa kookieema ngii giaa ngii miravai. Aanna makee vaa na rikiaunoo. Na itaama ngii kiaa kookieema ngii

giaa ngii miaa mmuakiaaya fai ngia hama kava ni tinniivaa taaravai. ²⁶Ivaaraina aa suai aavaki na yaagueeqama ngii giaa ngii miee kiaunoo: Fai ngiiikidiri gioonna kiaapu voovoono na kiaa kuaivaa hama rikioo hama ausa hanigieerama kino kuaivo fai hama niiki vainaravaivee, kiaunoo. ²⁷Hama na vo kuavai hatairama kiee Anutuuoqo ngiiiyara uu mmoori eyommaavai vaa na kooyaa ngii giaa ngii miaivaara na itaa kua kiaunoo. ²⁸Ngiengieenoo ngiingiiiyara tuqinnama haitatuukiatee. Puara sipisiipara haitatuurayaama Mmannasa Yoketaivoono gioonna kiaapu vooya haitatuukiateera ngii tuuyaraatama tuqinnama haitatuukiatee. Anutuuqaa gioonna kiaapuuya vaa ari Mmaapuuvaa kiauvaadiri yookaama kioo viteeraiyaraatama haitatuukiatee. ²⁹Vaa na rikiauvai. Fai mmararaa avaikaraiya puara sipisiipaiya nuuna kiaa aakiaivaki nnida iya gutuaani raubiriikiaaneema na ngii pikiee vinai vaidiyya ngii nuuna aakiaivaki nnida maisa mmooriiyauvaa ngii iikiaaravai. ³⁰Mo fai ngiiikidiri vaidi vooyaano vaa ausa hanigieera vooya unnakua unnakua kiaa kuaiyauvaa haubayama tikiyai fai iya nnaagiai kuaaravai. ³¹Ivaaraida tuqinnama haitatuukiatee. Na taaravooma nuanu heenagieena ikiannagisanna hama na pikieeraina na rateera boo tiraivaa tasipama yamaa kua yamaa kua tiee variee mmuaavai mmuaavai kuaiyauvaa ngii giaa ngii miauyauvaa sa taunnuatee.

³²Aanna makee Anutuuoqo kati gioonna kiaapuuyara yoketaama yaata utuuvaara na innaata ngiiiyara yamaa kua yamaa kua tiee kiaunoo: A iya puaisa utuanee, kiaunoo. Ivoono aikiooma ngii utinanai ngia yaagueeqama varia rada vidada koovayaida varikio kua yoketaivaa ariinnee tii gioonna kiaapuuya kiaa mminaraivaa fai ngiiita ngii giaa ngii minaravai. ³³Na ngii tasipama variaa suaivaki sikau goora sirivuaiyauvaannee uyira rairaiyauvaa taaduu hama ni varaatairavai. ³⁴Vaa ngiengieenoo taavai. Na nini yaakuuvakidiri mmoori varenana niniiniaata ni tasipama nuairaiyanaatama tiisi hameetau mminnaiyauvaa vareeravai. ³⁵Na mmuakiaa mmoori iikiaiuyavunudiri ngii vitaama kiee kiaunoo: Ta itaama mmooriiyauvaa yaagueeqama kiada iidada gioonna kiaapu muaraagama variayaraatama mmooriiyauvaa iikiai iyaatama yoketaama variatee. Na itaa kua kiaa kiee Udaanga Yisuu Kirisiiva tuu kuaivaara yaata utuee tiravai. Ivo tunoo: Vaidi voovoono mminnaiyauvaa kati vakiaa seenaiya mmikio too kaayauma inna ausaivo yoketainoo. Vaidi voovoono mminnaiyauvaa ariinnee kiaa varaikio kiisama inna ausaivo yoketainoo. Mminnaiyauvaa kati vakiaa seenaiya mmira aataruuvoono mminnaiyauvaa ariinnee kiaa vareera aataruuvaa yaataravaivee. Yisuuva itaa kua tiravaivee.

³⁶Pauruuso itaa kua kiaa taika kioo iya tasipama toorivu yau haroo yaaku vareeravai. ³⁷Yaaku vara taika kioodoo mmuakiaaya kaayauma innara ratada varida inna varau utu kiada vaidi inna mmooteeravai.

³⁸Ivo vaa iya tunoo: Fai ngia hama kava ni tinniivaa taaravaivee, tuuvaara kaayauma iya ausaiyauvo mmuaarareeravai. Mmuaararooduu iya inna vitada siipaivakira viravai.

Pauruuso Yerusareema viravai

21 ¹Iya Pauruusaa vitada oro ivau kioodoo teeda ta iyara boo ikiee kiaa kiada ta iya pikiada siipaivaki karada safuuma vidada yoosinna Kosoo yaatarada vakiaannaiya pataduu vidada yoosinna Rotoo yaatarada vidada yoosinna Pataraivaki siipaivakidiri reemi rada ²nuaidada taannaduu siipa voovai mmata Ponikii kuanara uduu teeda teeta ivaki karada viravai. ³Vidada taannaduu mmata Kuporoo ti vainima vauduu teeda inna saigiataadiri vidada mmata Suriaa viravai. Ivaki vau yoosinna voovai nnutuuvo Turu ivaki siipaivaki vau hoonahaanaiyauvaa ivau yapaara uduu ta ivakidiri reemi rada ⁴nuaidada taannaduu vaa ausa hanigieera gioonna kiaapu vooya ivaki ti teeda vauduu ta iya tasipama mmuaa Sudaqavai ivaki variravai. Variaannaduu Mmannasa Yoketaivo iya kiaa mmu kuaivaa Pauruusaa kiaa mmida tunoo: Sa Yerusareema kuane, ⁵tuduaata ta iya tasipama variaanna suaivo taikoodoo iya pikiada kuaara iikiaannaduu iya mmuakiaa ngiari nnaata nnaakaraiyaatama ti sunada yoosinnaivakidiri nnoori siriivau viravai. Ta oro dida vaido toorivu yau harada yaaku vareeravai. ⁶Yaaku vara taika kiada titiiyara titiiyara boo kiaa kiada ta iya pikiada siipaivaki karada variaannaduu iya ngiari nnauyauvakira viravai.

⁷Vuduu ta Turudiri pikiada vidada yoosinna Potoromai siipaivakidiri reemi rada taannaduu vaa ausa hanigieera gioonna kiaapu vooya ti teeda ti sunada vuduu oro iya nnauyauvaki mmuaa heena ⁸vakiaannaiya pataduu iya pikiada vidada oro yoosinna Kaisariaa varida taannaduu vaidi voovai Anutuuqaa mmayaaya tiraivaa nnutuuvo Piriipo ti too vauduu ta inna tasipama inna nnauvaki variravai. Ivoono nnaaru Yerusareema varuduu gioonna kiaapuuya Anutuuqaa mmoori varoo vaidi yaaku saivai sainaidiri taaravaitana mmata suaivaki inna tasipama mmataama kieeravai. ⁹Ivo numa yoosinna Kaisariaa varuduu ari raunnaapu taarama taarama hama vaati varooya inna tasipama varida Anutuuqo iya kiaa mmu kuaivaa gioonna kiaapuuya kiaa mmiravai.

¹⁰Kiaa mmuuya varuduu teeta iya tasipama variaannaduu kaayau suaiyauvo taika kioodoo forofetaa vaidi voovai nnutuuvo Akapaava Yutayaivakidiri nniravai. ¹¹Numa ti tasipama varioo Pauruusaa vausaiavaa vara kioo ari yuku yaakuuyauvaa ranaa rau kioo iya kiaa mmioo tunoo: Mmannasa Yoketaivoono aa kua aavaa tinoo: Aa vaua aavaa nakaaraiivo fai Yerusareema vinai fai vaidi Yutayaiya inna yuku yaakuuyauvunu ataama ranaa rau kiada ngiari voopinnaiya mmiaaravaivee, tiivai.

¹²Ivo itaa kua tuduu rikiada teetaata mmuakiaa gioonna kiaapu

ivakinnaiyaatama yaagueeqama Pauruusaa kiaannano: Sa Yerusareema kuane, ¹³ kiaannaduu rikioo ivo ti kuaivaa sai tunoo: Ngia aaniira ratada variaanne? Na ngii tauko kaayauma ni ausaivo mmuaararainoo. Fai na Yerusareema vinai iya ni ranaa rammuaara iikiai fai na hama aatuunaravai. Iya tikiai fai na Udaanga Yisuu Kirisiinnara putinaraivo inna aikioovee, ¹⁴ tuduu rikiada ta hama inna kuaivaa hatokeerada pikiada innara kiaannano: Inna aikioo, kii ti Udaanga Anutuuqaa yaata utiraivaugiataama iikiaivee, tiravai.

¹⁵ Ta Pauruusaa tasipama nuairiya ivakinnaaya tasipama variaanna suaivo taika kioodoo teeda ta titi mminnaiyauvaa teerada Yerusareema viravai. ¹⁶ Kuaannaduu vaa ausa hanigioo gionna kiaapu vooya Kaisariaa varuuya ti tasipama vida vaidi ta inna nnauvaki variaaravaa nnutuuvo Manasaava Yerusareema varuuvaa nnauvakira ti vitada viravai. Ivo Kuporoo diaa vaidivai. Vaa ivo tauraa Yisuunnara kutaavaivee tiravai.

Pauruuso Yakoopaata kua tiravai

¹⁷ Ta Yerusareema kuaanna suaivaki vaa ausa hanigieera vaidiia ti teeda tiyara kaayauma yoketairavai. ¹⁸ Tiyara yoketauduu vakiaannaiya patauduu ta Pauruusaa tasipama Yakoopaasi kuaannaduu vaa ausa hanigioo kieetaiya ivaki inna tasipama variravai. ¹⁹ Varuduu Pauruuso iyasi vioo iyara kiasa kioo Anutuuqo inna mmuu mmooriivaa ivo ngiari voopinaiyasi nuainno varioo vo yoosinna vo yoosinnaiyauvaki uu mmayaayaiyauvaa iya kiasa mmiravai.

²⁰ Ivo itaama iya kiasa mmi taika kioodoo rikiada iya Anutuuqara kua yoketaivaa tiravai. Kiasa kiada Pauruusaa tunoo: Ti seena-o, vaa a taannavai. Aavaki kaayakaayau ari vookarau gionna kiaapu Yutayaiya vaa Yisuunnara kutaavaivee tida Anutuuqaa mmaanna tuu aataruuvaa hama pikiaavai. Yaagueeqama iikiaavai. ²¹ Vaidi vooya vaa iya kiasa mmida tunoo: Pauruuso ngiari voopinaiya yoosinnaiyauvaki nuainno varioo Yutayaa gionna kiaapu iyauvaki variaya tinoo: Musiiva mmaanna tuu kuaivaa pikiada sa ngiingii nnaakaraiya mmammaiyauvaa hatokaatee. Sa Yutayaiya aataruuyauvaa iikiatee. A itaa kua kiannaivaara vaidi vooyaano tiravai. ²² Aavaki variaya a ngiannaivaara iya rikikio hama iya nnannataivaannee? Vara iya nnannataivaannee? Iya nnannateenai fai ta dataakiaarannee? ²³ Inna aikioo, ta i kiasa i mmiaara kuaivaa iikiane. Aavaki variaa vaidi taarama taaramada mmaanna tuu kuaivaa vaa hatokoovaara Anutuuqaata kua kiasa teerama kioo kua kutaivaa tida irisaivaa iida variaano. ²⁴ Eenoo viee iyaata vitee oro mmaanna tuu kuaivaa hatokoovaara irisai iira aataruuvaa iima kiada idaraatama eenoo sikaunnaadiri yookaama kinai teeda fai iya ngiari kieeta yausiiyauvaa yumukuaaravee. A itaama

taika kinai fai mmuakiaaya i teeda kiaara: Nnaaru iya innara tuu kuaivo unnakuavaivee. Ivo Anutuuqaa mmaanna tuu kua aataruuvaa ariinoo iinoo, kiaravee. ²⁵Mo ngiari voopinnaiya vaa Yisuunnara kutaavaivee tiraiyara teenoo yaata utida iyani yanaa voovai fafaara reeda ta kua yeena rau kiaanna kuaivaa nnaasu iikiateera kiasa mmiravai. Ta iya kiasa mmida kiaannano: Unnakua anutuuyauvaa mmiaa haipa yeenna fayaiyauvaa sa nnaatee. Sa fayai kiauyauvaa nnaatee. Sa fayaiyauvaa nnuunaiyauvaki hadauma utuaavo putiiyauvaa nnaatee. Sa sabi nuaira aataruuvaa iikiatee, tiravai.

²⁶Iya itaa kua tuduu vauvo patauduu Pauruuso iya tuu kuaivaa iinno vaidi taarama taaramada vitoo mmaanna tuu kuaivaa hatokoovaara irisai iira aataruuvaa iya tasipama iiravai. Iima taika kioo nuunaira nnau pinaivaki vioo mmaanna tuu kuaivaa hatokoovaara irisai iira aataruuvaa iikiasa suaivo taika kinai iya puaraiyauvaa mmuaavai mmuaavai varada kati Anutuuqaa hudaaraivaara kieeta vaidiia kiasa mmiravai.

Nuunaira nnau pinaivaki iya Pauruusaa utiravai

²⁷Pauruuso vaidiia mmaanna tuu kuaivaa hatokoovaara irisai iira aataruuvaa uu suaivo yaaku saivai karasaidiri taarama kiisama taikaanara uduu vaidi Yutayaa vooya Asiaa mmataivakidiri nnuuya nuunaira nnau pinaivaki Pauruusaa teeravai. Teeda gioonna kiaapu ivaki nuunauya sabi kua sabi kua ruairata ruairata tida inna utu kiada vaidi ²⁸pinaama aayanna reeda tunoo: Vaidi Isarairaayaso, numa ti tasipama iikiatee. Aa vaidi aavo vo yoosinna vo yoosinnaiyauvaki nuainno varioo ta gioonna kiaapu Isarairaiya tiiyaraatama Anutuuqaa mmaanna tuu kuaivaaraata aa nnau aavaaraatama maisa kua tioo ooqoo tiivai. Aanna makee ivo ngiari voopinnaiya ti nuunaira nnau pinaa aavaki vitoo nnikio nnau yoketaa tuanaivo maisainoo, tiravai. ²⁹Epesiisaa vaidiivaa nnutuuvo Toropimo tauraa kati Pauruusaa tasipama yoosinnaivaki nuauvaa iya teeda yaata utida tunoo: Pauruuso inna vitoo nuunaira nnau pinaivaki viravaivee, kiasa yaata utuuvaa iya itaa kua tiravai.

³⁰Mmuakiaa gioonna kiaapu yoosinnaivaki varuuyaata iyaatama sabi kua sabi kua ruairata ruairata tida mmuaavaugiataama seenada vida Pauruusaa utu kiada vaidi inna utu raririima rada nuunaira nnau mmaanaivau viravai. Mmaanaivau vuu saivaata vooyaano sipuuvaa makee tuduu rau kieravai. ³¹Rau kioodoo iya Pauruusaa ruputuuaara uduu rikioo Roomaa rapira vaidiia kieetaivo mmuakiaa gioonna kiaapu Yerusalemia sabi kua sabi kua ruairata ruairata tuuvaa rikioo ³²akiiraama ari rapira vaidiiaata iyara haitaturaiyaatama vitoo seenoo gioonna kiaapuuyasi viravai. Vuduu gioonna kiaapuuya innaatama rapira vaidiiaatama teeda Pauruusaa ripiida ruputuuvaa pikieravai.

³³Pikiooduu kieeta vaidiivo Pauruusaa vainiivau dioo vainno ari rapira vaidiia yadu iya yaagueeqa yeena taaravaitana varada inna ranaa rau kiooduu kieeta vaidiivo Pauruusaara gioonna kiaapuuya yaparainno tunoo: Aanna gioononnee? Ivo dee mmoori maisavai iivainnee? ³⁴tuduu rikiada vooyaano nuunaida ngiari vo kuavai puaisakama aayanna reeda tuduu vooyaano ngiari vo kuavai tiravai. Iya puaisakama sabi kua sabi kua ruairata ruairata tuuvaara kieeta vaidiivo hama Pauruuso uu kua oyaivaara arinaima rikieerama kioo ari rapira vaidiia yadu iya Pauruusaa vitada rapira vaidiia nnauvakira viravai. ³⁵Vida iriivaa rooru kioovau kuaara uduu gioonna kiaapuuya ututuuma kiada tukikaakama kiada inna ruputu kiara uuvaara rapira vaidiia inna taina raida ngiari nnauvakira viravai. ³⁶Vuduu mmuakiaa gioonna kiaapu inna vata rada vuuya puaisakama aayanna reeda varida tunoo: Ruputu kikio putuaivee, tiravai.

Pauruusaa kua pinaaki yapooduu irisai kuaivaa tiravai

³⁷Tida varuduu rapira vaidiia Pauruusaa vitada ngiari rapira nnauvaki kuaaree kiaa uduu Pauruuso iya kieeta vaidiivaa tunoo: Na aita kua kiaunnee? tuduu rikioo kieeta vaidiivo inna sai tunoo: Mo a Ereengaa kua kiannakuannee? ³⁸Hama a Iyiipaa vaidikuannee? Vo suai vaidi Iyiipa voovono kaayau gioonna kiaapu (4000) kua tuduu iya Roomaa kieetaivaara nnannatooduu iya kaayau rapira yau suruuyauvaa utuuvaara iya vitoo koo mmuyai gaanga yoosinnaivaki viravai. Aanna a ii vaidiikuannee? ³⁹tuduu rikioo Pauruuso inna sai tunoo: Hameetavee. Na Yutayaa vaidivai. Ni noova Kirikiaa mmataivau vau yoosinna Tarasaadiri ni mmateeravai. Na yoosinna pinaivakidiri ngiauvai. A tinai fai na gioonna kiaapuuyaataama kua tinarannee? ⁴⁰tuduu rikioo ee-oo tuduu Pauruuso iriivaa rooru kioovau dioo vainno gioonna kiaapuuya kua pikiaateeraivaara ari yaakuuvaitanaadiri ruvuatauduu iya kua pikiooduu ivo ngiari kua Eporaivakidiri iya kiaa mmioo tunoo:

22 ¹Vaidi ni gata vayaa ni koo vayaiyaso, kua pinaivaa niiki yapaivaa irisavaa na kua tinai ngia rikiaatee, ²kiaa kioo ngiari kua tuanaa Eporaivakidiri tuduu rikiooduu yoketauduu hama kua tiraida kua seemuaa varuduu Pauruuso kava iya tunoo:

³Na Yutayaa vaidivai. Ni noova mmata Kirikiaa vau yoosinna Tarasaadiri ni mmateeravai. Na ivaki pikiee numa aa Yerusareema aavaki hara kiee varieenana vaidi nnoonna Kamarieeraasi kuaaduu ivo ni vitairavai. Vitainno ti rubuungainna mmaanna tuu kuaivaa yaagueeqama ni giaa ni muduu na aanna makee ngia variaiya ngii roosiima Anutuuqara yaagueeqaina inna kuaivaa rikiee puaisakama utiravai.

⁴Utuee gioonna kiaapu Yisuunna aataruuvau nuauya mmoori maisaivaa iya mmiee iya ruputinara iiravai. Ruputinara iina variee gionnaiyaata

vaidiiaatama utu raririina oovi nnauvaki yapeeravai. ⁵Anutuuqaara kati puara hudeera vaidi kieetaivoota kua yeena raira vaidiiaatama aa na ataa kua kiau aavaara kutaavaivee kiaavai. Ngia oro iya yaparaida rikikiai fai iya kutaavaivee kiaaravee. Nnaaru iya yanaiyauvaa ngiari seena vaidi Yutayaa vooya Damasakuusa varuuyani ni mida ni titooduu na varee viee gioonna kiaapuuya utu raririima kiese yeenaivaadiri ranaa rau kiese iya vitee kava vara ranee numa Yerusareema yapa kinai iya ruputateeraivaara na viravai.

Pauruuso ari hanigioo karaasavai varuu kuaivaa iya kiaa mmiravai
(*Aposoroo 9:1-19; 26:12-18*)

⁶Na viee viee yoosinna Damasakuusa vainima kuaaduu ikianna tammaa tuanaa ngiau aapuuvakidiri mmeekia ari vookarauvo niyaa ruvuahooduu ⁷na viee varee mmataivau vaina rikiaaduu Yisuuva niita kua tiao tunoo: Sauruuso, e aaniira maisa mmooriivaa ni iinarainna iikiannanee? ⁸tuduu rikiee na sai inna yaparaina kiaanoo: Udaanga-o, a gioononna kiannanee? kuaaduu rikioo ivo ni kuaivaa sai tunoo: Na Nasareetaa vaidi Yisuuvaano aita kua kiaunoo. A mmoori maisaivaa ni iinarainna iikiannanee, ⁹tuduu rikiaada vaidiia ni tasipama vuuya mmeekiaivaa nnaasu teeda ivo niita kua tuu kuaivaata inna nnuunaivaatama hama arinaima rikieeravai. ¹⁰Hama rikiooduu na yaparaina kiaanoo: Udaanga-o, na dee mmoorivai iikiaunnee? kuaaduu rikioo ivo ni sai tunoo: Diitee oro yoosinna Damasakuusa varianee. Ivaki a varinai na nene yaata utuauvaugiataama i mminara mmoori mmuakiaayauvai vaidi voovai kiaa mmimo too ivoono fai i kiaa i mminaravee, ¹¹tuduu rikioo mmeekia ari vookarauvo niyaa ruvuahooavaara ni avuuvo upisuuduu ni tasipama vuuyaano ni yaakuuvaudiri utida ni vitada Damasakuusa viravai.

¹²Vaidi voovai nnutuuvo Ananiaaso Anutuuqaara yaagueeqaira vaidivai varioo ti mmaanna tuu kuaivaa uduu vaidi Yutayaa Damasakuusa varuuya innara yoketaa vaidivaivee tiravai. ¹³Tuu vaidi ivoono niisi ngioo ni vainima dioo vainno ni tunoo: Sauruuso, ni seena-o, kava ai avuuvaa taanee, tuduu tuu saivaata ni avuuvaa kava tuqinnama tee reeri inna taaduu ¹⁴ivo ni tunoo: Ti rubuungainna Anutuuqo vaa i mmataama kiaivai. A inna yaata utira kuaivaa tee rikiee inna mmoori vareera Vaidi Safuuma Variraivaa tee inna kua tuanaivaa rikiaannaivaara i mmataama kiaivai. ¹⁵Fai a inna mmayaayaivaa mmuakiaa gioonna kiaapuuya kiaa mmiee a taanna rikiaannaivaaraatama fai iya kiaa mminaravee. ¹⁶Aanna makee aaniira a faannainna variannanee? Diitee nnooriivaa varaanee. Nnooriivaa varee inna nnutuuvaa tino rikioo Anutuuqo i mminnamminnaa maisaiyauvaa rugaanaravaivee, tuduu rikiee na iiravai.

Pauruuso ngiari voopinnaa gioonna kiaapuuyasi viravai

¹⁷Na kava vara ranee numa Yerusareema variee oro nuunaira nnau pinaivaki variee yaaku varee variaaduu ni tinni avuuvo hanigooduu ari vookarauvaa taaduu ¹⁸Udaanga Yisuu Kirisiiva ni too vainno ni tunoo: Makee tinai diitee kuane. Gioonna kiaapu aavaki variyaiya a niyara tinai rikiada hama rikiaaraivaara diitee Yerusareema pikiee vo yosinnavaki kuane, ¹⁹tuduu rikiee na sai kiaanoo: Udaanga-o, vaa aavakinnaiya na iikiauvaa teeda rikiaavai. Nnaaru iya nuunaira nnauyauvaki mmuakiaaya aiyara kutaavaivee tuuya na utu raririima mmaanai kiee iya ripiravai. ²⁰Iya aiyara kua tira vaidi Sitipaanaa ruputuduu putuu suaivaki na inna ruputuu vaidiiya uyira raira varaayaa uyuuyauvaa utu kiee diee vaina ee-o kiaaduu iya inna ruputuduu putiravaivee. Na itaa kiaivaa rikiadaata fai iya ni kuaivaa rikiaaravee, ²¹kiaaduu rikioo Udaangaivo ni tunoo: Kuane. Na i titanai ngieera ngiari voopi variaa gioonna kiaapuuyasi kuane, tiravaivee.

²²Pauruuso itaa kua tuduu iya rikiaatauduu rikiadada aa nnaagiai aavaa ivo tuu kuaivaara iya nnannatooduu pinaa kua tida tunoo: Vitada kuatee. Ruputu kikio putuaivee. Sa itai vaidi ivo mmatayaa ti tasipama variaivee, ²³kiaa kiada iya nnannatoovaara iya puaisakama aayanna reeda ngiari uyira raira varaayaa uyuuyauvaa rabara kiada panupanuuda kufukuufaiyauvaa habara ngiauvau reera kagaari kagaariida variravai.

²⁴Kagaari kagaariida varuduu Roomaa rapira kieetaivo ari ngiaammuauya tuduu inna vitada ngiari nnauvakira viravai. Vida ngiari nnauvaki yapa kioodoo iya kieetaivo iya tunoo: Inna ripiikio Yutayaiya innara pinaa kua kiaa oyaivaa ariinoo tinai ta rikiaaravee, ²⁵tuduu yeenaivaadiri inna ranaa rau kiada ripiikiaara uduu Pauruuso rapira vaidi kieeta voovai ivaki duuvaa tunoo: Ngia vaidi voovoono Roomaa yanaivaa utiivaa ripiikiaavainnee? Ngia vaidiiya hama kua pinaaki yapeerada sabi ripiikiaavainnee? Ngia iikiaa mmoori aataruuvo itaivainnee? ²⁶tuduu rikioo ii vaidi ivo ari kieeta tuanaivaasi vioo tunoo: E aaniivai iinarainna iikiannanee? Aa vaidi aavo Roomaa yanaivaa varai vaidivaivee, ²⁷tuduu rikioo kieeta vaidiivo Pauruusaasi vioo inna yaparainno tunoo: Ni giaa ni mianee. A kutaa Roomaa yanaivaa varaanna vaidikuannee? tuduu rikioo inna sai tunoo: Kutaa na varauvaivee, ²⁸tuduu rikioo kieeta vaidiivo tunoo: Na pinaa sikauyauvaa kagaari kiee Roomaa yanaivaa varauvaivee, tuduu rikioo Pauruuso tunoo: Ni napoovaano Roomaa yanaivaa varoovoono ni mmata kioodoo na variee yanaivaa varaivaara na Roomaa vaidivai variauvai. Na ivaa varauvaara aanna i yaatarauvaivee, ²⁹tuduu rikiada ivo itaa kua tuu saivaata vaidiiya inna ututuuma kiada inna yaparada ripiikiaara uuya hayida oro ngieerayaa diravai. Duduu kieeta vaidiivootama aatuuravai.

Pauruuso Roomaa vaidivai vaa iya yeenaivaadiri inna ranaa rau kioovaara kieeta vaidiiivootama aatuuravai.

Pauruuso kua yeena raira vaidiia avuuyauvunu diravai

³⁰Vauya patauduu kieeta vaidiiivo Yutayaiya Pauruusaa kua pinaana yapoo kua oyaivaa rikiaanaraivaara ari ngiaammuauya tuduu iya Pauruusaa ranaa rau kioo yeenaiyauvaa rukuasaa kioodoo Anutuugaara kati puara hudeera kieetaiyaata kua yeena raira vaidiiaatama tuduu nuunauduu Pauruusaa vitoo tuma iya avuuyauvunu kioodoo dioo vairavai.

23 ¹Pauruuso dioo vainno kua yeena raira vaidiia too nnaasu vainno iya tunoo: Ni seenayaso, na yaata utuee na mmannammannama kiee Anutuugaa avuuvau yoketaama nnaasu varia ree ngiee ngiee aanna makee homo na yoketaama variauvee, ²tuduu rikioo vaidi Anutuugaara kati puara hudeera kieetaivaa nnutuuvo Ananiaaso vaidiia Pauruusaa vainima dida vauya inna kuasiivaa rutuukiateera tuduu ³rikioo Pauruuso inna tunoo: Fai Anutuugo sai i ruputinaravaivee. A sikau hanikia maisaivau poosa nnoori yoketaivaa siikakiaivaa roosiikiannakuavee. I aakiaivaki maisainoo. A variee Anutuugaa mmaanna tuu kuaivaara kua pinaivaki ni yapa kiaannanoo. Mo vaidiia ni ruputuateraivaara a tiee Anutuugaa mmaanna tuu kuaivaa hatokaannanoo, ⁴tuduu rikiada vaidiia inna vainima dida vauya Pauruusaa tunoo: Mo a Anutuugaara kati puara hudeera kieeta tuanaivaa maisa kua kiannanoo, ⁵tuduu rikioo ivo iya sai tunoo: Ni seenayaso, ivo Anutuugaara kati puara hudeera kieeta tuanaavai variivaa hama na tee rikiauvai. Anutuugaa kua fafaaraivo vainno ivaara tinoo: Sa ai seenaiya kieeta vaidiivaara kua maisaivaa kianee, tiivaivee.

⁶Pauruuso itaa kua kua kioo kua yeena raira vaidiia arinaima tooduu vooya Satuukaiya varuduu vooya Farisaiya variravai. Varuduu ivo pinaama iya tunoo: Ni seenayaso, na Farisai vaidivai. Ni kookiaiya Farisai vaidiia mmaapuvai na variaunoo. Anutuugo tinai vaidi putuaiya kava diitaarivaara na yaagueeqama kiauvaara aanna makee vaidiia kua pinaivaki ni yapaanoo, ⁷tuduu tuu saivaata Farisaiyaata Satuukaiyaatama ngiariiyara ngiariiyara airi kua airi kua tida vooyaano ngiari voovaugiataama yaata utuduu vooyaano ngiari voovaugiataama yaata utiravai. ⁸Satuukai vaidiia makemakee tunoo: Anutuugo tinai putuaiya hama kava diitaaravee, kua kiada vo kuavai keenaa tunoo: Hama mmannasaiyaata aangeraiyaatama variaunoo, tuduu makemakee Farisaiyaano tunoo: Fai putuaiya kava diitaaravee, kua kiada aangeraiyaraata mmannasaiyaaraatama tunoo: Variaunoo, tiravai. ⁹Ivaara iya sabi kua sabi kua ruairata ruairata tuduu Farisaiyakidiri vooya kua mmaanna kua miraiya dida vaidi yaagueeqama tunoo: Ta

taunnano aa vaidi aavo hama koonnama varinoo. Mmannasavonnee aangeraivo innaata kua tiivo mo inna dataivainnee? ¹⁰kiaa kiada iya pinaama buaaru tida varuduu Pauruusaa utu ratokakiaara uuvaara rapira vaidiia kieetaivo yaata utuoo aatuunno ari rapira ngiaammuauya tuduu vida gioonna kiaapuuya nuuna aakiaivakidiri Pauruusaa utu raririima rada ngiari nnauvaki yapeeravai.

¹¹Yapa kioodoo heenaki Udaanga Yisuu Kirisiiva Pauruusaa vainima duoo vainno inna tunoo: Yaagueeqama varianee. Vaa a aavakinnaa gioonna kiaapu Yerusaremaiya niyara yaagueeqama kiaa mmiannavai. Fai a vice mmuaikaraama yoosinna Rooma ivaki variyaiya kiaa mminaravaivee, tiravai.

Vaidiia Pauruusaa mmaara kua yeena rairavai

¹²Patauduu vaidi Yutayaiya nuunaida Pauruusaa mmaara kuaivaa tida kua kutaivaa tasipama kua kiaa teerama kieeravai. Hama iya yeenna nnooriivaa nneerama kiada Pauruusaa ruputu kiada nnaagiai yeenna nnoori nnaara kuaivaa kua kutaivaa tasipama tiravai. ¹³Vaidi itaa kua tuuya taara vaidi yuku yaaku taika kiooyaano (40) nuunaida kua kutaivaa tasipama tiravai. ¹⁴Kua kutaivaa tida Anutuuqara kati puara hudeera vaidi kieetaiyaata vaidi yokovaiyaatama vida tunoo: Ta nuunaida hama yeenna nnooriivaa nneerama kiada Pauruusaa ruputu kiada nnaagiai yeenna nnoori nnaara kuaivaa yaagueeqama kutaavaivee kiaunnvai. ¹⁵Ngieenoo kua yeena raira vaidi kieetaiyaata Roomaa rapira kieetaivaatama unnakua tida kiatee: Pauruusaa vatee tiisi nninai ta inna yaparaida kua oyaivaa tuqinnama rikiaaravee, tikiyai vitada vainima nnikiai ta inna ruputuaaravaivee, tiravai.

¹⁶Iya itaa kua tuduu rikioo Pauruusaa nnaudiivo iya kua kutaavai tuu kuaivaa rikioo vioo vioo rapira vaidiia nnauvaki oro Pauruusaa kiaa mmiravai. ¹⁷Kiaa mmuduu rikioo Pauruuso kieeta vaidi voovai aayanna tuduu innasi nnuduu rikioo inna tunoo: Aa ngiaammuau aavaa vatee kieeta tuanaivaasi kuane. Vino iva kua voovai inna kiaa mminaravaivee, ¹⁸tuduu rikioo kieeta vaidiivo inna vitoo kieeta tuanaivaasi vioo inna tunoo: Oovi nnauvaki varii vaidi Pauruuso niyara tikiyai na numa rikiauko tinoo: Aa ngiaammuau aavaa vatee kieeta vaidiivaasi kuane. Vino iva kua voovai inna kiaa mminaravaivee, tikiyai rikiee na inna vatee aisi ngiaunoo, ¹⁹tuduu rikioo kieeta vaidi tuanaivo ngiaammuauvaa yaakuuvau utuoo inna vitoo ngieera voovau vioo inna yaparainno tunoo: A aanii kuavai ni giaa ni minarainna kiannanee? ²⁰tuduu rikioo inna sai tunoo: Yutayaa vaidiia turau i yaparakiaraivaara vaa kua kutaa yeena rau kiaavai. Fai iya turau unnakua tida i yaparaida kiaara: Pauruusaa vatee tiisi nninai ta inna yaparaida kua oyaivaa tuqinnama rikiaaravee, kiaaravai. ²¹Ai yaatu sa iya kuaivaa rikiaanee. Taara

vaidi yuku yaaku taika kaiya (40) haumaki varida Pauruusaa mmaara faannaida variaivaara sa iya kuaivaa rikiaanee. Iya yeenna nnooriivaa hama nneeraida Pauruusaa ruputu kiada nnaagiai yeenna nnoori nnaaraivaara ngiari kua kutaivaa kiaavai. Vaa iya teerama kiada a ee-oo kianeera faannaida variaavaivee, ²² tuduu rikioo kieeta vaidiivo inna tunoo: A ni giaa ni mianna aavaara sa vaidi voovai kiane: Na inna kiaa mmiauvaivee, kiane, kiaa kioo inna titooduu viravai.

Rusiiva Pauruusaa titooduu mmata kieeta Perekiinnasi viravai

²³ Vuduu kieeta tuanaivoono rapira vaidiiya kieetaivaitana aayanna rooduu innasi nnuduu ivaitana tunoo: Rapira vaidi kaayau (200) tida puara hoosayaa kareera vaidi vooya (70) tida mmataa utira vaidi kaayau (200) tikiyai iya heenaki yoosinna Kaisariaa kuatee. ²⁴ Puara hoosa vooyavai Pauruusoo kuanaraivaara teeraida safuuma inna vitada mmata kieetaivaa nnutuuvo Perekiinnasi kuatee, ²⁵ kiaa kioo kieeta vaidiivaa Perekiinnani yanaivaa fafaara roo tunoo:

²⁶ Na Karautii Rusiivaano a ti kieeta vaidi yoketaivaa Perekiinna na aini aa yanaa aavaa fafaara raunoo. A yoketaamainna variannanee? ²⁷ Vaidi Yutayaiya aa vaidi aavaa utu kiada vaidi inna ruputuduu putinara uduu na rikiaaduu ivo Roomaa yanaivaa varai vaidivai varuuvaara na nini rapira vaidiiyaata viee inna vitee inna yoketaama yapa kieeravai. ²⁸ Yapa kiee kua pinaivaki inna yapa kioovaa na rikiaanee kiaa inna vitee ngiari kua yeena raira vaidiiyasi viravai. ²⁹ Viee rikiaaduu iya ngiari kua mmaanna tuu kuaivaara yaata utida kua pinaivaa innaki yapeeravai. Yapoovaara na yaata utuee kiaanoo: Ivo dee mmoori maisavai iiravaara ta oovi nnauvaki inna yapaaranee? Vara ta inna ruputikio putinaranee? kiaa kiee rikiaaduu hama ivo mmoori maisa voovai uuvootairavai. ³⁰ Ngiaammuauvo ni giaa ni muu kuaivaa na rikiaaduu iya inna mmaara kua kiaa yeena rau kieeravai. Na rikiee akiairauduu inna titaaduu aisi viravai. Vuduu na kua pinaivaki inna yapa kieera vaidiiya kiaanoo: Perekiinnasi vida kua pinaivaki Pauruusaa yapaatee, tiravaivee. Karautii Rusiiva yanaivaa fafaara roo itaa kua tiravai.

³¹ Fafaara rooduu rikiada rapira vaidiiya ivo iya kiaa mmuuvaugiataama iida heenaki Pauruusaa vitada vidada yoosinna Adipatirii yapa kiada ³² vauya patauduu yukuyaa nuaira rapira vaidiiya kava vara ranada ngiari nnauvakira nnuduu hoosayaa nuairaiya Pauruusaa vitada ³³ yoosinna Kaisariaa ivaki vida mmatayaa reemi rada Karautii Rusiiva roo yanaivaa vaidi kieetaivaa mmida Pauruusaa vitada inna mmiravai. ³⁴ Mmuduu too yanaivaa jaarummua kioo Pauruusaa tunoo: Dee mmatavakidiri a ngiannanee? tuduu rikioo Pauruusoo tunoo: Kirikiaa mmatavakidiri ni noova ni mmateeravaivee, ³⁵ tuduu rikioo

Perekiiva tunoo: Kua pinaivaa aiki yapa kieera vaidiia nnikiai rikiee fai na i kuaivaa rikiaanaravaivee, kiaa kioo tuduu ari ngiaammuauya Pauruusa vitada Herootaa nnau pinaivaki yapa kioodoo vooya innara haitaturavai.

Yutayaa vaidiia kua pinaivaa Pauruusaaki yapeeravai

24 ¹Yaaku sai suaivai taika kioodoo Anutuugaara kati puara hudeera vaidi kieetaivaa nnutuuvo Ananiaaso vaidi yokovaa vooyaatama vaidi voovai kua mmaanna oyai arinaima rikioovaa nnutuuvo Tereturuunnaatama vitoo Kaisariaa viravai. Oro vaidi kieeta Perekiinna avuuvau dida vaida kua pinaivaa Pauruusaaki yapoo kuaivaa inna kiaa mmiravai. ²Inna kiaa mmuduu rikioo Perekiiva tuduu Pauruuso nnuduu Tereturuuva diitoo kua pinaivaa Pauruusaaki yapoo Perekiinna tunoo:

Ti kieeta yoketaakuavee. A tinni yoketaa vaidikua ti haitatuukiannani hama ta vo yoosinnaiyaata rapuaunnava. A yaata yoketaakua mmoori yoketaivaa iinna variannano ti mmataivo yoketainoo. ³Ta vo yoosinna vo yoosinna variaunnaiya mmuakiaa suai a iikiannaivaara ta sirigaida aiyaara kua yoketaivaa kiaunnaano. ⁴I pirisainoora hama na hokoba suaivaa aita kua tinaravee. Na paanna kuavai tinai a tiyara boo tiee ni kuaivaa rikiaanee. ⁵Ta taunnano aa vaidi aavo vueennavai. Ivo mmuakiaa yoosinnaiyauvaki nuainno varioo ari kuaivaa Yutayaa gioonna kiaapuuya kiaa mmuduu innara ooqoo tida sabi kua sabi kua ruairata ruairata tiravai. Ivo Nasareetaa vaidiivaa aataruuvau nuairaiya kieetaivovee. ⁶Ivo ari voopinnaa vaidiivaa vitoo ti nuunaira nnau pinaivaki yapano ti nnauvo maisainoora tida ta inna utiravai. (Utida ti mmaanna tuu kuaivaara inna yaparakiara uduu ⁷rapiraiya kieeta Rusiiva tuoo pinaama ti ruputu kioo inna vitoo viravai. ⁸Vitoo vioo ti tunoo: Perekiinnasi vida kua pinaivaa Pauruusaaki yapaatee. Ivo itaa kua tiravai.) Fai eenoo aa vaidi aavaa yaparainna rikiano mmuakiaa kuavai ta innaki yapaunnaivo kutaavai vainaravaivee, ⁹tuduu rikiada Yutayaa vaidi ivaki varuuyaata Tereturuuva itaa tuu kuaivaara kutaavaivee tiravai.

Pauruuso Perekiinna avuuvau diravai

¹⁰Tuduu vaidi kieetaivo Pauruuso kua kiaiveera kieetaivaa nnuyau ruduu rikioo Pauruuso tunoo:

Vaa na tauvai. A kaayau nuanu aa mmata aavau variayara dirakuavee. Ivaara neneeno kua pinaivaa niiki yapa kiaa irisai kuaivaa i kiaa i mmiauko ni yoketainoo. ¹¹Fai a iya yaparainai i kiaa i mmiaaravee. Na Yerusareema Anutuuga ni ausa mmuduuyavavaa mminara kuaaduu yaakuuvaitana yukukidiri taara suai nnaasu taikeeravai. ¹²Ii suai ivaki vaidi Yutayaiya ni

tooduu hama na nuunaira nnau pinaivaki kaayau kua gioonna kiaapuuyaata tiee hama na iya nuunaira nnauyauvokiaata yoosinnaiyauvokiaatama gioonna kiaapuuya kiaaduu sabi kua sabi kua ruairata ruairata tiravai. ¹³Kua pinaivaa makee iya niiki yapaivo inna hama oyainnaataivai. Hama fai iya ivaa oyavvaa kooyaa i vitaakiaaravai. ¹⁴Na aa kua aavaa kooyaa i kuaa i mmimaravee. Iya Yisuunna aataruuvaidiri unnakua kua haubayama iikiaa aataru ivau na nookiauvai. Ti rubuungainna Anutuuaqaa tuanaivaa na ni ausa mmuduuyaivaa mmiauvai. Mmuakiaa kuaiyauvo Anutuuaqaa mmaanna tuu kuaivaki vaiyauvaata forofetaiya kuaivaki vaiyauvaatama na rikiee kiaunoo: Kutaavaivee, kiauvai. ¹⁵Aa vaidi kua pinaana ni yapa kua aaya faannaida yaata utida kuaunoo: Mmuakiaa vaidi yoketaiyaata maisaiyaatama putuavakidiri fai Anutuuaqo tinai diitaaravee. Iya itaa kua kua kiada yaata utida faannakiaivaugiataama neetaata yaata utuee faannakiauvai. ¹⁶Ivaara na Anutuuaqaa avuuvauunnaata gioonna kiaapuuya avuuyauvunuaatama mmannammanna yoketaama iikiauukoko hama maisama variraivo ni yaatana vaivai.

¹⁷Na kaayau nuanu vooyauvai vo yoosinnayauvaki variee kava vara ranee ngiee sikauyauvaa kati mmanna haipuuyani kaiyauvaa ni seena gioonna kiaapuuya mmiee Anutuuaqaa kati puaraivaa hudaanara nniravai. ¹⁸Na mmaanna tuu kuaivaa hatokoovaara irisai iira aataruuvaa iima taika kiee puaraivaa hudee variaaduu vaidi Yutayaiya nuunaira nnau pinaivaki ni teeravai. Ni too suaivaki hama gioonna kiaapuuya ni suvuaida sabi kua sabi kua ruairata ruairata tiravai. ¹⁹Vaidi Yutayaiya mmata Asiaivakidiri nnuuya nnaasu ivaki varida ni teeravai. Iya na koonnama iikiaivaa tootiri. Iyaano numa i avuuvau kua pinaivaa niiki yapaatirivee. ²⁰Na kua yeena raira vaidiiva avuuyauvunu diee vakiaa suaivaki kutaa mmoori maisaivaa na uuvaa iya teeda kua yeena rautiri. Vaa tooya makee aavaki varida i kuaa i mmiaatirivee. ²¹Na iya avuuyauvunu diee vakiaa suaivaki mmuaa kuavai nnaasu na aayanna ree kuaunoo: Anutuuaqo tinai vaidi putuaiya kava diitaaraivaa na kutaavaivee kiauvaara aanna makee ngia kua pinaivaa niiki yapaano, tiravai. Ii na kuaa kua ivaa nnaasu fai iya i kuaa i mmiaaravaivee.

²²Pauruuso itaa kua tuduu rikioo Perekiiva vaa Yisuunna aataruuvau nuau mmayaayaivaa arinaima rikioo iya kava kua kuaaraivaa iya ooqoo tioo tunoo: Rapira kieeta Rusiiva nninai tee fai na ngii kuaivaa radudaanaravee, ²³kuaa kioo vaidiivo Pauruusa haitatuuvaa tunoo: Oovi nnauvaki inna yapa kiee kati yoketaama inna haitatuunna sa inna yuku yaakuuyauvunu yeena rairama kiee inna seenaiya hama innasi vai mminnaiyauvaa varada numa inna mmiaaraivaa sa ooqoo kianee, tiravai.

Pauruuso Perekiiva Durusirooya avuuvaitanau diravai

²⁴Vo sui voovaki Perekiiva ari nnaata Yutayaa gioonnaivaa nnutuuvo Durusiroonna vitoo numa varioo Pauruusaara tuduu innasi ngioo Yisuu

Kirisiinnara kutaavaivee tuu kuaivaa ivaitana kiaa mmuduu rikieeravai. ²⁵Rikiooduu Pauruuso safuuma variraivaara tioo vaidiiya ngiari mmamma iira aataruuvaara ooqoo tiraivaara tioo Anutuuqo gioonna kiaapuuya yaparaira suaivo nninaraivaara tuduu rikiooduu Perekiinna aatuuduu tunoo: Anna makee kuanee. Na yapooma teeno suai voovai kati vainai fai na aiyara tinai ngianee, ²⁶kiaa kioo Pauruuso ari kati mmaanai kuanaraivaara sikau vooyauvai inna mminaraivaara yaata utuoo faannainno variravai. Ivo itaama yaata utuuvaara makemakee Pauruusaara tuduu innasi nnuduu innaata kua tiravai.

²⁷Iya itaama iida varuduu taara nuanu taika kioodoo vaidiiava nnutuuvo Porikii Peseteeva kieeta vaidi Perekiinna mmaataivaa vareeravai. Varooduu rikioo Perekiiva Yutayaa vaidiiyara mmoori yoketaivaa iinaree kiaa Pauruusa pikioodoo oovi nnauvaki homo variravai.

Rooma kieetaivaasi Pauruuso na kuanaravee tiravai

25 ¹Peseteeva iya kieetavai numa varuduu taaravooma suaivo taika kioodoo ari yoosinna Kaisariaa pikioo Yerusareema viravai. ²Oro varuduu Anutuuqara kati puara hudeera kieetaiyaata vaidi Yutayaiya kieetaiyaatama innasi nnida kava kua pinaivaki Pauruusa yapoo kuaivaa inna kiaa mmiravai. ³Kiaa mmi taika kiada yamaa kua yamaa kuaivaa tida inna yaparaida tunoo: A ee-oo tino Pauruuso Yerusareema nnino ti yoketaakiaivee, tiravai. Pauruuso aataru tammaivau nninai iya inna ruputuaaraivaara iya kua yeena raida itaa kua tiravai. ⁴Tuduu rikioo Peseteeva iya sai tunoo: Pauruuso homo Kaisariaa oovi nnauvaki varinoo. Kiisa suai fai na kava vara ranee ipi kuanaravai. ⁵Tikiai ngiikidiri kieetaiyaata ni tasipama vida teekio Pauruuso mmoori maisivaa uuvo vainai iya kava kua pinaivaki inna yapaatee, tiravai.

⁶Peseteeva itaa kua kiaa kioo yaaku saivai sainaidiri taaravoomannee vara yaakuuvaitana suaivaa iya tasipama varuduu taika kioodoo kava vara ranoo Kaisariaa viravai. Vauvo patauduu kua radudeera nnauvaki oro ivaki varioo vaidiiya tuduu Pauruusa vitada ⁷innasi nnuduu vaidi Yutayaiya Yerusareemadiri nnuuya kua pinaa kaayau ari vookarauyauvaa innaki yapada rikiooduu hama oyaiyauvootairavai. ⁸Hama oyaiyauvootauduu Pauruuso iya kuaivaa irisaivaa tunoo: Hama na Yutayaiya mmaanna tuu kuaivaa hatokeeravai. Hama na nuunaira nnau pinaivaki mmoori maisivaa iiravai. Hama na Roomaa kieeta tuanaivaa kua aataruuvaa hatokeeravaivee, ⁹tuduu rikioo Yutayaa vaidiiyara Peseteeva mmoori yoketaivaa iinaree kiaa ivo Pauruusa yaparainno tunoo: A Yerusareema i kuatainne? Fai a ivaki vinai aa kua aavaa kava aiki yapakiai fai na rikiaanaranee? ¹⁰tuduu rikioo

Pauruuso inna kuaivaa sai tunoo: Roomaa kieeta tuanaivaa kua pinaivaa radudeera nnauvo aanna ivovee. Vaa na aikiooma i avuuvau diaukai iya kua pinaivaa niiki yapaano. Eeno ni kuaivaa radudaannaivo inna yoketaavai. Vaa a taannavai. Hama na Yutayaiya aataruuvaa hatokeeravai. ¹¹Na kua aataruuvaa hatokee mmoori maisaivaa iikiautiri. Eeno kiannani iya ni ruputuaatirivee. Hama na putinaraivaara ooqoo kiauvai. Iya kua pinaivaa niiki yapaivo hama kutaavai vainoo. Hama vaidi voovoono yopeema ni vitoo iya mminaravai. Na Roomaa kieeta tuanaivaasi vino ni kuaivaa radudaanaravee, ¹²tuduu rikioo Peseteeva ari vaidi tinni yoketaiya tasipama kua kua kioo Pauruusaa tunoo: Inna aikioovee. A Roomaa kieeta tuanaivaasi kuanee tinai fai na i titanai kuanaravaivee, tiravai.

Pauruuso Akiripaaya Berenikiooya avuuvaitanau diravai

¹³Suai nnaagiai voovaki Yutayaiya kieetaivaa nnutuuvo Akiripaava ari nnaataivo Berenikiooya yoosinna Kaisariaa tiida Peseteeva kieetavai varuuvaara innara kua yoketaivaa kiaaraivaara tiiravai. ¹⁴Tuma varida rikiooduu Peseteeva Akiripaanna Pauruuso oovi nnauvaki varuu kuaivaa kua mmioo tunoo: Vaidi voovai oovi nnau aavaki variivaa Perekiiva pikiaikio homo hara kioo varinoo. ¹⁵Na Yerusareema variaa suaivaki vaidi Anutuuqaara kati puara hudeera kieetaiyaata Yutayaa yokovaiyaatama kua pinaivaki inna yapa kiada inna ruputuaneera ni yaparairavai. ¹⁶Yaparauduu na iya kiaanoo: Vaidiivaa vaidi vooya kua pinaana inna yapaivaa hama ta Roomaiya tauraa inna ruputuaneera kiaunnavai. Vaidi vooyaano numa kua pinaivaa vaidi voovaaki yapa kuaikio ivo iya kuaivaa irisai tikiai rikiada ta iya kuaivaa radudaunnvai. Roomaiya aataruuvo itaama vaivaivee, ¹⁷kiaaduu rikiada iya mmuakiaaya numa aavaki vauya patauduu na akiairaama kua radudeera nnauvaki oro variee kiaaduu iya Pauruusaa vitada nniravai.

¹⁸Nnudu kua pinaivaki inna yapeera vaidiia diitooduu iya ari vookarau mmoori maisaivaki inna yapa kioovaara na yaata utuaaduu ¹⁹ngiari Anutuuqaara iira aataruuvaara nnaasu innara iya nnannatooduu kua pinaivaki inna yapeeravai. Vaidi putuuvaa nnutuuvo Yisuunnara Pauruuso tunoo: Varinoo, tuuvaara innara iya nnannatooduu kua pinaivaki inna yapeeravai. ²⁰Yapa kiooduu rikiee na kua oyaivaa rikiaanaraivaara kumimakama kiee Pauruusaa yaparaina kiaanoo: A Yerusareema i kuatainne? Fai a ivaki vinai aa kua aavaa kava na rikiaanaranee? ²¹kiaaduu rikioo Pauruuso ooqoo tioo ni yaparainoo tunoo: Fai vaidiia ni haitatuukiai na Roomaa kieetaivaasi vino ni kuaivaa radudaanaravaivee, tuduu rikiee na haitatuura vaidiia kiaanoo: Inna haitatuukio yapooma aataruuvo kooyaa vainai na Roomaa kieeta tuanaivaasi titano kuanaravaivee, ²²tuduu rikioo Akiripaava tunoo: Aa

vaidi aavaa kuaivaa ni rikiaatainoo. Neenoo inna kuaivaa rikiaanaravee, tuduu rikioo Peseteeva inna sai tunoo: Fai a turau inna kuaivaa rikiaanaravee, tiravai.

²³Vauya patauduu Akiripaaya Berenikiooya ngiari uyira raira yoketauyauvaa vara uyu rau varada rapira vaidi kieetaiyaata yoosinna kieetaiyaatama tadadama nnida varuduu gioonna kiaapuuya iya teeda nnaasu vauduu kua radudeera nnauvaki nnida viravai. Oro varuduu Peseteeva ari ngiaammuaya tuduu Pauruusaa vitada nniravai. ²⁴Nnuduu rikioo Peseteeva tunoo: Kieeta vaidi Akiripaavaata mmuakiaa gioonna kiaapu aavaki variayaatama rikiaatee. Vaa ngia aa vaidi aavaa taavai. Mmuakiaa Yutayaa gioonna kiaapu aavaki variayaata Yerusareema variayaatama kua pinaivaa innaki yapaaraivaara niita kua tiravai. Kua tida varida aayanna reeda tunoo: Ruputu kikio putuaivee, tiravai. ²⁵Tuduu na iya kuaivaa rikiaaduu hama ivo mmoori maisa iiravaara tida na kiaaduu hama inna ruputuduu putiravai. Ariinoo tunoo: Na Roomaa kieeta tuanaivaasi kuanaravee, tuuvaara na inna titaanarivaara ee-oo tiravai. ²⁶Na ivaara Roomaa kieetaivaani yanaivaa fafaara raanaree kiauko hama kua oyaivootainoo. Kieeta Akiripaa-o, itaama vainai na i avuuvauannaata aavaki variaya ngii avuuyauvunuaatama inna vitee yapa kinai ngia inna kuaivaa rikiaada oyaivaa ni giaa ni mikiai na Roomaa kieetaivaani yanaivaa fafaara raanaravai. ²⁷Vaidi oovi nnauvaki variivo hama tomeda ivo uu oyaivootaivaara na kati titano vino hama safuunaravaivee, tiravai.

Pauruuso Akiripaanna avuuvau ari kua irisaivaa tiravai

26 ¹Tuduu rikioo Akiripaava Pauruusaa tunoo: Kua pinaivaa aiki yapaivaa irisaivaa eenoo aiyara yaata utuee kuaivaa ni giaa ni mianee, tuduu rikioo Pauruuso ari yaakuuvaa raduda utuoo irisai kuaivaa inna kiaa mmioo tunoo:

²Ti kieeta Akiripaa-o, Yutayaa vaidiiaa mmuakiaa kua pinaivaki ni yapaivaa irisai kuaivaa makee na i kiaa i mminarivaara rikiauko ni yoketainoo. ³A mmuakiaa Yutayaiya iikiaa aataruuyauvaa arinaima rikiaannaivaara na i kiaa i mminarivaara ni yoketainoo. Ivaara na yamaa kuavai i yaparaina kiaunoo: Tirooma variee ni kuaivaa rikiaanee, kiaunoo.

⁴Na kiisayaa nini yoosinnaivakiaata Yerusareemaivakiaatama varia ree ngiee ngiee variauvaa vaa mmuakiaa vaidi Yutayaiya teeda rikieeravai.

⁵Na variee vaidi Farisaiya aataruuvaa iiravai. Ta vaidi Farisaiya Anutuuqaara uu aataruuvaa iiravai. Ta vaidi Farisaiya Anutuuqaara uu aataruuvaa safuuma iida mmuakiaa gioonna kiaapuuya Anutuuqaara uu aataruuvaa yaatareeravai. Na Farisaiya aataruuvaa tuqinnama uuvaa hokoba suai vaa vaidi Yutayaiya taavai. Ivaara iya kooyaa kiatainai

aikiooma fai ivaara kiaaravai. ⁶Nnaaru Anutuuoqo ti rubuungainna ari kua kiaa teerama kioo kuaivaa iya mmuuvaara na yaagueeqama yaata utuee faannakiauvaara aanna makee na aavau diee vakiaukai iya kua pinaivaa niiki yapaanoo. ⁷Ti kua kiaa teerama kioo kua iva ti oyai yaakuuvaitana yukukidiri taaravaitanaakidiri diaunnaiya ta iva varaaraivaara yaata utida heenagieena ikiannagisanna Anutuuaqaa ti ausa mmuduuyaiyauvaa mmiaunnvai. Ti kieeta Akiripaa-o, na ii kua kiaa teerama kioo kua iva puaisa utuee faannakiauvaara Yutayaa vaidiiya kua pinaivaa niiki yapaanoo. ⁸Anutuuoqo tinai vaidi putuaiya kava diitaaraivaara ngia Yutayaiya kutaavaivee kiataama vaikiainnaata unnakuavee kiaanoo. Ngia aaniiraida itaa kua kiaanee? Kutaa kuavaivee.

⁹Nnaaru neneeno yaata utuaaduu nini yaataivoono tunoo: Nasareetaa vaidi Yisuunna aataruuvau nuairaiya maisa mmooriivaa iikianee, ¹⁰tuduu na Yerusareema maisa mmooriivaa yaagueeqama iya iiravai. Uduu Anutuuaqara kati puara hudeera vaidiiya ee-oo tuu yanaiyauvaa ni muduu na varee Anutuuaqaa gioonna kiaapuuya vitee oovi nnauvaki yapa kiaaduu varuduu vaidi vooya iya ruputikiai putuateera tuduu neeta kiaanoo: Ruputikiai putuatee, tiravai. ¹¹Kiaa kiee na kaayauneetu iya nuunaira nnauyauvaki nuaina iya Yisuunnara maisa kua kiateera na iya ripiina iya ruputuateera tiravai. Kiaaduu ni ausaivo kaayau iyara kapikarovaara na ngieera vo yoosinna vo yoosinnaiyauvaki iya ruputinara viravai.

Pauruuso ari ausa hanigioovaara iya kiaa mmiravai
(*Aposoroo 9:1-19; 22:6-16*)

¹²Ti kieeta Akiripaa-o, ivaara na Damasakuusa viee Anutuuaqara kati puara hudeera kieetaiya yanaiyauvaa varee viee variaaduu ¹³ikianna tammauduu mmeekia ari vookarauvo suaivaa mmeekiaivaa yaataroovo ngiau aapuuvakidiri niiyaa ruvuaahoo ni tasipama vuuyayaatama ruvuaaheeravai. ¹⁴Ruvuaahooduu ta mmuakiaaya mmataivaki vida varada vaida na rikiaaduu kua voovai Eporai kuaivakidiri niita kuaivaa tioo tunoo: Sauruuso, e aaniira mmoori maisa mmamma nniitaraera aataruuvaa ni iikiannanee? Nakaaraivo puara burimakauvaa yau avaikaraivaadiri ruaikio rikioo ariinoo ari yukuuvaadiri hatookio pinaa nniitaraivo innaki vaineema a mmamma nniitaraivaa ni iikiannaivo hama giaaki vainoo. Aiki vainoo, ¹⁵tuduu rikiee na sai kiaanoo: Udaanga-o, a gioononna kiannanee? kiaaduu rikioo ivo ni sai tunoo: Na Yisuuvavee. A mmoori maisaivaa ni iikiannanoo. ¹⁶Diitee ngiau dianee. A ni mmoori vareera ngiaammuauvai na i mmataama kiaanaraivaara na aita kua kiaanoo. Makee a ni tee rikiaannaivaaraata yapooma na i vitainaraivaaraatama gioonna kiaapuuya kiaa

mmianee. ¹⁷⁻¹⁸Na i titanai a gionna kiaapu Isarairaiyasiaata ngiari vopinnaiyasiaatama kuanaravai. A viee iya tinai arinaima rikiada upisi aataruuvau pikiada mmeekia tai aataruuvau vida Sataangaa yaagueueqivaa pikiada Anutuuaa yaagueueqivaa varaaraivaara na i titanai kuanaravai. A viee iya tinai iya niyara kutaavaivee tikiai na iya mminnamminnaa maisaiyauvaa ruga kinai iya Anutuuoqo ariinnee tii gionna kiaapuuya tasipama variaaraivaara na i titanai kuanaravai. A vinai vooya aiyara nnannateekiai fai na i vitee yoketaivau i yapaanaravai.

Pauruuso ari mmooriivaara iya kiaa mmiravai

¹⁹Ti kieeta Akiripaa-o, na rikiaaduu ngiau aapuuvakidiri kua ni giaa ni muuvaara hama na pikieeravai. Na iiravai. ²⁰Iina tauraa Damasakuusa viee nnaagiai Yerusareema viee nnaagiai mmata Yutayaivakiaata ngiari vopinnaiya mmataiyauvakiaatama viravai. Viee na iya kiaa mmiee kiaanoo: Ngiingii ausaiyauvaa hanigiada ngiingii mminnamminnaa maisaiyauvaa pikiada ngiingii ausa mmuduuyaiyauvaa Anutuuaa mmida mmoori yoketaivaa iikiai fai gionna kiaapuuya teeda kiaara: Vaa kutaa ausa hanigiaanoo, kiaravai. ²¹Na itaa kua kiaivaara na nuunaira nnau pinaivaki kuaaduu Yutayaa vaidiia ni utu raririima rada ni ruputuaara iiravai. ²²Ni ruputuaara uu suaivakidiri Anutuuoqo ni tasipama varia roo ngioo ngioo aanna makee homo ni tasipama varinoo. Ivaara hama aaniivaara na aavaki diee vaina vaidi nnoonnaiyaata vaidi kuminaiyaatama kuaivaa kiaanoo. Musiivaata porofetaiyaatama fai yapooma vainaraivaara fafaara roo kuaivaa nnaasu na kiaanoo. ²³Musiivaata forofetaiyaatama Anutuuoqo mmataama kioo vaidiivaara kiaanoo: Fai ivo mmamma nniitaraivaa varoo putiivakidiri ivannaadee kava diitaanaravai. Diitaivoono mmeekia tai aataruuvaa gionna kiaapu Yutayaiyaata ngiari vopinnaiyaatama kiaa mminai rikiada ausa hanigiakio iya vitoo yoketaivau yapaanaravaivee. Musiivaata forofetaiyaatama itaa kua tuu kuaivaa neeta mmuai kuaivaa kiauvaivee.

²⁴Pauruuso ari tuu kuaivaa irisaivaa itaa kua tuoo varuduu rikioo Peseteeva puaisakama inna tunoo: Pauruuso, a yaata duunakuavee. A kaayau yanaiyauvaa yaaruannanono i yaataivo duunainoo, ²⁵tuduu rikioo Pauruuso inna sai tunoo: Ti kieeta yoketaa-o, hama na yaata duunavaivee. Na kiau kuaivo safuuma kutaa kuavai kiaanoo. ²⁶Ti kieeta Akiripaava na kiau kua aavaara safuuma rikiaivaara na yaagueueqama innaata itaa kua kiaanoo. Vaa na tauvai. Hama na hataumaki ni mmooriivaa iikiaivaara ivo mmuakiaavai too rikiaivaivee. ²⁷Ti kieeta Akiripaa-o, a ti forofetaiya kuaivaara kutaavaivee kiannanee? Vaa na tauvai. A kutaavaivee kiannavaivee, ²⁸tuduu rikioo Akiripaava Pauruusaa sai tunoo: Anna makee a kiisa suai niita kua tiee yaata

utuee kiannanoo: Ivo ausa hanigioo Yisuunna aataruuvau kuaiveenna kiannanee? ²⁹tuduu rikioo Pauruuso inna sai tunoo: Mo kiisa suai na aita kua tinai a ausa hanigiaanaranee? Vara hokoba suai na aita kua tinai a ausa hanigiaanaranee? Hama neeta taunoo. Eetama gioonna kiaapu makee ni kuaivaa rikiaiyatama ausa hanigiada ni roosiima variateeraivaara na Anutuuqaata kua tiee yaaku varaunoo. Aa ni ranaa rau kioo yeenaiyauvaara hama na itaa kua kiaunoo. Na ausa hanigiauvaara itaa kua kiaunoo.

³⁰Pauruuso itaa kua tuduu rikiada Yutayaiya kieetaivoota mmata kieetaivootama Berenikioovaata gioonna kiaapu vooyaatama diitada ³¹mmaanai vida ngiari kiasa mmi ngiari kiasa mmiida tunoo: Aa vaidi aavo hama mmooi maisavai iikiai teeda rikiadaata iya inna oovi nnauvaki yapa kiada inna ruputikioo putuaiveeraivaara iikiaano, ³²kiasa kiada Akiripaava Peseteenna tunoo: Hama aa vaidi aavo na Roomaa kieeta tuanaivaasi kuanaravee tutiri. Vaa oovi nnauvakidiri mmaanai tuoo vutirivee. Akiripaava itaa kua tiravai.

Pauruuso siipaivaki karoo Rooma viravai

27 ¹Ta mmata Itariaa kuaara kuaivaa kiasa yeena rau kiaannaduu rikiada vaidi haitatuuraiyaano Pauruusaata ngiari vo vaidi oovi nnauvaki varuuyaatama vaidiivaa nnutuuvo Yuriinna mmuduu haitatuuravai. Ivoono Roomaa kieeta tuanaivaa rapira vaidi vooya kieetavai variravai. ²Varuduu ta yoosinnaivaa nnutuuvo Ataramutuu ivaki vida siipaivaki kareeravai. Ii siipa ivo mmata Asiaivau vau yoosinnaiyauvo nnoori siriivau vauvakira kuanara uduu ivaki ta karada viravai. Maketoniaa mmataivau vau yoosinna Tesoronikii diaa vaidiivaa nnutuuvo Arisarakaava ti tasipama viravai. ³Vududuu heenaduu siipa aakiaivaki vakiaannaiya patauduu numa yoosinna Sitoona reemi raannaduu Yuriiva Pauruusaara yoketainno innara ee-oo tuduu ari seenaiyasi vioo iyasidiri hama innasi vau mminnaiyauvaa vareeravai. ⁴Varoo kava vara ranoo siipaivaki karoo vududuu siipaivo vuupinnainnidiri yuunnaivo nnuuvaara mmata nnooriivo ututuuma kioovaa nnutuuvo Kuporoo hama yuunnaivo nnuupinnainningiaadiri viravai.

⁵Vududuu mmata Kirikiaivaata Paburiaivaata yaatarada vidada oro mmataivaa nnutuuvo Rukiaa vau yoosinnaivaa nnutuuvo Mura ivaki siipaivakidiri reemi reeravai. ⁶Reemi raannaduu Pauruusainna haitatuura kieetaivoono nuainnonno tooduu yoosinna Aresadiriaa vaidiivaa siipaivo Itariaa kuanara uuvo inna too vauduu too tuduu ta ivaki karada viravai.

⁷Kuaannaduu yuunnaivo utuduu hama ta seenada viraida tadadama kuaannaduduu suai vooyavai taika kioodoo ta yoosinna

Naitaasa vainiivau vida taannaduu yuunnaivo pinaama utuduu ta kuaara kuaannaipinnai hama yopeema viraida ta mmata vovvai nnooriivo ututuuma kioovaa nnutuuvo Keretee hama yuunnaivo nnuupinnainningiaa vidada mmata araivaa nnutuuvo Saramoona yaatareeravai. ⁸Yaatarada nnoori tooyaidaa tadadama vidada oro yoosinnaivaa nnutuuvo Yoketaa Yoosinnavai vainima vau yoosinnaivaa nnutuuvo Rasiaa ivaki viravai.

⁹Vida rikiaannaduu vaa hokoba suaivo taika kieveravai. Yutayaiya Anutuuqaata kua kiaaraivaara ngiari yeenna nneeraivaara oooqoo tuu suaivo vaa taika kieveravai. Ta rikiaannaduu iqii suai ivaki yuunnaivo pinaama utuduu nnooriivo ketekaateenno varuuvaara Pauruuso ari yaata utuu kuaivaa iya kiasa mmioo tunoo: ¹⁰Vaidiso, vaa na rikiauvai. Ta siipaivaki karada vikio pinaa mmuaararavai tiisi nnino hoonahaana mmuakiaa mminnaiyauvo siipaivaki vaiyauvo fai maisaino siipaivoota maisainai vaidiiaata putuaaravaivee, ¹¹tuduu rikioo Pauruusainna haitatuura kieetaivo hama Pauruusaa kuaivaa rikieerainno siipa utuu vaidiivaa kuaivaata siipa nakaaravai kuaivaatama nnaasu rikieeravai. ¹²Rikiooduu iya varuu yoosinnaivaki yuunna utuu suaivo hama yoketauvaara vaidi kaayaunnaano siipaivaki karada yoosinna Ponikaa kuaara iiravai. Ponikaa yoosinna yoketaivo mmata Keretee vauduu ivaki siipaivo oro dira mmaataivo yoketaavai vauvaara iya ipira kuaara iiravai. Iya ipi vida pinaa yuunna utira suaivo nninainnaata hatauma vaupinnai vara hiri variaaravai yaata utiravai.

Yuunna yaamurukaivo siipaivaa utiravai

¹³Tooya saivakidiri yuunna kiisaivo utuduu vaidiia yoosinna Ponikaa kuaaravai yaata utida tunoo: Fai aikiooma ta kuaaravaivee, kiasa kiada siipaivaa utira ainaivaa nnukaivakidiri rada kiada siipaivaki yapa kioodoo mmata Keretee siriivau viravai. ¹⁴Vuduu yuunna yaamuruka pinaivaa nnutuuvo Urakuroona mmataivakidiri ¹⁵tuoo siipaivaa utuduu hama yopeema siipaivo yuunna nnuupinnainningiaa vuduu siipa utuu vaidiivo siipaivaa utira yauvaa pikiooduu yuunnaivo siipaivaa utuduu yuunna vuupinnainningiaa viravai. ¹⁶Vuduu mmata kiisa vovaatavai nnooriivo ututuuma kioovaa nnutuuvo Karauta hama yuunna utuupinnainningiaa vida kanuuvo siipaivaa araivau vauvaa utu raririima siipa aakiaivaki yapaara iikiaannaduu ti mmuaararooduata ¹⁷utu raririima aakiaivaki yapa kiada yeena yaagueeqaiyauvaa varada siipaivo havarataannarainnoo kiasa yeenaiyauvaadiri rairavai. Iya Ripuaa mmata siriivau nnooriivo rubaayoo siri nnuka muaraagaivaki siipaivo puaisakama uyuu kioo dioo vaivoora kiasa aatuuda siipa buruqa pinaivaa rukuasaa kiada rapugiaa aakiaivaki yapa kioodoo yuunnaivo siipaivaa kati varoo viravai. ¹⁸Vuduu yuunna yaamuruka pinaivo utududuu

vakiaannaiya patauduu siipaivo nnoori aakiaana vivoora kiaa kiada hoona mmuaararooyauvaa vara kagaari kagaariida variravai. ¹⁹Itadada vakiaannaiya patauduu siipa mmoori vareera vaidiia ngiari siipa iira mminnaa mmuakiaayauvai vara kagaari kieeravai. ²⁰Kagaari kioodoo kaayau suaivaki ta taannaduu hama suaivootama aakiapuaivootairavai. Hameetauduu yuunna yaamuruka pinaivo utududuu ta yoketaama vida aikiooma yoosinnaivaki kuaaraivaara hama yaata utiraida pikieeravai.

²¹Pikiooduu vaidiia vaa hokoba suai yeennaivaa pikiooduu too Pauruuso numa iya avuuyauvunu dioo vainno tunoo: Vaidiso, ta Keretee mmataivau varuu suaivaki ngia ni kuaivaa rikiaataama kiadaata hama ngia ni kuaivaa rikiada Keretee pikieeravai. Ngia tauraa ni kuaivaa rikiaatiri. Hama mmuakiaa ngii hoona mminnaiyauvo maisaitiri. Hama ngia koonnama variaatirivee. ²²Inna aikioo, ni kuaivaa rikiaatee. Sa ausa mmuaararakiatee. Fai hama vaidi voovoono putinaravai. Fai siipaivo nnaasu maisainaravai. ²³Aa heena aavaki na vaina tauko ni Anutuuqaa na ni ausa mmuduuyaivaa inna mmiauvaa aangeraa voovoono tuma ni tinoo: ²⁴Pauruuso, sa aatuunna varianee. Fai a Roomaa kieeta tuanaivaa avuuvau dinaravee. Rikiaanee. Anutuuqo kati aiyara yoketaama yaata utiivaara ivo vaa aini iya mmataama kioo i mmuu mmuakiaaya i tasipama siipaivaki variaya fai yoketaama variaaravaivee, tiivai. ²⁵Vaidiso, aangeraiivo itaa kua tiivaara sa ngii mmuaararakiaivee. Anutuuqo ni giaa ni miivaara na kiaunoo: Fai kutaa ivo iinaravaivee, kiauvai. ²⁶Itaama vainainnaata fai ta hama safuuma kuaaravee. Fai yuunnaivo ti utinanai ta mmata nnooriivo ututuuma kiaivaa siriivau kuaaravaivee, tiravai.

²⁷Suai yaakuuvaitana yukukidiri taarama taarama suaivo taika kioodoo heenaki yuunna yaamuruka pinaivo ti utuduu ta nnoori sorovuaraivaa nnutuuvo Atiriivau kuaannaduu heena tammaivaki siipa mmoori vareera vaidiia yaata utida rikiooduu siipaivo mmataivaa vainima viravai. ²⁸Vuduu rikiada yaata utida aina mmuaararoovaa yeenaivaa haru kiada nnooriivaki kagaari kioodoo vuduu utu rada kiada tooduu nnooriivaki nnukaivo hokobavai (120) vairavai. Vauduu teeda vida kiisa suai kava mmataida tooduu nnooriivaki nnukaivo paannama (90) vairavai. ²⁹Vauduu teeda sikau kaayau siriivau suvuuvau siipaivo vioo havarateenora aatuuda siipa rakanaivaki aina mmuaararooyauvaa taarama taarama vara kagaari kiada pataakiaiveera yaaku vareeravai. ³⁰Yaaku vara taika kiada siipa mmoori vareera vaidiia ngiari toovau siipaivaa pikiada kuaaree kiaa iida kanuuvaa yeenaiyauvunudiri nnoori verenoovau reemi yapa kiada iya kanuuvaki reemi raaree kiaa unnakua tida aina mmuaararoo vooyauvai siipa kieetaivakidiri vara kagaari kuaaraivaara unnakua tiravai. ³¹Unnakua tuduu rikioo Pauruuso rapira vaidiia yaata iya kieetaivaatama tunoo: Siipa mmoori vareera

vaidiia hama siipaivaki varikiai fai hama ngia mmuakiaaya yoketaama kuaaravee, ³² tuduu rikiada rapira vaidiia kanuuvaa yeenaiyauvaa hatoka kioodoo vioo kieeravai.

³³ Vioo kioodoo patainara uduu Pauruuso mmuakiaaya yeennaivaa nnaateera yaagueeqama kua tioo tunoo: Ngia yaakuuvaitana yukukidiri taarama taarama suaivaa yuunna yaamurukaivo taikaanaraivaara faannaida varida hama yeenna nneeravai. ³⁴ Ivaara na yaagueeqama kiaunoo. Ngii yeennaiyauvaa nnaatee. Nneekio ngii yaagueeqainai yoketaama kuaravai. Ngia vida hama koonnama kuaravai. Yoketaama kuaaravee, ³⁵ kiaa kioo Pauruuso yeenna bereetaivaa varoo iya avuuvau Anutuuqaata kua yoketaivaa kiaa kioo kusii kioo nneeravai. ³⁶ Nnoo varuduu teeda mmuakiaaya kiisama iya yoketauduu iyaatama yeennaivaa nneeravai. ³⁷ Ta siipaivaki variaanna vaidiia kaayau (276) varida yeenna nneeravai. ³⁸ Nnaa taika kiada iya kaayau yeenna vuuitaiyauvaa vara kagaari kioodoo siipaivo papakaanduu viravai.

Nnooriivo siipaivaa rummua ruvuarata kieeravai

³⁹ Vududuu patauduu siipa mmoori vareera vaidiia mmataivaa reeti teeda kumimakaida toduu mmataivo nnooriivaa sainai sainai vauduu teeda ivaki siipaivo siriivau oro duoo vainaraivaara yaata utida ⁴⁰ aina mmuaararooyauvo nnooriivaki vauyauvaa yeenaiyauvaa hatoka kiada nnooriivaki pikiada nnoori ruvuseera yatari sagaiyauvunu yeena rau kiooyauvaa rukuasaa kiada siipa kieetaivaki buruqa vauvaa vara ngiau haru kioodoo yuunnaivo utuduu siipaivo safuuma nnoori siriivakira viravai. ⁴¹ Nnoori siriivau kuanaree kiaa vioo vioo nnoori aakiaivaki nnuka muaraagauvaki siipa kieetaivo puaisakama uyu kioo dioo vainno hama hanigiaataama kioo vauduu nnooriivo pinaama ketekaateenno siipa rakanaivaa varoo sainai ruoo sainai ruoo ruoo siipa rakanaivaa rummua ruvuarata kieeravai.

⁴² Ruvuarata kioodoo siipa aakiaivaki oovi nnauvaki varuu vaidiia nnooriivaki suai roommu kiada ivaa karada ngiari toovau vivoora rapira vaidiia iya rupertuduu putuaara uduu ⁴³ rapira vaidiia kieetaivo Pauruusaara yoketainno inna rupertivoora iya ooqoo tiravai. Ooqoo kiaa kioo vaidi nnoori kareera aataruuvaa tuqinnama tooya tuduu nnooriivaki suai roommu kiada nnooriivaa karada kati nau viravai. ⁴⁴ Vuduu nnaagiai hama nnoori kareera aataruuvaa tooya siipa araiyauvo nnooriivau vauyauvaa utida nnooriivaa karada kati nau viravai. Vuduu ta eyommaaya itaama kati yoketaama mmataivau viravai.

Ta yoosinna Meretee viravai

28 ¹ Vida rikiaannaduu mmata nnooriivo ututuuma kioovaa nnutuuvo Meretee vauduu ² gioonna kiaapu mmaayootaiya

tiyara pinaama yoketauduu vati ruduu ririkia utuduu iya ikia tiini hara kiada tiyara tuqinneeravai. ³Tuqinnooduu Pauruuso ikia aangangariyauvaa porooma utuoo numa ikiaivaki kioodoo too inna totookauduu ivakidiri yapai quaiha roosuvo Pauruusaa yaakuuvau unnu kioo vairavai. ⁴Unnu kioo vauduu mmaayootaa gioonna kiaapuuya ivaa teeda ngiari kiaa mmi ngiari kiaa mmiida tunoo: Kutaa, aa vaidi aavo vaidiia ruputikiai putuaa vaidivai. Irisai hama inna variravootainoo. Ivo nnooriivau ngioo hama putivai. Aa yapai aavoona inna gutu kino putinaravee, ⁵tuduu rikioo Pauruuso yapaivaa ari yaakuuvaidiri rummua ruvuasa ikiaivaki kioodoo hama kiisama inna yaakuuvo nniitareeravai. ⁶Hama nniitarooduu gioonna kiaapuuya inna mmammaivo yootano ivo putuainaree kiaa kiada hokoba sui faannaida varuduu hama inna mmammaivo yootooduu hama ivo putuduu keenaa innara yaata utida tunoo: Ivo anutuuvovee, tiravai.

⁷Tuduu ta nnoori siriivau variaannaduu mmata kieetaivaa nnutuuvo Pupiriinna mmataivo vainima ivau vairavai. Vauduu ta innasi kuaannaduu ivo tiyara yoketaama tuqinnooduu taaravooma sui ta inna tasipama variravai. ⁸Varida taannaduu Pupiriinna koova nniitarooduu ari mmaataivau nnaasu vainno varuduu inna mmammaivo ikiayanaa tooduu naara duduuduu rikioo Pauruuso inna nnauvaki vioo innara yaaku vara kioo ari yaakuuvaitana innayaa utuduu inna nniitaroovo taikeeravai. ⁹Taikooduu rikiada mmuakiaa gioonna kiaapu nniitarooya ii mmata nnoori ututuuma kioo mmata ivaki varuuya nnuduu iyaatama iya nniitarooyauvaa tuqinneeravai. ¹⁰Tuqinnooduu iya mminnaa vooyuvai kati ti mmuduu yapooma ta siipa voovaki karaara iikiaannaduu iya hama tiisi vau mminnaiyauvaatama kati ti mmiravai.

Pauruuso Meretee pikioo Rooma viravai

¹¹Taaravooma kuraaga taika kioodoo siipa yoosinna Aresadiriaadiri nnuuvaa nnutuuvo Unnakua Anutuu Gaabiivaitana nniravai. Tauraa yuunna utuu suaivaki ii siipa ivo mmata Meretee varioo faannairavai. ¹²Faannaududuu suaivo yoketauduu tiisi nnuduu ta karada vidada yoosinna Surakusu ivaki reemi rada taaravooma sui variravai. ¹³Vari kiada kava siipaivaki karada vidada yoosinna Rekee vakiaannaiya patauduu yuunnaivo sai tooyannidiri utuduu kuaannaduduu taara suaivaitana taika kioodoo yoosinna Potioori viravai. ¹⁴Oro reemi rada nuaida taannaduu vaa ausa hanigieera gioonna kiaapuuya ti teeda vauduu rikiaannaduu tunoo: Tiisi nnida mmuaa Sudaaqavai ti tasipama varida kuatee, tuduu rikiada oro mmuaa Sudaaqavai iya tasipama vari kiada Rooma aataruuvau viravai. ¹⁵Vida variaannaduu Rooma vaidi vaa ausa hanigiooya ta ngiaannaivaa rikiada tuma yoosinna Apiporoo yookaira mmatuuyaivaki vida nnida vaira nnau taaravoomaiyauvaki

ti sunaara saidiri nniravai. Nnudu Pauruuso iya too Anutuuqaara yoketaavaivee tuduu inna ausa mmuaararoovo yoketairavai.

Pauruuso Rooma variravai

¹⁶Yoketauduu ta vidada oro Rooma hara kiada variaannaduu nnau voovaki Pauruuso hara kioo varuduu rapira vaidi voovoono inna haitaturavai.

¹⁷Haitatuuduu taaravooma suaivo taika kiooduu Pauruuso Yutayaa vaidi ivaki varuuya kieetaiya tuduu innasi nnudu iya tunoo: Ni seenayaso, hama na ti seenaiyara mmoori maisivaa iiravai. Hama na aataruuyauvaa ti rubuungainna ti mmuuyauvaa hatokeeravai. Hama hatokaaduu Yerusareema varuu vaidiia kati ni utu raririima rada Rooma rapira vaidiia mmuduu iya oovi nnauvaki ni yapeeravai. ¹⁸Yapa kiada ni yaparaida tooduu iya ni rputuara kua oyaivo hameetauduu iya mmaanai ni titaara uduu ¹⁹Yutayaa vaidiia oooqo tiravai. Oooqo tuduu hama vo aataruuvootauvaara na Roomaa kieeta tuanaivaasi nninaraivaara yaparairavai. Hama na nini seena tuanaiyaki kua pinaivaa yapaanaraivaara aapi nninara tiravai. Kua pinaivaa niiki yapooava radudaanara na aapi nninara tiravai. ²⁰Ii kua ivaara na ngii tee ngiita kua tinaravee kiaukai ngiaavai. Anutuuqo mmataama kioo vaidiivaara Isarairaa gioonna kiaapuuya faannaida variaaraivaara vaidiia aa yeena aavaadiri ni rau kieeravaivee, ²¹tuduu rikiada iya inna sai tunoo: Hama ti seena Yutayaiya aiyara yanaiyauvaa tiini fafaara kiaavo tiisi nniivai. Ti seena vooya hama ivakidiri nnida aiyara maisai mmayaayaivaa ti kiaa ti mmiaavai. ²²Vaa ta rikiaunnvai. Aa iya Anutuuqaayaadiri unnakua kiaa haubayama kiaa aataru aavaara mmuakiaa gioonna kiaapuuya vo yoosinna vo yoosinnaiyauvaki maisa kua kiaavai. A ivaara yaata utuee tinara kuaivaa ti rikiataainoo.

²³Iya itaa kua kiaa kiada kava innaata kua kiaara suaivaa mmataama kiada oro varida tooduu iya mmataama kioo suaivo nnudu kaayau vaidi Yutayaiya Pauruuso varuuvaki nniravai. Numa ivaki varuduu Pauruuso heenanaanna Anutuuqo gioonna kiaapuuyara dira mmayaayaivaa iya kiaa mmududuu heenairavai. Iya Yisuunnara kutaavaivee kiateraivaara Pauruuso Musiiva mmaanna kuaivaa fafaara roovakidiriaata forofetaiya roo kuaivakidiriaatama Yisuunnara iya kiaa mmiravai. ²⁴Kiaa mmuduu rikiada vooyaano tunoo: Kutaavaivee, tuduu vooyaano tunoo: Unnakuavaivee, tiravai. ²⁵Kiaa kiada Pauruuso aa kua aavaa nnaagiai tinara kua aavaa rikiada hama mmuaa yaatavai utiraida pikiada vida kieeravai. Aa kua aavaa Pauruuso tuuvo ataama vainoo. Ivo tunoo: Nnaaru Mmannasa Yoketaivoono forofetaa vaidi Yisayaanna kiaa mmu kuaivaa Yisayaava ngii rubuungainna kiaa mmuuvo inna kua kutaa kuavaivee. ²⁶Mmannasa Yoketaivoono tunoo:

Viee aa gioonna kiaapu aaya kiaa mmiee kianee:

Ngia rikiadada hama arinaima rikiaaravai.

Ngia teedada hama tuqinnama taaravai.

²⁷ Iya ngiari avuuyauvaa teeda

iya yaata tinniiyauvaa rikiada

ausa tinniiyauvaa hanigiakiai

na iya tuqinneevora kiaa

iya tinniiyauvo yaagueeqaikiai

ngiari yaataiyauvaa ramuunnaama kiada

ngiari avuuyauvaa tasuuma kiada variaavaivee, kianee.

Mmannasa Yoketaivo Yisayaanna itaa kua kiaa mmuduu reeravai.

²⁸ Ivaara ngia arinaima rikiaatee. Anutuuqo gioonna kiaapuuya vitoo yoketaivau yapaanara mmayaayaivaa vaidiiyaano ngiari voopinnaiyaata vaa kiaa mmiaavai. Fai iya rikiaaravaivee. ²⁹ (Pauruuso itaa kua tuduu rikiada vaidi Yutayaiya yaagueeqama ngiari kiaa mmi ngiari kiaa mmiima rada pikiada vida kieeravai.)

³⁰ Pauruuso ii yoosinna ivaki taara nuanu hara kioo varioo ariinoo nnau voovara yookaama kioo ivaki variravai. Varuduu mmuakiaa gioonna kiaapu innasi nnuuyara ivo yoketaimno yamaa kua tiravai.

³¹ Anutuuqo gioonna kiaapuuyara diraivaaraata Udaanga Yisuu Kirisiinnaraatama yaagueeqama iya kiaa mmuduu hama vaidi vooya inna ooqoo tiravai.